

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 37.

Lördagen den 16 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 9 och den 12 innevarande månad.

Herr **talmannen** yttrade: Jag får för kammaren tillkännagiva, att en gemensam votering kommer att äga rum onsdagen den 20 dennes, men att övriga gemensamma voteringspropositioner dittills godkända, komma att företagas närmast därpå följande onsdag, det vill säga onsdagen den 27 i denna månad. Det är således endast *en* gemensam votering, som kommer att ske nästa onsdag.

Vidare anförde herr talmannen, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträdet onsdagen den 20 innevarande månad företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsmans efterträdare.

Detta förslag antogs.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadsplanelag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förslag
till stads-
planelag.*

Genom en den 6 februari 1931 dagtecknad proposition, nr 79, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) stadsplanelag;
- 2) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;
- 4) lag om ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;
- 5) lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 16 maj 1930 (nr 141) om vägrätt;
- 6) lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 29 juni 1926 (nr 352) om enskilda vägar;
- 7) lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

8) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om återköpsrätt till fast egendom;

9) lag angående ändrad lydelse av 19 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; samt

10) lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Propositionen hade, utom såvitt angick de under 4) och 6) omnämnda lagförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 236, av herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*,
- nr 237, av herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, samt
- nr 238, av herr *Nylander* m. fl., ävensom

inom andra kammaren:

- nr 390, av herr *Magnusson* i Skövde,
- nr 392, av herr *Karlsson* i Munkedal,
- nr 393, av herr *Karlsson* i Munkedal,
- nr 394, av herr *Borggren* m. fl.,
- nr 395, av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl.,
- nr 397, av herr *Andersson* i Malmö m. fl., samt
- nr 398, av herr *Holmström*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med bifall till propositionen, måtte antaga de under 1—3, 5 och 7—10 här ovan angivna lagförslagen;

B) att riksdagen, i anledning av motionen nr 392 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Munkedal, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och i vad mån lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område kunde göras tillämplig å mark, som inginge i stadsplan eller byggnadsplan, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning;

C) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A) och B), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Åkerman**: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 27 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de av utskottet tillstyrkta lagförslagen föredragas vart för sig, förslaget till stadsplanelag paragrafvis och, där så erfordras, styckevis, med ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan föredrages,

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att utskottet lämnas bemyndigande att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer i stadsplanelagen vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Vad herr Åkerman sålunda hemställt bifölls.

Punkten A.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till stadsplanelag.

1 §.

Denna paragraf lydde:

För stads ordnande och bebyggande skall finnas *stadsplan*. I mån av stadens utveckling skall stadsplan upprättas för område, som ej ingår i redan befintlig stadsplan.

Herr statsrådet **Gärde**: Den välvilliga behandling, som detta lagärende mött i första lagutskottet, ger mig särskild anledning att till utskottet framföra min stora tacksamhet. Därest första kammaren, såsom redan skett i andra kammaren, enligt utskottets hemställan bifaller den nu föreliggande propositionen, har ett betydelsefullt lagstiftningsärende bragts till ett, som man får hoppas, lyckligt slut.

Förberedelserna och förarbetet till detta lagstiftningsärende sträcka sig tillbaka i tiden ända till år 1916, och till grund för det nu framlagda förslaget ligga två omfattande betänkanden, det ena av 1920 års kommitté och det andra av 1928 års sakkunniga.

Den varsamhet, som varit utmärkande för detta lagstiftningsärendes behandling under dess senare skede, och den samstämmighet, som i stort sett vunnits om de grundläggande principerna, synes mig utgöra en borgen för, att denna lagstiftning skall på ett lyckligt sätt fylla sin uppgift.

Jag vill också begagna detta tillfälle att till dem, som varit sysselsatta på detta område, framföra ett tack för alla de bidrag de lämnat, och det är mig angeläget att också här bringa i erinran de betydelsefulla insatser, som på detta område gjorts av min företrädare som departementschef, ledamoten av denna kammare herr Bissmark.

Jag skall nu inte gå in på någon redogörelse för förslagets innehåll. Jag skall inte uppta kammarens tid därmed, utan jag vill begränsa mig till att uttala en förhoppning, att denna lagstiftning i tillämpningen skall väl fylla sitt syfte att främja en sund och god utveckling av våra samhällens stadsplane- och byggnadsväsen till fromma för dessa samhällen och deras bebyggare.

Herr **Åkerman**: Herr talman, mina herrar! Som herr statsrådet redan erinrat om, har denna fråga under många år förberetts. Han uttalade sin tacksamhet till dem, som varit sysselsatta med dessa förberedelser och nämnde ett namn härvidlag, som jag också vill ge mitt erkännande åt. Men jag tror, att det även kan vara i sin ordning, om man vill erinra om de insatser, som på detta område gjorts, att även nämna den, som i egenskap av ordförande i 1916 års kommitté framlade ett betänkande, som jag tror, att alla som läst det skola med en mun prisa som ett synnerligen förtjänstfullt arbete. Denne gamle jurist lever ännu, 80-årig, och jag är övertygad om att han, som ju fortfarande med intresse följer vad som försiggår i världen, i dag med stor glädje skall finna — jag förutsätter då också, att denna kammare godtar förslaget — att hans verk kommit till utförande.

Herrarna finna av betänkandet, att lagutskottet har tillstyrkt propositionen. Det finns ju skiljaktigheter på en eller annan punkt, men jag tror inte

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

de äro större än att vi, såsom här redan antytts, skola komma till ett enligt min mening lyckligt resultat. Den paragraf som väl kommer att tillvinna sig det största intresset är fjärde paragrafen. Då jag nu fått ordet, skall jag begagna tillfället att säga något beträffande denna paragraf, eftersom jag jämte några andra är reservant i det stycket. Det gäller den viktiga frågan om städernas monopolrätt till stadsplan. Herrarna veta ju alla, att detta varit en mycket omdebatterad fråga. Propositionen har föreslagit, att man skall göra det ingreppet i städernas hitintills gällande frihet, att kronan, det vill säga regeringen, skulle i vissa fall, emot stadsfullmäktiges bestridande eller i händelse de hålla sig stilla, kunna genomföra en stadsplan. Det skulle ske i de fall, som nämnas i paragrafen, nämligen då ett betydande samhällsintresse fordrar det eller stadens ändamålsenliga bebyggande kräver det. Jag erkänner gärna, att ordalagen äro försiktigt valda, men mig bär det emot att nu göra en dylik inskränkning i städernas fria beslutanderätt. Det må ju vara sant, att någon gång ett och annat missbruk kan ha förelupit, men i stort sett kan man väl erkänna, att städerna sköta denna sak själva på ett tillfredsställande och ansvarsmedvetet sätt. Den kommunala självförvaltningen har nu tagit så fasta och säkra former, att jag tycker det är onödigt att i våra tider skrida till en dylik inskränkning av städernas självbestämningrätt.

Jag kan för den skull inte vara med om vad som här föreslagits, utan jag har i en reservation, till vilken jag sedan kommer att yrka bifall, vänt mig mot detta förslag. Jag gissar att de herrar, som väckt motion i ämnet, nu närmare komma att utveckla sina skäl, som i det väsentliga sammanfalla med dem jag anförde.

Herr Lindhagen: Genom det nu framlagda förslaget har i åtskilliga avseenden vunnits en del förbättringar. Bland dessa må främst antecknas zon-expropriationen, som jag hoppas är formulerad på det sättet, att ej väsentliga verkningar av densamma komma att gå förlorade. Det är klart, att justitieministern, som fått kryssa sig fram mellan bränningarna, är mest belåten med, att hans förslag ograverat går igenom, och det kommer det väl också att göra. Det är inte värt att kämpa mot byråcheferna i justitieministeriet och lagrådet och deras juridiska syn på tingen. Det är svårt att smuggla in någon medkänsla med människorna i systemet, och när juristerna där uppe själva föredraga sina förslag i utskotten, är det ännu vanligare att kunna vinna gehör för något ändringsförslag.

Emellertid är det tre punkter, som jag för min del vill beteckna såsom avsteg från den lyckliga lösning, som justitieministern tillönskat förslaget.

För det första det definitiva avskaffandet av städernas stadsplaneveto.

För det andra att redan i lagen bestämmas ett maximum och ett otillräckligt maximum för den mark, som skall gratis avträdas till gator och allmänna platser i en modern stadsplan.

För det tredje en sak, som i min motion förbisetts, men är av betydelse för många, nämligen att ensittare med eget hus på annans grund berövas rätt till tomtinlösen och således värn om sitt hem, därest tomten ligger inom stadsplan, ja till och med om denna ej är tomtindelad. Enligt den ursprungliga ensittarlagen gällde enahanda förbud allenast för stadsplanelagd mark med tomtindelning, och samma ståndpunkt vidhölls under de följande förbättringarna. Jordkommissionen åter förordade, att inte blott de husägare, vilkas hus lågo på stadsplan utan tomtindelning utan även de, vilkas hus lågo på tomtindelad mark, skulle få åtnjuta lösningsrätt. Icke heller dessa borde äventyra sitt hem, ty hemintresset är mycket större än markägareintresset, och jordägaren får ju betalning för sin mark.

Detta förslag hade ingen annan påföljd, än att lagrådet — utan att man

ens mellan raderna kunde utläsa spår av medkänsla — tillstyrkte lösningsrät-
tens avskaffande även på icke tomtindlad stadsplan. Detta hade ej någon
praktisk betydelse, sade lagrådet; sådana fall förekommo ej. Det visar obekant-
skap om rätta förhållandet. Nu har sålunda framlagts en lag, där man inte
blott bibehåller förbudet i fråga om stadsplanlagd mark med tomtindelning
utan utsträcker det till mark, där tomtindelning inte ägt rum, utsträcker yt-
terligare detta förbud för ensittare att rädda sina hem.

Jag har som sagt förbisett, att dessa ännu längre gående restriktioner blivit
insmugglade i förslaget. Nu är det inte blott stadsplanen i dess helhet, som
skall vara frigjord från ensittarnas arbete på att rädda sina hem, vare sig det
är tomtindelning eller icke tomtindelning, utan man har också hittat på att
låta dessa restriktioner omfatta sådana byggnadsplaner, som äro avsedda att
upprättas på landsbygden. Med andra ord, det föreslås i denna punkt en reak-
tionär lagstiftning, såvitt jag förstår, som icke tar hänsyn till de egna hem-
men. Det är en juristlagstiftning utan medkänsla för människorna och utan
förstånd på, att man uppoffrar deras vitalaste intressen för inbillade juridik-
faror.

Herr greve **Spens**: Herr talman! De båda föregående talarna ha ingått på
de särskilda stadgandena i lagen, och jag skall därför redan nu be att få säga
några ord angående de punkter, varom diskussionen hittills rört sig.

Beträffande 4 §, som handlar om stadsplanemonopolet, har herr Åkerman,
som är reservant, framhållit, att städerna hittills skött sig så väl, att det inte
föreligger någon anledning att göra inskränkning i deras hittillsvarande rätt att
bestämma, om stadsplan skall finnas eller icke. Emellertid kan jag nämna, att
såväl av de över förslaget inkomna yttrandena som även av de sakkunnigas be-
tänkande har framgått, att det inträffat fall, då städerna ha missbrukat sin
monopolrätt. Paragrafen torde emellertid i praktiken knappast komma att an-
vändas, och sker det, blir det endast i rena undantagsfall. Vid sådant för-
hållande kan stadgandet inte anses innebära något egentligt rubbande av prin-
cipen om den kommunala självstyrelsen. Som säkerhetsventil bör emellertid
stadgandet finnas. För Kungl. Maj:ts ingripande fordras också mycket starka
skäl, nämligen att stadsplan är erforderlig antingen för stadens ändamålsenliga
utveckling eller för främjande av ett betydelsefullt allmänt intresse. Enligt
hälsovårdsstadgan för riket äger till och med en länsstyrelse att ålägga en
stad eller stadslignande samhälle att anlägga en kloakledning, som anses vara
alldeles särskilt nödvändig ur hälsovårdssynpunkt. Då bör väl också Kungl.
Maj:t i ett extremt fall, till exempel då det är nödigt att framdraga en genom-
gående trafikled eller i dylika fall, kunna ålägga en stad, som tredskas, att
upprätta en stadsplan eller låta göra en sådan på stadens bekostnad. Jag vill
också särskilt erinra om att med de betydande lättnader, som denna lag innebär
i fråga om kostnaderna för stadsplans genomförande, har det förnämsta skälet
mot begränsningen av den kommunala rådigheten över planläggningen av staden
bortfallit. Vidare vill jag nämna, att om staden alltför länge skulle uppskjuta
stadsplans inrättande, kan en markägare erhålla styckningsplan, enligt vilken
han kan uppdelas sin mark för försäljning, och då kan följden bli mycket stora
utgifter för staden.

Herr Lindhagen har också berört ensittarefrågan, och jag skall be att även
därutinnan få yttra några ord. I den föreslagna ändrade lydelsen av 19 § i
ensittarlagen föreskrives, att vad i ensittarlagen stadgas ej skall äga tillämp-
ning på stadsplan å den egentliga landsbygden, varom talas i första kapitlet,
42 § i fastighetsbildningslagen, i stadsplanlagförslaget kallat byggnadsplan.
Detta är således en ren följdändring av redaktionell natur till stadsplanelagen.

*Förslag
till stads-
planlag.
(Forts.)*

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Nu har emellertid utskottets pluralitet i anledning av en motion i andra kammaren föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och i vad mån ensittarlagen kan göras tillämplig å mark, som ingår i stadsplan eller byggnadsplan. Denna fråga var föremål för behandling, då 1925 års ensittarlag antogs. Lagrådet yttrade då, att därest begränsning av lagens tillämplighetsområde borde ske, så borde därifrån undantagas all jord inom område, för vilket stadsplan blivit fastställd. I motion vid samma riksdag hemställdes, att lagen måtte omfatta även mark, som ingick i fastställd såväl stadsplan som tomtindelning. Motionen avslogs, och lagens nuvarande lydelse antogs av riksdagen.

Enligt den uppfattning, vilken vi, som reserverat oss i denna fråga, hysa, finnes ej skäl att nu avlåta en skrivelse. Om lösningsrätt medgäves ensittare å lägenhet inom stadsplan eller byggnadsplan, skulle stor olägenhet kunna uppstå för ett ändamålsenligt bebyggande av mark inom dylikt område. Det är inte nog med, att hus på en dylik lägenhet kunde hindra ett ändamålsenligt bebyggande, utan ensittaren skulle kunna få en hel del tomter å lägenheten avstyckade och upplåta dem till bebyggande, och då kan samhället sedan få mycket stora utgifter för att inköpa eller exproprierar marken till gator eller andra trafikleder, allmänna platser och byggnader m. m. Det är nämligen att märka, att avstyckning får äga rum inom den del av stadsplan, som inte ingår i tomtindelning. Det föreligger också en stor risk för, att en ensittare, om han med lagens hjälp fått för billigt pris inlösa ett värdefullt område inom en stadsplan eller en byggnadsplan, sedan säljer området med en betydlig vinst. Detta skulle ju helt och hållet strida mot avsikten med ensittarlagen, och staden finge sedan betala så mycket mera för att komma åt detta område.

Herr talman! Jag kommer sedermera att vid varje punkt framställa de särskilda yrkanden, som jag finner påkallade.

Herr Lindhagen: Nu höra vi, hur det förhåller sig med medkänslan för de stackare, som inte sitta på egen mark. De skola inte få lösa den, så snart man lyckats smuggla in dem under några sådana här administrativa bestämmelser, ty det anses vara så äventyrligt; de kunna ju möjligen stycka den förvärfvade marken i mindre tomter. Jag föreställer mig annars, att till hus på annans mark i regel hör besittningsrätt till allenast ett tomtområde, som nått och jämnt räcker till ett hus och möjligtvis ett litet potatisland också. Vederbörande se nog till, att tomten inte blir onödigt stor, men det är ganska karakteristiskt, att *om* den skulle bli för stor, skall inte innehavaren få den fördelen att kunna skapa sig en vinst på sitt tomtköp. Den unnar man honom inte, utan den skall, föreställer jag mig, förbehållas jordägaren, som kanske ändå har ytterligare stora områden, som han inhöstar fördelar av. Skulle tomten i något undantagsfall anses vara för stor, så kan den väl genom tomtindelning uppdelas så, att husägaren får en rimlig tomt.

Man skall inte kasta ut barnet med badvattnet, och det är ett av grundfelen med dylik lagstiftning utan känsla av, att detta folk måste hjälpas. Det är så lätt att bara stjälpa ut dem på gatan med återopande av drakoniska juridiska doktriner och måla upp farhågor, att markägarna inte skola få tillräcklig profit, när staden utvecklar sig. I stället åsidosätter man småfolkets berättigade intresse, trots att det i de flesta fall ej drabbas ens av dessa invändningar. Detta insågo jordkommissionens medlemmar, och därför voro vi praktiskt taget eniga. När vi komma närmare in på denna fråga, skall jag dra fram exempel.

Efter härmed slutad överläggning godkändes ifrågavarande paragraf.

2 och 3 §§.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Finnes för stads ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse nödigt, att stadsplan upprättas för visst område, men underlåta stadsfullmäktige att vidtaga härför erforderliga åtgärder, må Konungen förelägga stadsfullmäktige viss tid, inom vilken sådan plan skall vara underställd Konungens prövning. Ställa sig stadsfullmäktige föreläggandet ej till efterrättelse, äger Konungen på stadens bekostnad låta upprätta och, efter hörande av stadsfullmäktige och dem frågan eljest rör, fastställa stadsplan för området.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i avseende å ändring av stadsplan.

Uti motionen nr 236 i första kammaren av herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hade hemställts, att riksdagen beträffande städernas hittills gällande stadsplanemonopol måtte besluta, att vad i 4 § lagförslaget stadgades om hävande av nämnda monopol skulle utgå.

Herrar *Åkerman, Klefbeck, Hjalmarsson, Lindley, Sjögren* och *Olsson* i Mellerud hade enligt avgiven reservation anført:

»För vår del finna vi den föreslagna inskränkningen i den kommunala självstyrelsen, som bestämmelsen i 4 § innebär, icke påkallad, och hemställa vi därför, att 4 § måtte utgå samt att därav betingade ändringar måtte ske i 12 och 16 §§.»

Herr Klefbeck: Herr talman! Vad den nu föredragna paragrafen beträffar, har jag ingenting nytt att tillägga, jag vill endast stryka under vad herr ordföranden sade vid debattens början.

Som kammaren finner, innehåller denna paragraf en föreskrift, som, så vitt jag förstår, innebär ett rätt stort avsteg från vad vi annars inom riksdagen äro mycket angelägna om att upprätthålla, nämligen att kommunernas självbestämningsrätt inte på något sätt beskäres eller åtminstone icke i onödan beskäres. Ty i denna paragraf öppnas möjlighet att göra inskränkningar i kommunernas självbestämningsrätt på ett avsevärt sätt. Jag är visserligen medveten om, att de förutsättningar, under vilka detta skall inträda, äro mycket noga angivna, så det kanske inte kan bli i så många fall, som lagen kan komma i tillämpning. Men är lagen onödig, som jag anser, att den är, så finns ju ingen anledning att öppna möjlighet för ett ingripande i kommunernas självbestämningsrätt.

Det står i denna paragraf, att under vissa villkor äger Konungen mot stadsfullmäktiges vilja fastställa stadsplan för ett område. När skall nu detta äga rum? Jo, det skall ske, står det, när sådant för stads ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse finnes nödigt, men stadsfullmäktige underlåta att vidtaga härför erforderliga åtgärder.

Om jag nu jämför denna paragraf med 1 §, som vi nyss antogo, så står där föreskrivet, att i mån av stadens utveckling *skall* stadsplan upprättas för område, som ej ingår i redan befintlig stadsplan. Alltså det finnes ett bestämt åliggande att inrätta stadsplan. Nu förutsätter 4 §, att denna bestämelse skulle åsidosättas av stadsfullmäktige på någon plats, trots att stadsplan vore nödig för stadens ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse. Jag måste säga, att jag vet inte, hur den stadens

Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)

stadsfullmäktige skola se ut, som, då det är nödigt för stadens egen utveckling och främjande av ett allmänt intresse, lika fullt motsätta sig att låta upprätta stadsplan för området. Det ligger ju tvärtom i stadsfullmäktiges intresse att vårda stadens bästa, att främja en bebyggelse, som är önskvärd, att skaffa folk bostäder och att ordna det hela på ett riktigt sätt.

Då den givna förutsättningen enligt vad jag tycker är så gott som otänkbar — ja, tänka kan man ju allt möjligt, förstås, men praktiskt taget otänkbar — så menar jag, att kammaren skulle vara på den säkra sidan, om den hölle vakt om kommunernas självbestämmanderätt och avslöge den förevarande paragrafen. Jag skall be att få yrka detta, herr talman!

Häri instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr Lindhagen: Här äro vi nu inne på en nyhet i lagstiftningen, som icke kan betraktas som lycklig.

Man finner, att i propositionen föreslås stadgandet, att om ett betydande allmänt intresse blivit åsidosatt av stadens organ på det sätt, att stadsfullmäktige underlåtit att upprätta stadsplan för visst område, — det skulle vara intressant att se, på vad sätt en stad, som dock handlar under självbevarelse-driftens lag, skulle kunna hava åsidosatt ett betydande allmänt intresse för staden — kan Kungl. Maj:t ge staden föreläggande att upprätta sådan stadsplan och, om stadsfullmäktige ej ställa sig föreläggandet till efterrättelse, på stadens bekostnad låta upprätta stadsplan för området. Det har emellertid inte visats, att ett dylikt åsidosättande av ett allmänt intresse förekommit; såvitt jag vet ha inga exempel anförts, som kunna bevisa det. En sådan handling skulle ju också strida mot människans natur.

Men propositionen upplyser i sin motivering om anledningen till stadgandet. Det talas där mycket starkt om hänsynen till markägarnas berättigade intressen att kunna exploatera sin mark för bebyggande. Se, där ligger nog pudelns kärna! Och det »allmänna intresset» är företrädesvis en skylt för markägarintresset. Där har man således den stora principfrågan, där har man den obegränsade äganderätten för markägarna, varigenom de också kunna tillägna sig alla de jordvärdestegringar, som tillkommit annorledes än genom penningvärdets fallande. Där har man också en orsak till de svårigheter och de pålagor, som trycka hyresgästerna i de stora husen i de större städerna. Det är en följd av detta system men även orsaken till, att statsmakten underlåtit att trots denna påminnelse taga hänsyn till jordvärdestegringen. Ja, jag säger inte, att statsmakten är den skyldiga, utan de skyldiga äro juristerna i justitiedepartementet och i jordbruksdepartementet, som ha underlåtit att i det här avseendet draga fram jordvärdestegringsfrågan och att söka åstadkomma några rimliga bestämmelser om densamma.

Nu ha vi ju i bestämmelserna om zonexpropriationen fått en insats varav särskilt stora städer äro i behov. Det är ju en framstöt. Förbättringarna borde dock riktat sig över hela området. Därpå få kanske generationer vänta, om inte revolution kommer emellan.

Således markrätten får icke vara en så helig sak, som man framställer det i propositionen. Den är i hög grad tillgodosedd i alla fall. Vi veta, vilka svårigheter som föreligga, när man vill förvärva mark, och vad med nu gällande lagstiftning får betalas i sådana fall. Att markrätten skulle ha ett sådant förnämligt, ja, gudomligt ursprung, att markägaren skulle kunna få en rätt att exploatera och få den rätten på bekostnad av den allmänna trevnaden och hälsovärden och på bekostnad av stadens ekonomi och huvudparten av dess invånarens ekonomi och att markägaren skulle ha möjlighet att tillgodogöra sig de stegrade tomtvärdena på det området utan någon begränsning, den grundsats-

sen ha Stockholms stadsfullmäktige enhälligt uttalat sig emot och hoppats, att den nya lagstiftningen omsider skulle komma med någon ändring.

Då kommer den tvärtom med en bestämmelse, som har motsatt syfte! Det är så rätt som det står i stadsplanedirektören Nils Hasselquists reservation till kommitterades betänkande. Han utvecklar utförligt, huru den anda, som fört fram denna princip om markrätten, har varit likgiltig för de andra intressena och ansett dem vara en främmande sak, som man kan se över. »Enligt min uppfattning», säger han, »är huvudfrågan fortfarande, *om städernas monopolställning i berört avseende skall vika för markägareintresset, och jag förmenar, att detta icke bör ske.* — Kommunernas utveckling i stadsbyggnadshänseende, som kommer att utöva det största inflytande på många generationers liv och verksamhet, måste anses vara ett intresse av högre rang än det på tillfällig vinst inställda markägareintresset.»

Jag säger då på samma gång, att om en stor jordbruksfastighet ligger nära en stad, skall ägaren inte ens ha rättighet att få bebygga denna jordbruksfastighet och pålägga staden utgifter för ändamålet, om staden inte behöver detta för sin utvidgning och än mindre att bebygga den dåligt för att få ut det mesta möjliga genom tomtspekulation. Ägaren får nöja sig med att fortfarande vara jordbrukare och åtnjuta de fördelar, som följa av att han har en stor stad inpå sitt jordbruk. Det är väl en tillräcklig rätt för honom. Jag medger, att det ställer sig betänksammare, om han sålt fastigheten till en annan, som köpt den i exploateringssyfte och som betalat en stor köpeskilling därför. Då kan ju sägas, att man inte bör beröva honom det värde, han nedlagt på egendomen. Det blir ju ett våld att inte låta honom av hyresgästerna utkräva den högre köpeskilling, som han kanske i god tro, att det skulle bli stadsplan på området, erlagt till förre ägaren. Men detta kan å andra sidan betraktas som en spekulation och det är tusentals spekulationer här i världen, som årligen gå till spillo i ett samhälle, därför att konjunkturerne inte motsvara de överspända förhoppningarna.

Det är nu en särskild sak med detta »allmänna intresse», som förmenas icke ha av kammaren tillgodosetts. Det kan inte vara kommunens allmänna intresse, ty som sagt, det tillgodoser kommunen av självbevarelsedrift. Det skall väl för övrigt ligga i principen om kommunernas självstyrelse att åtminstone få bestämma, om stadsplan skall inrättas eller inte; så har det åtminstone hittills ansetts. Vad kan då vara anledningen till, att man nu strävar baklänges? Var ligga de oerhörda farorna för det allmänna intresset?

Det är ingenting annat än kronans privata exploateringsintresse i Stockholm, där kronan har så mycken mark. Man har på senare tider från kronans sida hotat Stockholms stad med detta: vänta ni bara, tills vi få den nya stadsplanen — det har herr Rydén sagt här, det har uttalats på andra håll, det har Kvarnzelius sagt, det har yttrats här i kammaren mer än en gång — då skola ni få se, hur vi skola klämma åt eder, då vi kunna göra vilken stadsplan vi vilja på statens mark! Ty det anses vara kronans allmänna intresse att få så höga tomtexploateringsvinster som möjligt och presentera riksdagen så mycket pengar som möjligt, utan hänsyn till att storstadens befolkning också äro människor, som bära i någon mån få leva i sol och ljus. Det är i all synnerhet i en storstad som staten skall med den jordegendom, som även storstadens invånare rå om, bidraga till, att sådana vidunder som en storstad bli något så när rimligt bebyggda. Vi behöva ej alls tveka om vad som ligger bakom förslaget.

Jag tror därför knappast, att vi kunna få någon ordentlig stadsplan för huvudstadens kronomark förrän staten till högsta möjliga tomtpris realiserat alla sina fastigheter omkring Stockholm. När den tidpunkten kommer, är dock stadens livsintressen ödelagda på stora områden. Det är för sent. Då vi kom-

*Förslag
till stads-
planlag.
(Forts.)*

ma till de fyrtio procenten, skall jag taga några exempel, men jag vill redan nu säga, att när det gällde det senaste stadsplaneförslaget över Ladugårdsgärdet, så medgav inte staten rimliga krav utan svarade: vi medge inte att avstå mark för en modern stadsplan till allmänna platser och gator. Ni få gärna lösa den överskottsmark, som vi inte gratis vilja avstå men efter tomtspekulationspris, ehuru den ej är avsedd till bebyggande.

Det är ganska belysande, att våra förfäder här i Stockholm hade ingen vetenskap om den utveckling, som trafiken skulle få. De anade i alla fall, att en trafikstegring skulle komma, och därför ha vi lyckligtvis fått dessa breda avenyer, Karlavägen och Valhallavägen och den bredaste av alla, tror jag, Narvavägen med flera. Och varför gjordes Narvavägen så bred? Jo, därför att man tänkte sig denna gata som en fortsättning på den blivande bron österut, som skulle förmedla trafiken från landsbygden och Södermalm över Djurgården och sedan fortsätta över den nya stadsdelen och till Lidingön. Där behövs en stor stråkväg. Vad har nu staten medgivit som fortsättning? Jo, en liten futtig gata! Vill ni ha den större, säger man, så angår det inte oss! Vi skola förtjäna på tomterna, vi äro, så länge denna utsikt består, ovilligt en faderlig regering. Huvudstadens befolkning, rationella stadsplaner, behöfelig genomgångstrafik och framtiden få vänta tills vidare. Ni få lösa mark efter tomtspekulationspris, alldeles som om ni skulle bygga ättavåningshus på den, ty det är statens ideal, då får den mest för sina tomter. Alla stadens myndigheter förklarade att de i fråga om berörda stadsplan endast veko inför den mäktiga statens våld. Största tvekan uttalades av varanda myndighet från den lägsta till den högsta, men man slutade med att säga: vi måste böja oss för våldet och antaga detta. Stadsplanekontoret satte pricken över i:et genom att formulera uttalandet så: i de moderna stadsplanerna annorstädes i Europa förekommer ingenting likartat, och det tillade, att en sådan stadsplan är en skam för en kulturnation.

Där ha vi urkällan och framtidsutsikterna med det föreslagna grusandet av städernas stadsplanemonopol. Och så skyller man ändå försiktigt nog på, att någon liten småstad lärer förgått sig på något sätt, utan att man kan utpeka brottslingen eller hans oerhörda förbrytelse.

Alltså, herr talman, yrkar jag avslag på denna paragraf!

Herr Nylander: Herr talman! Då det gäller 4 § i föreliggande förslag, vilken handlar om städernas stadsplaneveto, eller som det också kallats, stadsplanemonopol, vill jag förklara, att jag för min del under min verksamhet som kommunalman under många år haft tillfälle att deltaga i avgivande av yttranden över de olika förslag till ny stadsplanlag, som tid efter annan förelegats, och att jag därvid och eljest alltid med mycket stor skärpa hävdade, att städerna inte skola berövas sitt stadsplaneveto. Denna mening har jag hållit på in i det sista och ända till dess jag fick se det nu framlagda förslaget till stadsplanlag. Enligt min uppfattning har en sådan avfattning däri givits åt 4 §, att man redan ur den synpunkten kan om också kanske inte låta sina betänkligheter helt fara dock rubba på sin tidigare uppfattning i denna fråga. Detta beror på, att man här får klart för sig, att det måste föreligga synnerliga skäl, för att Kungl. Maj:t skall komma att använda sig av denna honom föreslagna rätt att föreskriva stadsplan för visst område. Och ur städernas synpunkt finner jag, att de bestämmelser, som längre fram i lagen förekomma om gatukostnadsbidrag och om markexploatörer, äro av sådan beskaffenhet, att inte längre sådana svårigheter för städerna vid genomförande av stadsplan föreligga som förut ofta var händelsen. Jag vet, hur det gått till i detta avseende, det känner jag både från min hemstad och från många andra städer. Man har där ibland på grund av de stora kostnader, som åsamkats staden vid genomförande

av stadsplan, dragit sig i det längsta för att genomföra stadsplan på vissa områden. Man har gått den vägen, att man i stället i förväg och under hand träffat alla erforderliga uppgörelser enligt en viss avstyckningsplan, och sedan man väl fått ifrågavarande område på detta sätt planlagt i stor utsträckning fått gatorna terrasserade och plan för hur allt skall ordnas färdig, kan man möjligen gå in för att göra stadsplan på området.

Nu anser jag, som jag nämnde, att i och med att man i lagen får in denna skyldighet för tomtägare att utgiva gatukostnadsbidrag samt dessa ålägganden för en markexploatör att avstå erforderliga områden för gator och allmänna platser, kan man låta sina största betänkligheter mot att stadsplanemonopolet försvinner fara. Det kan i fortsättningen inte uppstå samma svårigheter för städerna, som hittills ofta varit förenade med deras utläggande av stadsplan över visst område. Och jag kan inte heller som herr Klefbeck instämma i att det är onödigt att i lagen införa bestämmelse om att Kungl. Maj:t skall ha rättighet att i trängande fall föreskriva inrättande av stadsplan. Det har inträffat fall — jag känner sådana från flera håll — då man verkligen skulle ha önskat, att det hade varit möjligt för utomstående myndigheter att ingripa och förklara att den kommunala myndigheten borde åläggas upprätta stadsplan på det eller det området. Det har särskilt påpekats, hur våra moderna trafikproblem ofta skrika efter nya stora trafikleder, inte endast sådana, som kunna föras genom städerna, utan tvärtom kanske sådana, som endast behöva tangera dessa städer och således inte behöva föras in i trafikvimlet i städernas centrum eller åtminstone inte behöva föras in på de tvära och trånga gator, som mångenstädes kunna förefinnas. I sådana fall tror jag, att det föreligger ett så starkt allmänt intresse, att en utomstående myndighet, i detta fall Kungl. Maj:t, verkligen kan medgivas rätt att ingripa och säga: här måste ni göra ny stadsplan eller åtminstone eventuellt sådana stadsplaneändringar, att en verkligt stor genomgående trafikled kan föras fram genom eller invid eder stad. Jag vill också i detta sammanhang peka på, att Svenska Stadsförbundet, som ju tidigare med mycket stor skärpa värnat om städernas stadsplanemonopol, i sitt yttrande om här föreliggande förslag ställt sig på en något annan ståndpunkt. Svenska Stadsförbundet har uttalat vissa betänkligheter mot förslaget men i alla fall slutat med att tillstyrka detsamma dock under uttalande av den förhoppningen, att Kungl. Maj:t icke kommer att ålägga en stad att utlägga stadsplan med mindre alla myndigheter, som ärendet berör, blivit hörda, och stadsförbundet har tillika föreslagit att inom förbundet skall tillsättas en särskild beredning, som skulle få till uppgift att granska ett sådant förslag på samma sätt som nu sker beträffande finansärenden. Då det gäller stadskommunernas obligationslån är det som bekant en av Stadsförbundet inrättad nämnd, som avger yttrande, och jag tror, att Kungl. Maj:t i de allra flesta fall följt de råd och anvisningar, som avgivits av detta Svenska Stadsförbundets finansråd. Jag tror, att denna sak skulle kunna ordnas på liknande sätt och att man i de olika städerna och stadsliknande kommunerna skulle känna ganska stor trygghet, därest man visste, att Svenska Stadsförbundets »stadsplaneråd», eller vad dess benämning nu kommer att bli, fått yttra sig varje gång ett ärende om dylikt förordnande om stadsplan föreligger.

Jag får fördenskull med anledning av vad jag här sagt deklarerar, att mina betänkligheter mot innehållet i 4 § i huvudsak fallit, och anser jag mig kunna förorda bifall till utskottets hemställan beträffande denna paragraf.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har den principiella invändningen att göra vid denna paragraf, att kommunerna inte böra under några förhållanden avstå något av den kommunala självbestämmanderätten, och att varje steg, som innebär en inskränkning i kommunernas självstyrelse så småningom

*Förslag
till stads-
planlag.
(Forts.)*

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

kommer att undergräva kommunernas ställning och bereda statsmakten och centralisationstanken ett så överväldigande inflytande, att kommunerna slutligen inte få något att säga till om. Redan nu äro förhållandena synnerligen svåra för många av våra kommuner på grund av statsåtgärder, och skola vi fortsätta på denna väg, kommer det att sluta med en för kommunerna mycket ödesdiger situation.

Det är så mycket egendomligare, att man nu återigen kringsskär kommunernas självstyrelse, som det i varje fall inte på denna punkt, varom fråga är, har påvisats, att densamma lett till några särskilda olägenheter, som verkligen skulle motivera att man borde beröva kommunerna och i detta fall städerna den gamla självbestämmningsrätten. Om man hade kunnat påvisa att någon bristande insikt förekommit när städerna själva fått bestämma dessa ärenden, så hade detta möjligen kunnat utgöra ett skäl till en så betänklig principiell åtgärd som den som nu föreslås. Men några sådana exempel föreligga inte och varför skall man då komma med en lagstiftning, som för kommunerna måste innebära mycket allvarliga faror? Men denna lagstiftning har också sina ekonomiska konsekvenser. Man vet aldrig vilka skyldigheter av denna art en regering kan komma att ålägga en kommun. Regeringens befogenhet att ålägga en stad att upprätta en viss stadsplan kan komma att medföra möjligheter till tvist mellan kronan och städerna i en utsträckning som inte innebär något hälsosamt varken för kronan eller för städerna.

Nu har det sagts att det är endast i undantagsfall, som denna paragraf skall tillämpas, nämligen endast när det gäller en stads ändamålsenliga utveckling. Men vem kan bättre bedöma frågan om denna ändamålsenliga utveckling än staden själv? Kan verkligen regeringen, som har sitt säte på en ort ofta långt ifrån denna stad, och som inte har någon verklig kännedom om och erfarenhet av stadens förhållanden, bedöma detta bättre än staden själv? Man kan dessutom tänka sig att ekonomiska hänsyn kunna spela in och göra sig gällande till en kommuns nackdel. Vi veta att sådana saker inte äro alldeles otänkbara. Det kan i varje fall föranleda ytterst obehagliga kontroverser mellan staten och städerna.

Vidare står det i paragrafen, att den ifrågasatta åtgärden skall tänkas förekomma »till främjande av betydande allmänt intresse». Ja, men möjligheten att tillgodose ett sådant kan säkerligen beredas även med nu gällande lagstiftning utan detta onödiga ingrepp. Vad har egentligen en stad för anledning att motsätta sig en åtgärd som avser främjande av ett allmänt intresse? Detta allmänna intresse måste väl i första hand vara till fördel för just den ort, varom fråga är. Det kan ju tänkas, att det är en trafikled, som skall byggas till eller i närheten av staden. Ja, men ortsborna, de, som bo i trakten kring och i en stad, de ha väl i varje fall den starkaste känslan av vad som behöver göras, och anse de, att det inte behöver göras, varför skulle då andra, längre bort boende, ha ett alldeles särskilt intresse av en sådan åtgärd?

Jag kan inte finna annat än att denna åtgärd att kringsskära kommunernas och städernas självbestämmningsrätt är mycket betänklig, och jag kan inte förstå, varför landsbygden härvidlag skulle missunna städerna självstyrelse på denna punkt, gå emot städerna och låta städerna här komma in under ett statligt förmynderskap, som säkerligen landsbygdens kommuner icke i andra fall, om det gällde dem själva, skulle vara så värst trakterade av.

Det har också sagts, att det nu finns starka garantier. Det är i motiveeringen utsagt, att bestämmelsen skall tillämpas endast i sällsynta undantagsfall, och frågan skall prövas i olika instanser, det skall komma till särskilda råd, som skola höras. Ja, det säga vi nu, men vad ha vi för garantier, att den motiveringen blir bestämmande? Några sådana ha vi inte alls. Det kan bli en helt annan utveckling.

Just den omständigheten, att det rätt så ofta föreligger skiljaktiga intressen, skiljaktiga uppfattningar och åskådningar med avseende å städerna och kronan, gör, att man måste bli dubbelt betänksam, och jag har för min del inte kunnat finna annat än att skulle denna paragraf bli antagen och man en gång skulle få en regering, som vore besjälad av ungefär samma synpunkter, som vissa kronans kommissioner äro besjälade av, vilka ligga i konflikt med Stockholms stad, så kan det uppstå en sådan situation, att det icke finns någon som helst möjlighet att åstadkomma en utjämning av intresse motsatser och motsättningar, som mycket väl kunna med ömsesidigt hänsynstagande utjännas.

Jag befarar mycket allvarliga framtida konflikter, om denna lag antages, och jag vill för min del inte ha varit med om att ha tillstyrkt densamma. Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservanternas och yrkas avslag på lagförslaget i denna del.

Herr Lindhagen: Herr Nylander ifrån Borås förklarade, att han hade varit stark motståndare till den här lagen, och han tyckte nog, att det hela var litet ovisst fortfarande. Men saken hade nu blivit inlindad i sådana vändningar, att man kanske kunde låta betänkligheterna fara. Dessutom stod ju stadsförbundet såsom borgensman. Jag vill emellertid erinra om, att även inom stadsförbundet kan det personliga vara det högsta i historien, den historien skall jag dock inte ingå på i detta sammanhang.

Nylander nämnde också, att det rent av kunde inträffa, med avseende på våra trafikförhållanden, att en stad inte var nog framsynt att göra en tillräckligt bred genomfartsväg. Jag erinrade talaren om, hur man har gjort med fortsättningen av Narvavägen, som skulle förmedla den största trafiken mellan stora stadsdelar och nya stadsdelar. Det är en vanlig gata, som har kommit till såsom fortsättning, därför att man ville inte bestå mera mark. Och även Karlavägen skall knappas av, så att den inte får fortsätta i samma bredd som den nuvarande. Vi ha redan exempel på, att så förfar staten nu; den har redan tillräcklig makt att tvinga kommunen på knä. Fastighetskommissionen har regeringens fulla förtroende, och då denna vill ha det på det sättet, göres det ingen ändring däri.

Där ser man! Vad skulle det icke då kunna bli, ifall staten fick även ett legalt stadsplaneveto. Det kan väl åtminstone inte bli andra grundsatser än dem, som jag skildrade nyss.

Jag skall i detta sammanhang be att få påminna om, att Stockholms stad har den tivelaktiga äran att varje år från det övriga landet, från landsbygden — vi kalla det för landsbygden, till och med när det gäller Göteborg, vi kalla det så för korthetens skull — få mottaga 10,000, 12,000, 15,000 inbyggare, som man skall bygga bostäder åt. För varje år skall Stockholms stad för denna invasion bygga upp en ny stad, som motsvarar ungefär en medelstor landsortsstad. Då tycker jag verkligen, att staten i alla fall av den anledningen kunde ha så pass mycket medkänsla, åtminstone med de inflyttande, om inte med oss, som äro gamla stockholmare — det kan man ju inte begära — att den såge till, att dessa finge större utrymme och att statens mark användes till att skapa moderna stadsplaner åt dessa nya inbyggare. Det är just för dem, som dessa nya stadsdelar uppbyggas även på statens egen mark. I denna immigration ligger väsentligen också roten till våra höga hyror.

Jag har en gång i Stockholms stadsfullmäktige och riksdagen hemställt om övertägande hur storstäder och särskilt huvudstadens tillväxt kunde begränsas genom inflyttningskontroll, industriens förläggande till landsbygden med mera. Det är ju alla uppåtgående kollektiva begrepps stolthet att bli större och större; de svälla ut allt mer, och så brister till sist denna koloss på lerfötter. Denna

*Förslag
till stads-
plane lag.
(Forts.)*

*Förslag
till stads-
panelag.
(Forts.)*

motion avsges av stadsfullmäktige, därför att man naturligtvis är stolt över, att staden växer, och kanske tänker: efter oss kommer möjligen syndafloden, men det ha vi inte med att göra. Men kan man tänka sig! I riksdagen — det hade jag aldrig drömt om — beslöto bägge kamrarna en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet. Det kan hända, att flykten ifrån landsbygden gjorde sitt till, att man biträdde ett sådant till synes orimligt förslag. Men i alla fall ligger det både idé och verklighet bakom det. Man får lov att, för att fästa uppmärksamheten på ett missförhållande, göra också sådana framstötter. Det blev alltså en riksdagsskrivelse, och denna skickades till socialstyrelsen. Där ligger den ännu till utredning nu, jag tror på det nionde året. Man får naturligtvis hoppas, att det blir en grundlig utredning, när den kommer. Jag skall kanske nästa riksdag interpellera om, var och hur frågan befinner sig.

I Borås finns kanske inte någon statens mark, som man riskerar, att staten skall förtjäna mycket pengar på. Marken har väl i varje fall så pass litet värde där i förhållande till här, att därför känner sig Nylander lugn och nöjd. Men vi stockholmare, som ha dessa bördor över oss och som se de föredömen från statens sida, vilka jag nyss talade om, vi kunna för vår del icke ännu yrka avslag på denna punkt. Jag förstår, att landsbygden tycker det är bra att stjälpas av sitt befolkningsöverskott hit och låta oss taga hand om det. Men det är just det, som är en huvudorsak till de oerhörda hyrorna här i staden. Vi kunna aldrig komma i något jämviktsläge, när det jämt fordras nya bostäder. Då driva hyresvärdarna upp hyrorna. Det är väl dock ett statsintresse, att hålla hyresutgifterna nere, om ej av omtanke för huvudstaden så därför att den ekonomiska levnadsstandarden i staden kastar sin skugga även över statens utgiftsbudget. En framsynt regering bör taga någon hänsyn åtminstone till det allmänna statsintresset.

Vad för övrigt beträffar regeringens kontroll, får jag säga: jag känner dig vackra mask. Det är inte regeringen, som utövar den kontrollen. Man kan inte begära, att alla statsråden skola intressera sig för alla ärenden. Det blir i regeln en departementssak. Någon eller några inom eller utom departementet få i uppdrag att bereda ärendet. Resultatet föredrages för vederbörande minister. Denne har tusen ärenden över sig och tycker, att det låter ganska bra och att det kanske blir ganska bra. Och så godtar »regeringen» förslaget, och det kommer fram i riksdagen såsom en regeringens proposition. Härligt, säga vi, nu kan man vara trygg, här finns en regeringsproposition tillkommen under kontroll, alltså taga vi den.

Det är alldeles så, som man gjort i dag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att kammaren skulle besluta, att paragrafen skulle ur förslaget utgå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Klefbeck* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 4 § i det av första lagutskottet tillstyrkta förslaget till stadspanelag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter kammaren, att paragrafen skall ur förslaget utgå.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

5 §.

Godkändes.

6 §.

Denna paragraf var så lydande:

Tomtindelning inom byggnadskvarter av mark, som ej varit föremål för tomtindelning, skall ske, när ägare av sådan mark det begär.

Uti motionen nr 395 i andra kammaren hade herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. hemställt, att i 6 § måtte införas rätt för byggnadsnämnd att göra framställning om tomtindelning.

Vidkommande denna paragraf hade reservation avgivits av herr *Klefbeck* och herr *Olsson* i Mellerud, vilka i anledning av motionen nr 395 i andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. och på de i motionen anförda skäl hemställt, att 6 § måtte erhålla följande lydelse:

Tomtindelning inom byggnadskvarter av mark, som ej varit föremål för tomtindelning, skall ske, när ägare av sådan mark det begär *eller byggnadsnämnden så finner nödigt*.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Jag skall inte hålla så lång predikan den här gången. Det gäller ju här 6 §. Denna handlar om tomtindelning på ny mark, jungfrulig mark, och enligt paragrafen skall sådan få ske, när »ägare av mark» sådant begär. Vi äro några reservanter, som ha tagit upp de sakkunnigas förslag och sålunda vilja, att tomtindelning skall få äga rum, även när byggnadsnämnden så finner nödigt. Byggnadsnämnden är ju den myndighet, som alldeles särskilt har både förståelse för och intresse av en god bebyggelse inom staden, och vi anse därför, att det är i sin ordning, att också den bör ha rätt att väcka fråga om tomtindelning av ett byggnadskvarter. Nu vet jag visserligen, att en av denna kammars framstående rättslärde anser, att en sådan befogenhet tillkommer byggnadsnämnden ändå, även om det inte står tydligt uttryckt i paragrafen, men jag för min del kan inte annat än tycka, att de sakkunniga ha rätt i sin hemställan, att det bör tydligt utsägas i paragrafen.

En sak till skulle jag kanske kunna få påpeka. Nästa paragraf, den sjunde, som handlar om ändring i en befintlig stadsplan, innehåller, att ny tomtindelning på byggnadsnämndens föranstaltande skall äga rum på sådan mark, för vilken det förut finnes stadsplan, men där man åsyftar en ändring i denna. 7 § ger alltså byggnadsnämnden tydligt denna rättighet att ingripa; 6 §, som handlar om stadsplan på ny, jungfrulig mark, utsäger inte tydligt den rättigheten.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka, att till denna paragraf måtte fogas ett tillägg »eller byggnadsnämnden så finner nödigt», i enlighet med reservationen.

Herr **Akerman**: Herr talman! Jag ber att få yrka, att paragrafen godkännes i den föreslagna lydelsen. Det av herr *Klefbeck* framlagda ändrings-

*Förslag
till stads-
planlag.
(Forts.)*

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

förslaget anser jag vara utan någon praktisk betydelse, därför att det tjänar rakt ingenting till att byggnadsnämnden föranstaltar om tomtindelning, innan det är fråga om att bygga. Herr Klefbeck nämnde, att en framstående rättslärd här i kammaren har den meningen, att byggnadsnämnden i alla fall, även om det inte står i lagen, har den befogenheten. Jag törs inte inlåta mig på den tvistefrågan, men jag anser, att det finns intet praktiskt skäl, som talar för den av herr Klefbeck föreslagna ändringen, och därför yrkar jag godkännande av utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag skall även be att få yrka bifall till utskottets förslag men med en helt annan motivering. Efter min uppfattning förhåller det sig så, att byggnadsnämnden redan nu har och enligt lagförslaget kommer att ha den rätt, som reservanten vill giva den genom ett tillägg i paragrafen. Byggnadsnämnden har enligt min uppfattning denna rätt på grund av sin allmänna offentlighetsrättsliga skyldighet att övervaka stadens bebyggande och handlägga tomtindelningsfrågor. Den behöver inte stadgas i lagen. I lagen behöver däremot stadgande ges för sådana fall, då en sådan rätt skall tillkomma enskild eller då byggnadsnämnden, sedan den en gång begagnat sin rätt i fråga om s. k. jungfrulig mark, därefter vill få ändring i beslutad indelning; och detta finnes också i lagen stadgat.

Under sådana förhållanden synes mig ett införande i denna punkt av en sådan rätt för byggnadsnämnden inte blott vara onödigt utan även stridande mot hela den ställning, som byggnadsnämnden överhuvud taget intar. Det är alltså, emedan byggnadsnämnden redan har och enligt min mening kommer att bibehålla denna rätt, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, ehuru jag inte kan gilla motiveringen.

Herr Bissmark: Den tolkning, som herr Reuterskiöld har givit av paragrafen, förefaller mig att vara orimlig, särskilt om man tar hänsyn till 7 §, där det uttryckligen säges: »Förutsätter fastställd ändring i stadsplan ändring i tomtindelning eller har kvarter helt och hållet eller till betydande del avbrunnit, skall fråga om ny tomtindelning företagas, när ägare av mark inom kvarteret det begär eller byggnadsnämnden så finner nödigt.» Där är ju sagt, att i detta speciella fall har byggnadsnämnden rätt att verkställa tomtindelning, och då är det väl omöjligt att tolka 6 § på det sätt, som herr Reuterskiöld gör. Anledningen till, att inte i förslaget upptagits rätt för byggnadsnämnden att begära tomtindelning, är den, att det är ytterligt opraktiskt att göra en tomtindelning, innan frågan om kvarterets bebyggande är aktuell. Först skola dessa tomter bildas och införas i stadens tomtlängd och i fastighetsböckerna, sedan kommer det en ändring, och då skall allt detta göras om, utan att man kan se, att det varit den ringaste nytta därmed. Jag förstår inte, vad det är för nytta med att ha tomtindelning på ett kvarter, som inte är bebyggt. Varför inte låta därmed anstå, tills det blir fråga om att bebygga kvarteret, så att man får se, vad sorts byggnader som vid den tiden bäst lämpa sig för kvarteret?

Jag yrkar bifall till förslaget i den form, vari det framlagts i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Reuterskiöld: Den omständigheten, att byggnadsnämnden har rätt och kommer att behålla rätt att göra sådan tomtindelning på »jungfrulig mark», som reservanten yttrade, innebär naturligtvis icke skyldighet för nämnden att i oträngt mål göra det. Jag förutsätter, att byggnadsnämnden, såsom i regel är fallet, har gott förstånd, och då kommer den inte heller att onö-

digttvis begagna denna sin rätt. Men att sätta in en sådan bestämmelse i lagen på denna punkt vore att undergräva själva grundvalen för byggnadsnämndens allmänna ställning såsom ledande och kontrollerande myndighet. När den siste ärade talaren säger, att då det finns en sådan bestämmelse i 7 §, frånvaron därav i 6 § måste betyda avsaknad av rätt i där berörda fall, så har jag redan erinrat därom, att en sådan tolkning är felaktig, ity att det i 7 § gäller en situation, då tomtindelning redan har skett, och genom tomtindelningen har uppstått en enskild rätt, som byggnadsnämnden inte har befogenhet att ändra, om detta ej uttryckligen stadgas. Därför är det skillnad mellan de två fallen och den grund, som finnes för byggnadsnämndens rätt enligt 6 § eller med hänsyn till de fall, som omförmälas i byggnadsstadgan beträffande byggnadsnämndens ställning och uppgifter. Det är byggnadsstadgan, som utgör grundvalen för nämndens verksamhet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr Klefbeck och herr Olsson i Mellerud därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

7—28 §§.

Godkändes.

29 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

I avseende å inlösen av mark enligt denna lag skola de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande av vad nedan i 30—38 §§ är stadgat.

Uti motionen nr 237 i första kammaren av herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hade hemställts, att riksdagen, med anledning av förevarande proposition med förslag till stadsplanelag, ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att såsom stöd för berörda lagstiftning måtte skyndsamt föreläggas riksdagen förslag till revision av allmänna expropriationslagen i syfte att förebygga ett fortsatt, oskäligt betungande av samhällena — eller åtminstone stadssamhällena — genom orimligt hög jordlösen och överdrivna ersättningar till expropriationsnämnden.

Herr Lindhagen: Här beröres en mycket omhandlad fråga, nämligen expropriationslagstiftningens revision, inte minst för det ändamål, som i denna lag föreskrives. Det står här i 29 §: »I avseende å inlösen av mark enligt denna lag skola de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande av vad nedan i 30—38 §§ är stadgat.»

Det rör nu inte det sociala missförhållandet med den nuvarande expropriationslagstiftningen. Den saken har i många motioner inom riksdagen berörts, och riksdagen har till och med 1929 avlatit en skrivelse rörande ett av de moment, som ingå här i. Bilagorna till den av Ström och mig väckta motionen ange också, vari frågan består. Det gäller nämligen att kunna komma till någon rättsida med expropriationsnämndernas förhandlingar, så att de bli öppna och man vet, vad som göres där, och så att expropriationsnämnderna handla under ansvar och inte kunna krypa under hemlighetens mask, och vidare så att nämnderna döma skäligt och inte hugga till med

*Förslag
till stads-
panelag.
(Forts.)*

orimliga belopp, såsom vi särskilt i större städer få erfara. Det finns nämligen med nuvarande organisation ibland inte någon gräns för expropriationsnämndens aptit. Vad man då behöver är en expropriationslagstiftning, som innehåller ingående bestämmelser om expropriationens belopp, och därtill en omläggning av expropriationsnämndernas sammansättning och befogenhet.

Vidare bör det bli tillfälle till överklagande av nämndens beslut om ersättningsbelopp. Det kan väl i högsta grad höra till en ny rättegångsreform att ordna det så, att det viktigaste momentet i expropriationsförfarandet, nämligen ersättnings belopp, skall få överklagas. Annars slår sig ju nämnden till ro med sin maktfullkomlighet. Därtill kommer, att expropriationsnämndernas överläggningar äro hemliga och att det inte får skrivas till protokollet, vad det finns för motiv för besluten, och inte heller får det antecknas reservationer mot besluten. En sådan skumraskfylld författning svarar inte emot kraven på avskaffande av onödigt sekretess, och här är den väl onödig i hög grad. Jag förstår inte, att det någonsin kunnat inflyta i lagen, att allmänheten och det allmänna skola vara så totalt i händerna på en nämnd, i ljusskygghetens tecken. Den skall ha ansvar, och dess beslut skola kunna överklagas, liksom andra beslut. Detta fordrar rättssäkerheten. Jag ber vördsamt få hemställa till regeringens representant att inte glömma bort denna fråga. Man kan vara övertygad, att denna sak sannolikt kommer upp vartenda år i riksdagen, tills det tillkommit en regering, som anser, att det är ett nödvändigt komplement till den nya rättegångsreformen att även få någon rättsida på dessa biprocesser, såsom tryckfrihetsprocesser, expropriationsprocesser och till äventyrs även andra kvarlevor från ett förgånget tidevarv.

Nu ha därför Ström och jag i vår motion åberopat vad som yttrats 1928 inom stadsfullmäktiges beredningar och däribland förenämnda specifikation på expropriationslagens brister. Såsom en sammanfattning har av oss hemställts, att riksdagen med anledning av propositionen ville hos Kungl. Maj:t anhålla att såsom stöd för stadspanelagstiftningen måtte skyndsammast föreläggas riksdagen förslag till revision av allmänna expropriationslagen i syfte att förebygga ett fortsatt oskäligt betungande av samhällena eller åtminstone stadssamhällena genom orimligt hög jordlösen och överdrivna ersättningar till expropriationsnämnd.

Nu erinrar utskottet om 1929 års riksdagsskrivelse om ersättningarna till nämnden och anmärker, att de äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Avskrivna tyckas de således ännu inte vara. Och så säger utskottet: »Med hänsyn till vad sålunda förekommit finner utskottet sig i anledning av motionen böra uttala det önskemålet, att nyssnämnda av riksdagen begärda utredning måtte bedrivas med all skyndsamhet och att Kungl. Maj:t vid ärendets prövning måtte taga under övervägande i vad mån de av motionärerna gjorda yrkandena äro av beskaffenhet att böra vinna beaktande.»

Det är en ny uppfinning. Så står det i motiveringen, och man hoppas, att Kungl. Maj:t har så god tid, att han går och forskar, om bland motiven i alla utskottsbetänkandena finns någonting, som bör tagas vara på. Om man vill någonting, bör väl förordas en skrivelse till Kungl. Maj:t. Så gör man väl i all rimlighets namn. Inför detta platoniska yttrande i utskottsbetänkandets motivering, som innehåller en förtäckt uppmaning till Kungl. Maj:t att inte bry sig om saken — ty det kan inte leda till någonting annat — så hemställer jag, herr talman, att riksdagen på utskottets motivering ville bifalla motionen.

Sedan herr talmannen under hand fäst herr Lindhagens uppmärksamhet på att motionen nr 237 i första kammaren, vilken icke hade avseende på avfatt-

ningen av den nu förevarande paragrafen, ej borde bli va föremål för överläggning förrän vid behandlingen av punkten C av utskottets hemställan, fortsatte

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr talman! Detta får betraktas såsom en generaldebatt om denna sak. Själva yrkandet kommer att upprepas under punkten B.

Herr Åkerman: Herr talman! Det är ju litet tidigt, som denna fråga kommit upp, men då nu herr Lindhagen yttrat sig därom, kan jag också säga några ord om den saken.

Då vill jag säga, att jag tycker, att herr Lindhagen har en något pessimistisk syn på vad det kan betyda, att man i motiveringen skriver om saken, som vi ha gjort i det här fallet. Jag förråder ju inga utskottshemligheter, när jag säger, att det fanns intet hopp, absolut intet hopp, herr Lindhagen, att få till stånd en skrivelse, och då tyckte vi, som ha sinne för de synpunkter, vilka herr Lindhagen framlagt, att det vore mycket bättre, att man fick in åtminstone detta, än att man inte fick in någonting.

Nu vill jag i likhet med herr Lindhagen uttala den förhoppningen, att den lagstiftningsuppgift, som är överlämnad till regeringen genom denna omtalade skrivelse, måtte så snart som möjligt bli löst. Jag kan inte tro, att det kommer att gå så illa, som herr Lindhagen säger, och att regeringen inte alls har tid att taga reda på vad som står i våra motiveringar. Jag har en alldeles annan uppfattning. Det är ju alldeles tydligt, att det kommer att fästas det allra största avseende vid, att det utskott, som haft denna viktiga sak under behandling, tagit upp denna fråga. Det vet nog herr Lindhagen, hur gränslöst svårt det här spörsmålet är.

Vi ha nu ej kunnat ena oss om en skrivelse, där det precis uppräknas de punkter i expropriationslagen, som vi vilja ha ändrade. Det är bra mycket begärt, då vi ha före frågan om stadsplanelagen, men vi ha dock beaktat vikten av expropriationslagen, och därför ha vi skrivit så, som vi gjort, och det är min fulla tro, att regeringen icke kommer att lämna denna framställning obeaktad, utan att regeringen, när den tager upp den punkt, som den redan avlåtna skrivelsen i huvudsak rör, också kommer att taga under noggrant övervägande de andra viktiga omständigheter, som herr Lindhagen här framhållit.

Herr statsrådet Gärde: Herr talman! Med anledning av herr Lindhagens anförande vill jag bara meddela, att utredning inom departementet redan är igångsatt i anledning av riksdagens skrivelse den 1 mars 1929 angående nedbringande av ersättningarna till expropriationsnämnder och att givetvis i denna utredning också kommer att beaktas de synpunkter, som av utskottet framförts vid behandlingen av herr Lindhagens motion.

Herr Lindhagen: Jag hade tänkt mig, att utskottet skulle begärt övervägande, huruvida vad motionärerna anført förtjänar något avseende, och att detta skulle ha kunnat gå för sig lika väl som att sätta det i motiven. Nu upplyser ordföranden, — det är bra att få veta det — att det aldrig hade gått. Jag undrar vad egentligen ligger bakom detta. Om man skriver i motiveringen, så går det, men i riksdagsskrivelseform hade det aldrig gått! Det är ju nästan en direkt uppmuntran till regeringen att ej behöva bry sig om denna angelägenhet. Men jag hoppas, att den ej skall åsidosättas inom regeringen, som bör även av utskottets motivering finna sig uppfordrad att upptaga saken till prövning.

Det parlamentariska livet är fullt av underligheter. Nu ha vi emellertid haft justitieministern här lyckligtvis. Han har sagt sig vilja taga även dessa

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

synpunkter under övervägande. Och jag hoppas, att han får sina kolleger med sig, men det vete fåglarna, om det lyckas efter Åkermans öppna förklaring.

Herr **Kleffbeck**: Herr talman! Det är ju inte riktigt så, som herr Lindhagen trodde, ty anledningen till, att vi ej kunde få någon enighet om en skrivelse var den, att många inom utskottet ansågo, att den här motionen behandlade ett ämne, som låg vid sidan av det stora stadsplanelagförslaget.

För själva saken var däremot mycket stort intresse. Vi kommo aldrig att genom någon votering utröna, om det var majoritet eller minoritet rörande detta, men intresset därför konstaterades från olika håll, och när vi då kunde bli ense om att få in ett så bestämt uttalande i motiveringen, så voro vi, som intresserade oss för saken, mycket glada däråt.

Herr **Lindhagen**: Det där är ju litet mera lugnande. Det är visserligen en missuppfattning men i varje fall en uppfattning inom utskottet, att detta ligger vid sidan av saken. Det är i alla fall sakens hjärtpunkt, när det i 29 § står, att expropriationslagen skall oförändrad äga tillämpning och man så yrkar, att den ej skall oförändrad följas. Detta ligger åtminstone enligt min åsikt mitt i hjärtat av saken och ej vid sidan om densamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes ifrågavarande paragraf.

30—44 §§.

Godkändes.

45 §.

Denna paragraf lydde:

Ägare av tomt vid gata, som icke före den 1 januari 1908 upplåtits till allmänt begagnande, vare pliktig ersätta staden hälften av värdet av den mark, som erfordras för gatans utläggning framför hans tomt intill en bredd, motsvarande den å tomten enligt stadsplanen vid gatans upplåtande tillåtna hushöjden, ökad med en fjärdedel av samma höjd. Ingår i gatan allmän väg eller ock vägmärk, som staden jämlikt 23 § nyttjar, skall vid ersättningsskyldighetens bestämmande vägen ej inräknas i gatubredden.

I fall, då tomt har utfartsväg åt en tidigare för allmänt begagnande upplåten gata, skall skäligen jämkning göras i ersättningsbeloppet, där tomtägaren visar, att den fördel, som genom den nya gatan beredes hans tomt, icke svarar mot den honom enligt första stycket åliggande ersättningsskyldighet.

Har gatumark framför tomt av dess ägare överlåtits till staden utan lösen eller har staden samtidigt varit ägare av både tomten och gatumarken, efter det denna blivit i stadsplan upptagen såsom sådan, vare ägare av tomten fri från skyldighet att utgiva ersättning intill värdet av samma mark.

Uti motionen nr 395 i andra kammaren hade herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. hemställt, att i 45 § måtte införas nu gällande bestämmelser om upplåtande av fri gatumark intill aderton meters bredd eller, därest detta yrkande icke av riksdagen bifölles, paragrafen utfyllas på så sätt, att den i paragrafen angivna principen om ersättning för gatumark kompletterades med en undre gräns av nio meter såsom norm för markägarens ersättningsskyldighet för upplåten gatumark.

Herr *Andersson* i Malmö m. fl. hade uti den i andra kammaren väckta motionen nr 397 yrkat, att 45 § första stycket måtte kompletteras med följande

bestämmelse: »Dock skall tomtägare ersätta värdet av gatumarken intill nio meters bredd.»

Slutligen hade herr *Holmström* i motionen nr 398 i andra kammaren föreslagit, att i 45 § första punkten orden »— — — ökad med en fjärdedel av samma höjd» måtte utgå samt att till punkten måtte fogas orden »— — — dock ej till större bredd än nio meter».

Herr *Hjalmarsson* och herr *Olsson* i Mellerud hade i anledning av motionen nr 395 i andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. och på de i motionen anförda skäl hemställt, att paragrafen måtte erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade. Reservanternas förslag skilde sig från det av utskottet tillstyrkta förslaget endast däri, att i slutet av första meningen i första stycket tillagts orden »dock ej till mindre bredd än nio meter».

Herr *Hjalmarsson*: Herr talman! Vid utskottets behandling av den kungl. propositionen har det ju varit på vissa punkter, som man möjligtvis skulle ha velat ha en och annan ändring, men jag för min del har ej velat vara med om att göra reservation, utan att det har varit rätt nödvändigt. Särskilt i fråga om 45 § så tycker jag, att det är en sådan väsentlig ändring, som skett i de gällande bestämmelserna, att jag i varje fall har velat påtala denna ändring och vad den innebär.

I nu gällande bestämmelser i fråga om tomtägars skyldighet att ersätta värdet av gatumark stadgas ju, att ägare av tomt vid gata vare skyldig ersätta staden värdet av gatumarken utmed tomten intill gatans bredd, *dock ej till större bredd än nio meter*. Nu föreslår man den väsentliga förändringen, att tomtägare skall vara pliktig ersätta staden hälften av värdet av den mark, som erfordras för gatans utläggning framför hans tomt intill en bredd, motsvarande den å tomten enligt stadsplanen vid gatans upplåtande tillåtna hushöjden, ökad med en fjärdedel av samma höjd. Det är sålunda, kan man säga, en alldeles ny princip, som man här går in för, och det är ju i så måtto något att förvåna sig över därför, att jag tror ej, att man gentemot den nuvarande bestämmelsen har haft några anmärkningar att göra.

Hur denna nya bestämmelse kommer att verka, det framgår ju närmare av en i andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg väckt motion, där han — sid. 21 — har gjort en uppställning, som visar detta. Av denna uppställning framgår, att man exempelvis i fråga om envåningshus, där det ju hittills har gällt en gatubredd av 18 meter, nu har reducerat denna till 5,6 meter. Och när det gäller tvåvåningshusen, så kommer det ju att innebära, att man har reducerat de 18 meterna ända ned till 10 meter. När det sedan gäller gatubredden är det så, att om man skall gå ned till en så minimal gatubredd som 5,6 meter, torde man kunna säga, att ej ens de rent lokala behoven vid en sådan gata äro tillgodosedda med en så smal bredd. Om man gör en jämförelse med våra allmänna vägar, så ger den vid handen, att dessa i regel ha en bredd av 7 meter, och det är sålunda även i detta fall en bredd, som understiger en allmän vägs. Det har synts oss reservanter skäligt och även rimligt, att man åtminstone nedåt satte en bestämd gräns, och vi ha då gått ned rätt så kraftigt. Vi ha ansett, att 9 meter — d. v. s. $4\frac{1}{2}$ meter på vardera sidan av gatans bredd — skulle vara det minimum, som vi skulle vara skyldiga att vidkännas. Nu kan man ju säga, att även exempelvis en gata på sex meters bredd endast tillgodoser det rena lokalbehovet, och först då man kommer i en högre gatubredd, då det så att säga gäller genomfartsgator, kan det vara rimligt, att man från samhällets sida hjälper till att bisträcka vid kostnaderna.

Nu säger utskottets majoritet här i sitt utlåtande, att de i propositionen föreslagna reglerna vila på en principiell grund. Av vad jag anført kan jag ej

Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

finna, att så är fallet. Visserligen synes utskottets resonemang vara riktigt i fråga om att en tomtägare, vars tomt är belägen vid en bred gata, drabbas av större ersättningsskyldighet än en ägare av tomt vid en smal gata. Och även kan man kanske också sentera utskottets uppfattning, då utskottet säger, att »den andel av gatubredd, som kan anses orsakad av större genomgångstrafik, kommer fortfarande att falla på det allmänna».

I detta senare har utskottet fastslagit, synes det mig, två saker, nämligen den *ena*, att den gatubredd, som är förorsakad av större genomgående trafik, skall bekostas av det allmänna, och för det *andra*, att den övriga delen, som är tillkommen för att tillgodose det lokala behovet, också bör bestridas av tomt- och markägarna själva. Och om detta utskottets resonemang är riktigt, så synes mig därav följa, att om det är en gata, som icke har genomgående trafik och följaktligen icke gjorts bredare, än som erfordrats för tomtägarens egen räkning, det ej är rimligt, att samhället skall bidra till dess kostnader.

Nu säger man visserligen, att man vill gynna särskilt egnahemsbyggarna och dem, som bygga i exempelvis trädgårdsstäder, där man har låg hushöjd, men i verkligheten är det ej så, att man kommer att gynna själva egnahemsbyggaren, utan det blir väl egentligen markens exploatör, som kommer att tjäna på en sådan bestämmelse.

Jag har sålunda, herr talman, som jag till en början nämnde, ansett, att den reducering, som reservanterna gjort, är rätt väsentlig mot vad som nu gäller, men att gå så långt som utskottet gjort ha vi för vår del ej velat vara med om, och därför yrkar jag bifall till den reservation, som jag jämte herr Olsson i Mellerud avgivit i denna punkt.

Herr Åkerman: Ja, herr talman, som herrarna finna, är det två ledamöter av utskottet, som ha reserverat sig vid denna paragraf. Den föregående ärade talaren var en av dessa reservanter. Han var nog vänlig att säga, att han kunde i princip godkänna utlåtandets motivering, men han ville ha denna lilla säkerhetsventil, om man så kan kalla den, i fråga om den där lilla remsan, som komme att ligga mellan de två sidorna, att kostnaderna för den alltid, som han tyckte, borde betalas av tomtägarna. Nu vill jag säga, att om man väger samhällets och tomtägarens intressen mot varandra, är väl ändå samhället måktigare att bära denna utgift än de tomtägare, som det här är fråga om, nämligen ägarna till de små låga husen. Det är väl i allmänhet folk i en ganska anspråkslös ställning. Därför tycker jag för min del, att det är rimligt, att samhället tager på sina axlar den där lilla mellanliggande remsan. Nu fruktade reservanten, att det egentligen bleve exploatören, som stoppade vinsten i sin ficka. Det vore mycket bedrövligt, men jag undrar, om ej denna farhåga är ogrundad. Jag anser mig därför kunna yrka bifall till paragrafen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som reservationsvis påyrkats av herr Hjalmarsson och herr Olsson i Mellerud; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

46 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Skall gata vidgas, vare den, som äger tomt vid någondera sidan av gatan, skyldig ersätta staden hälften av värdet av den mark, som erfordras för gatans vidgning framför hans tomt intill en bredd, motsvarande den å tomten enligt stadsplanen vid den nya gatudelens upplåtande tillåtna hushöjden, ökad

med en fjärdedel; dock skall skälig jämkning göras i ersättningsbeloppet enligt de i 45 § andra stycket för där avsett fall stadgade grunder. I övrigt skola vid ersättningsskyldighetens bestämmande de i 45 § meddelade föreskrifter äga motsvarande tillämpning.

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Uti motionen nr 236 i första kammaren hade herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hemställt, att efter första stycket i 46 § måtte inskjutas ett andra stycke av ungefär följande lydelse: »Därest uppgörelse om gatumarkersättning samtidigt träffas med flera markägare inom ett och samma stadsplaneområde, äger staden att, där rätt och billighet så kräva, fördela kostnaderna mellan tomtägarna efter andra grunder, än vad ovan sägs, dock att kostnaderna sammanlagt icke få uppgå till högre belopp än vad som motsvarar uttagandet av gatumarkersättningen i enlighet med vad i första stycket sägs.»

Herr Lindhagen: Det är här svårt att finna sig riktigt till rätta i paragrafernas avfattning. Vi vilja ett klart uttalande om, att den ersättningsskyldighet, som åligger tomtägare, bör vara olika organiserad, om det gäller ett tätt bebyggande med stora hus intill gatans gräns, eller om det gäller bebyggande av ett enfamiljshus i en trädgårdsstad. Ägaren av ett stort hus med fasader åt två gator måste ju betala marken vid båda gatorna, ty han har ett ekonomiskt intresse därav. Men för det där lilla huset i trädgårdsstaden är det ej något särskilt lukrativt, att man kan blicka genom fönstren åt två gator, om det är enfamiljshus, som det oftast är i trädgårdsstäder. Och Stockholms stad tillämpar därför den regeln, att där skall det ej betalas efter tomternas gatu-fasader utan efter andra grunder, som ungefär göra dem likställda med tomter, som ha fasad endast åt en gata. Därför ha motionärerna ifrågasatt, att det efter första stycket i 46 § skulle införas en bestämmelse så lydande: »Därest uppgörelse om gatumarkersättning samtidigt träffas med flera markägare inom ett och samma stadsplaneområde, äger staden att, där rätt och billighet så kräver, fördela kostnaderna mellan tomtägarna efter andra grunder, än vad ovan sägs, dock att kostnaderna sammanlagt icke få uppgå till högre belopp, än vad som motsvarar uttagandet av gatumarkersättningen i enlighet med vad i första stycket sägs.»

Staden har naturligtvis full frihet att taga ut en mindre ersättning, men det kan vara tveksamt, huruvida det är rätt att lägga en del av ersättningen på annan tomt gentemot de här bestämmelserna. Det kanske ej spelar in precis i den här paragrafen, men jag tror, att den saken ej är tillräckligt över-tänkt.

Jag vill ej här göra något yrkande av brist på formulering men tror, att denna sak är förbisedd. Man kanske kan få höra av utskottets ordförande, huru härmed förhåller sig.

Herr Åkerman: Ja, det som har vållat en liten förvirring hos motionären här är, så vitt jag kan se, den omständigheten, att det var en paragraf med numret 43 i det till lagrådet remitterade förslaget, vilken paragraf emellertid sedermera blivit utesluten. Därigenom blev paragraferingen ändrad, och det vill åtminstone förefalla mig, när jag nu hör motionären, som om den där ändringen i någon mån har åstadkommit en liten oreda. Herr Lindhagen har också haft en känsla av detta. Jag tror därför, att de synpunkter, som han har velat göra gällande, äro fullt tillgodosedda med den avfattning, som paragrafen nu vid omredigerandet har fått. Utskottet säger också, att med den avfattning stadgandet erhållit de av herrar Lindhagen och Ström uttalade önskemålen om möjlighet att rättvist fördela gatumarkersättningen särskilt i trädgårdsstäder blivit i huvudsak tillgodosedda.

Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)

Jag kan ej finna annat, än att så är förhållandet. Därför yrkar jag bifall till paragrafen.

Herr **Lindhagen**: Jag är ej riktigt säker på den saken, helst som utskottet skriver »torde». Så säger man alltid, när man ej är säker på, hur det skall gå. Men då jag själv inte kan framställa något klart förslag, får jag tills vidare avstå från yrkande, men jag hoppas, att den närvarande fylliga representationen för justitiedepartementet behagar benäget tänka på detta framdeles.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

47—49 §§.

Godkändes.

50 §.

Denna paragraf var så lydande:

I gatukostnadsbestämmelser skola angivas grunderna för beräkning av den kostnad, som skall påföras tomtägarna, och för kostnadens fördelning mellan dem samt tid och ordning för ersättningens erläggande.

Vid grundernas bestämmande skall iakttagas:

att ersättningsskyldighet ej må avse gatudel eller avloppsledning, vars anläggning påbörjats, då fråga om gatukostnadsbestämmelser väcktes hos stadsfullmäktige;

att ersättningsskyldighet ej må åläggas ägare av tomt vid gata, som lagligen skolat vara upplåten till allmänt begagnande vid tid, som nyss sagts;

att tomtägare må belastas med högst halva kostnaden för gatas anläggning framför hans tomt intill samma bredd, som gäller i fråga om honom åliggande skyldighet att ersätta gatumark;

att å tomtägare ej må läggas kostnad, som utan motsvarande fördel för tomts bebyggande föranledes därav, att gatas höjdläge skall i väsentlig mån avvika från markens naturliga höjdläge eller att gatas anläggning eljest på grund av särskilda omständigheter ställer sig mer än vanligt kostsam;

att tomtägarna icke må belastas med större andel av kostnaden för avloppsledning än som kan anses belöpa å avloppet från tomterna, jämfört med annat avlopp, för vilket ledningen är avsedd;

att, därest nuvarande eller föregående ägare av tomt mot vederlag helt eller delvis vunnit befrielse från deltagande i kostnad för anläggning av gata eller avloppsledning, hänsyn skall tagas härtill; samt

att tomtägarnas åligganden enligt gatukostnadsbestämmelserna motsvara skäligen anspråk på rättvisa och billighet.

Uti motionen nr 236 i första kammaren hade herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, yrkat dels att första att-satsen i 50 § måtte förtydligas så, att det framginge, att redan utförda arbeten *utom* fastställd stadsplan finge inräknas i vad som fördelades på tomtägarna, dels ock att den tredje att-satsen i 50 § måtte kompletteras med liknande bestämmelse som den av motionärerna vid 46 § föreslagna.

Herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. hade i motionen nr 395 i andra kammaren hemställt, att den i 50 § förekommande bestämmelsen, att tomtägarnas åligganden enligt gatukostnadsbestämmelserna skulle motsvara skäligen anspråk på rättvisa och billighet, måtte kompletteras med ett tillägg, varav framginge, att mindre bostadslägenheter inom kvarter med glest byggnadssätt och

låg byggnadshöjd icke skulle bliva väsentligen hårdare belastade i fråga om gatukostnad än inom kvarter med tätare byggnadssätt och högre byggnadshöjd.

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Herr *Andersson* i Malmö m. fl. hade uti den i andra kammaren väckta motionen nr 397 yrkat dels att 50 § tredje att-satsen måtte erhålla följande lydelse: »att tomtägare må belastas, helt eller delvis, med gatas anläggning framför hans tomt intill samma bredd, som gäller i fråga om honom åliggande skyldighet att ersätta gatumark», dels ock att 50 § femte att-satsen måtte erhålla följande lydelse: »att tomtägare icke må belastas med större andel av kostnaden för avloppsledning, än som kan anses belöpa å avloppet från tomterna, jämte berättigad del av kostnaden för huvudledning».

Slutligen hade herr *Holmström* uti sin motion nr 398 i andra kammaren hemställt, att de i 50 § näst sista att-satsen införda orden »hänsyn skall tagas härtill» måtte utbytas mot orden »detta skall lända till efterrättelse».

Vidkommande denna paragraf hade reservation anmälts av herr *Anderson* i Hägelåkra och herr *Johanson* i Huskvarna, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Anderson, Erik*: Jag har antecknat mig som reservant vid den föredragna paragrafen utan att angiva några skäl. Jag skall i anledning därav be att få säga några ord.

I paragrafen är föreskrivet, att tomtägare må belastas med högst halva kostnaden för gatas anläggning framför hans tomt intill samma bredd, som gäller i fråga om honom åliggande skyldighet att ersätta gatumark. Och vidare är det i ett senare moment föreskrivet, att tomtägare icke må belastas med större andel av kostnaden för avloppsledning, än som kan anses belöpa å avloppet från tomterna, jämfört med annat avlopp, för vilket ledningen är avsedd.

Dessa bestämmelser skulle kunna giva rum för ganska olika tolkningar. Det kan exempelvis av staden föreskrivas en mer eller mindre dyrbar gatanläggning, och vidare är det inte, tycker jag, sagt ifrån, i hur stor utsträckning som vederbörande tomtägare skall deltaga i avloppsledningen.

Utskottet har för sin del endast härom yttrat: »Vad angår samma motionärs anmärkning mot femte att-satsen, har stadgandet enligt motiveringen den innebörd, att kostnaden för kloakledningen skall uppdelas mellan å ena sidan tomterna och å andra sidan staden, efter ty som en var av dem kan anses bliva genom anläggningen tillgodosedd, staden med hänsyn ej blott till avlopp från staden tillhöriga områden utan även till allmänna sanitära intressen.» Det säger inte mycket mer än vad själva paragrafen säger, så att tolkning återstår även av detta yttrande. Den kan bli lika svävande som tolkningen av själva paragrafen.

Nu är det så, att denna lag gäller inte allenast för de större städerna med dyrbara hus och tät bebyggelse, utan den gäller för alla samhällen ute på landsbygden med självstyrelse, alltså för köpingar och dylika små samhällen. Dessa ha i allmänhet en utsträckt bebyggelse, d. v. s. små hus och stora tomter, vilket medför, att såväl gator som avloppsledningar bli långa och dyrbara, tomterna äro bebyggda med mycket enkla och små hus, och då ökas i mera avsevärd grad kostnaden på dessa mindre bostadshus än vad fallet är i de större städerna med dyrbara hus. Alltså kan bördan för dessa tomtägare i dessa städer, om tolkningen av denna paragraf sker alltför stramt efter ordalydelsen, bli ganska avsevärt hård.

Nu är det så, som vi alla veta, att om en person bygger ett hus, så sammanför han sina kostnader av vad namn och natur de än månne vara, och efter den kostnadssumma, som han slutligen får på hus och tomt, beräknas hyresvärdet.

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Alltså drabba dessa utgifter i sista hand hyresgästen vare sig nu hyresgästen själv äger huset eller det är en hyresgäst, som betalar hyra för huset. Då blir den sista frågan den: är det mera rättvist att lägga utgifterna för gatukostnaderna på hyresgästen än att uttaga dem genom utdebitering? Jag är för min del av den åsikten, att det mest rättvisa är utdebitering. Att lägga kostnaderna på hyresgästen är mindre överensstämmande med rättvisan. Emellertid finnes det i slutet av paragrafen en punkt, som säger, att tomtägarnas åligganden enligt gatukostnadsbestämmelserna skulle motsvara skäliga anspråk på rättvisa och billighet.

Det är med anledning härav, som jag har begärt ordet, och jag menar, att man redan från början bör beakta just denna punkt, så att ej alltför stora kostnader läggas på de små fastigheterna, varigenom hyrorna ytterligare skulle stegas.

Jag har velat göra detta uttalande till protokollet utan att hava något yrkande att göra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes den nu föredragna paragrafen.

51 §.

Godkändes.

52 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Skall stadsplan läggas över område i en ägares hand och kan ägaren förväntas få den nytta av stadsplanen, att han skäligen bör till staden utan ersättning avstå mark, som för områdets ändamålsenliga användande erfordras till gata eller annan allmän plats eller till allmän byggnad, må Konungen på ansökan av staden vid planens fastställande förordna om avstående för nämnda ändamål av mark i skälig omfattning, dock högst fyrtio procent av områdets hela areal, med iakttagande tillika att behovet av gator och andra allmänna platser främst tillgodoses. Den mark, som avstås, anges i förordnandet till läge och gränser.

Den, som avstått marken, skall frigöra denna från inteckning och annan särskild rätt, varmed den är besvärad. Kan detta icke ske, vare han pliktig hålla staden skadeslös. Marken må ej tagas i besittning av staden, innan den skall iordningställas för sitt ändamål.

Ägare av tomt inom område, beträffande vilket förordnande enligt första stycket meddelats, vare ej skyldig utgiva ersättning för gatumark, ändå att marken icke avståtts till staden utan ersättning.

Uti motionen nr 236 i första kammaren hade herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hemställt, att det i 52 § uppgivna procenttalet, högst fyrtio procent, måtte utgå eller åtminstone höjas till femtio procent.

Uti den i andra kammaren väckta motionen nr 398 hade herr *Holmström* beträffande första stycket föreslagit, utom annat, att procenttalet fyrtio skulle ändras till trettiotre.

Herr **Lindhagen**: Här föreligger den andra huvudpunkten i propositionen, där det gäller stora intressen och striden stått mellan Stockholms stad och statens fastighetskommission en ganska lång tid. Jag har redan under den första generaldebatten yttrat mig om ämnet i huvudsak och hänvisar nu till vad jag då tillät mig anföra. De s. k. sakkunniga voro visserligen så pass gentila, att

de satte gränsen till 50 procent. Egentligen bör det stå, att en markägare skall utan ersättning avstå mark, som behöves för en ändamålsenlig stadsplan, och man skall därvid helst ej röra sig med schablonmässiga maximisiffror. Förhållandena kunna ju vara mycket olika. Det sociala intresset hos oss och samarbetet mellan regeringen och vederbörande kommun giver den bästa förhandlingsordning, med tillbörligt iakttagande jämväl av enskildas rätt.

De sakkunniga voro så pass frikostiga, att de bestämde procenttalet till 50 procent. I propositionen däremot har det, med stöd av de sakkunniga, som varit tillkallade sedan, förmodar jag, bestämts till 40 procent. Det har en tid från statens fastighetskommission framförts siffran 33 $\frac{1}{3}$ procent, så att siffran 40 skulle väl i alla fall vara ett slags kompromiss mellan kommissionen och regeringen till äventyrs — vad vet jag?

Nu säger utskottet, auktoritativt förstås, som man gör, när man befinner sig på sådana områden, där man ej har något omedelbart intresse att bevaka, att det anser, att maximigränsen icke bör sättas högre än till 40 procent. Det åberopas, att det ej tydligt framgår av motionärernas motivering, att högre procent erfordras för ett visst områdes planläggning. Vi ha under senare år haft två eller tre stadsplaner, där det behöfts över 50 procent, och så räknar även Stockholms stad med sin mark. När det föreslås tätt eller högt byggnadssätt, behöves en större areal för gator och öppna platser, men i en trädgårdsstad erfordras icke så mycket.

Nu får man röra sig med 40 procent. Det blir otillräckligt för våra framtida stadsplaner på många ställen. Då ställer det sig så, att Stockholms stad skall betala med tomtspekulationspris den ytterligare mark, som erfordras för att få tillräckligt fria områden, påkallade av en tidsenlig stadsplan.

Nu ha motionärerna påyrkat, att lagen måtte åtminstone medgiva »högst 50 procent» i enlighet med de sakkunnigas förslag, som hade en mera vidsynt uppfattning i allmänhet om dessa frågor. I nämnda procent ligger i alla fall en stor myndighet för regeringen att med sitt godtycke ingripa. En lystring, att det bör finnas en gräns, som passar för olika förhållanden och för olika slags stadsdelar också, beroende på läget, bör väl dock finnas. I sådana trakter, som beröra exempelvis Stockholms skönhetsvärden och profiler, får man för övrigt vara något frikostigare än på undangömda gator, ehuru jag medger, att på de senare är det ofta så trist, att öppnare utrymmen även böra utläggas.

Vi äro bedrövade över detta maktspråk. Jag tror mig kunna säga, att jag ej står ensam, utan att en tämligen enhällig opinion från stadsfullmäktige i huvudstaden instämmer i mitt yrkande om bifall åtminstone till sakkunnigas förslag, »högst 50 procent».

Herr Åkerman: Ja, herr talman, detta är en av de paragrafer, som ha vålat utskottet mest besvär och krävt mest tid. Den har varit föremål för mycket ingående överläggningar inom utskottet, och jag anser mig ej alls gå grannlagenheten för nära, om jag säger, att det fanns många i utskottet, som önskade, att man kunnat höja detta procenttal. Men det är ju så i det parlamentariska arbetet, att man kan icke få allt vad man vill. Det låg till så, att det var att befara, att det skulle framkomma yrkanden på än lägre procenttal, och under sådana förhållanden enades vi alla om detta tal, som nu herr Lindhagen i sin motion gör anmärkning mot. Jag vill visst icke underkänna hans synpunkter, men det var så ställt, att det fanns ingen annan väg att gå än att godtaga den nu föreslagna siffran, och jag hoppas, att det i de flesta fall skall visa sig, att den procentsats, som här föreslås, är väl avvägd.

Jag yrkar bifall till paragrafen.

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »högst fyrtio procent» utbyttes mot »högst femtio procent».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkan- den och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 52 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 27 till- styrkta förslaget till stadsplanelag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den ändring, att orden »högst fyrtio procent» utbytas mot »högst femtio procent».

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet rös- tade för ja-propositionen.

53—59 §§.

Godkändes.

60 §.

Denna paragraf lydde:

Är större byggnadsverksamhet att förvänta inom område på landet, för vil- ket bestämmelserna i denna lag angående stad icke äga tillämpning, och föran- leda ej förhållandena till förordnande om tillämpning av nämnda bestämmel- ser, skall Konungens befallningshavande, därest plan för byggnadsverksam- heten erfordras, fastställa *byggnadsplan* för området.

Kostnaderna för byggnadsplans uppgörande skola gäldas av markägarna efter den nytta de hava av planen i den mån bidrag ej lämnas av kommu- nen. Det ankommer på Konungens befallningshavande att meddela beslut angående fördelningen av kostnaderna mellan markägarna.

Reservation hade anförts av greve *Spens* samt herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Björkman* och *Johanson* i Huskvarna ävensom fröken *Wellin*, vilka inom ut- skottet under åberopande av de utav lagrådet anförda skäl yrkat, att 60 § andra stycket skulle erhålla följande lydelse:

Kostnaderna för byggnadsplans uppgörande skola gäldas av markägarna efter den nytta de hava av planen *eller ock, i den mån de av särskilda skäl böra helt eller delvis befrias från betalningsskyldighet, av kommunen.* Det ankom- mer på Konungens befallningshavande att *härutinnan meddela beslut.*

Greve **Spens:** Herr talman! Mot första stycket av förevarande paragraf har jag icke något att erinra, men beträffande andra stycket skall jag be att få säga några ord.

Enligt bestämmelsen i detta andra stycke skulle kostnaderna för byggnadsplans upprättande i mindre samhällen å den egentliga landsbygden gäldas »av markägarna efter den nytta de hava av planen, i den mån bidrag ej lämnas av kommunen». Att kommunerna i regel skulle frivilligt åtaga sig att betala någon åtminstone avsevärd del av denna kostnad är knappast troligt. Om kommunen vet, att betalningsskyldigheten alltid i sista hand skall vila på markägaren, kommer den nog i allmänhet att säga nej därtill. I enlighet med det till lagrådet remitterade förslaget skulle både kommunen och markägaren kunna åläggas att betala ifrågavarande kostnader. Inom lagrådet uttalade emellertid en ledamot den åsikten, att det icke vore väl förenligt med den nuvarande kommunallagstiftningens grundsatser i fråga om den ekonomiska förvaltningen i landskommunerna att ålägga dem att gälda en dylik kostnad. De tre övriga lagråden ha ej ansett sig böra avstyrka den föreslagna bestämmelsen om betalningsskyldighet. Kungl. Maj:t har vid propositionens affattande följt den förstnämnde ledamotens av lagrådet mening och ansett, att man borde avvakta någon tids erfarenhet.

Nu är jag, med den erfarenhet jag har från min tjänstgöring i länsstyrelse, övertygad om att det i många fall kan bli obilligt, att markägaren ensam ålägges att bekosta en stadsplan, och att det ofta även är oskäligt, att kommunen ensam ålägges betala stadsplanen. Jag och min medreservant ha därför inom utskottet yrkat, att Konungens befallningshavande skulle ha fria händer att alltefter som det i varje fall prövas skäligt fördela kostnaderna mellan markägaren och kommunen på sätt, som i det till lagrådet remitterade förslaget och av tre lagråd tillstyrkts. Att ålägga kommunen att betala en del av en byggnadsplan synes oss reservanter icke vara ett större ingrepp i kommunens självstyrelserätt, än då på grund av hälsovårdsstadgans bestämmelser ett samhälle ålägges att bekosta en avloppsledning. Tyvärr föreligger emellertid icke nu någon motion i ämnet, och då vi reservanter stannat i minoritet i utskottet, kunna vi här i kammaren ej framställa något yrkande, vilket skulle utsätta oss för propositionsvägran från talmannens sida.

Jag ber emellertid att till herr justitieministern, som är närvarande, få uttala såsom den åsikt, vi reservanter hysa, att det med det nu föreslagna stadgandet i denna paragraf mycket väl kan hända, att en länsstyrelse icke anser sig kunna ålägga markägaren att bekosta en välbehörlig byggnadsplan utan nödgas inskränka sig till att fastställa utomplansbestämmelser för samhället.

Då, herr talman, såsom jag nämnt, det icke kan framställas proposition på reservationen, har jag intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Uti motionerna nr 238 i första kammaren av herr *Nylander* m. fl. och nr 394 i andra kammaren av herr *Borggren* m. fl. hade hemställts, att ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad ej måtte i vidare mån vidtagas, än som kunde bliva en oundgänglig följd av antagandet av stadsplanelagen, d. v. s. att med undantag av de i 7 kap. 1 § föreslagna bestämmelserna endast sådana formella jämkningar måtte ske, som föranleddes av stadsplanelagens utbrytning ur fastighetsbildningslagen.

*Förslag
till stads-
planlag.
(Forts.)*

Herr Nylander: När ett flertal motionärer i bägge kamrarna väckt motion med anledning av den kungl. propositionen om ändring i lag om fastighetsbildning i stad, så skedde detta på grund av den uppfattning vi fått, att de hänvisningar, som i ett flertal punkter gjorts till lag om delning av jord på landet, skulle kunna tolkas i den riktningen, att städernas mätningstvåsen i viss utsträckning skulle komma att bli mer eller mindre beroende av lantmäteristvåsen, och att lantmätarna åter skulle sättas i tillfälle att syssla med mätningstvåsendet i städerna. Jag torde icke behöva närmare motivera, varför städernas kommunalmän icke velat finna sig i en dylik befordrad återgång till ett för länge sedan frångånget förhållande. Resultaten av lantmätarnas sysslande med städernas stadsplanevåsende under gångna tider torde tala för sig själva.

Nu förklarar emellertid utskottet, att »de ifrågasatta ändringarna icke äro av beskaffenhet vare sig att ställa städernas mätningstvåsen i beroende av lantmäterivåsendet eller att föregripa ordnandet av frågan om städernas mätningstvåsen».

Jag ber att få understryka och taga fasta på denna av ett enhälligt utskott gjorda förklaring, som i stort sett står i överensstämmelse med uttalandet av 1920 års riksdag, att det borde tillkomma byggnadsstyrelsen och icke lantmäteristvåsen att utöva uppsikt över städernas mätningstvåsen, och med vad vissa motionärer vid 1926 års riksdag i en av riksdagen bifallen motion uttalat därom, att vad städerna i första hand eftersträfvade i fråga om jorddelning vore, att de måtte i berörda hänseende erhålla en särlagstiftning utan någon sammanblandning med landsbygdens jorddelningslagar.

Utskottet menar sålunda, att jag och mina medmotionärer missuppfattat den sakliga innebörden av de nu föreslagna förändringarna i fastighetsbildningslagen och att städernas farhågor vore obefogade. Jag vill för min del uttala, att det gläder mig ofantligt, om jag — enligt utskottets mening — missförstått förslaget, men jag vill också omtala, att jag i detta missförstånd befunnit mig i det allra bästa sällskap med ett flertal av vårt lands erkända auktoriteter på detta område och i sällskap med Svenska stadsförbundet, Svenska kommunaltekniska föreningen och i sällskap med ett stort antal erfarna kommunalmän i riksdagens bägge kamrar.

Att en viss tveksamhet angående förslagets innebörd kunnat råda, framgår emellertid av den ganska vidlyftiga behandling, som utskottet ägnat motionen i syfte att förklara och förtydliga lagtextens innebörd. Jag vill också använda detta tillfälle att tacka utskottet för de gjorda utredningarna och uttalandena, ehuru jag i ett par punkter måste göra invändningar, nämligen beträffande laga skiftesinstitutet med därtill hörande ägoutbyte samt angående gränsbestämning.

Vad beträffar utsträckningen av laga skiftesinstitutet har däremot av motionärerna invänts bland annat, att »på grund av att jorden i städerna och de stadsliknande samhällena är avsedd för bebyggande, är stadsjordens värde beroende av helt andra faktorer än dem, som äro bestämmande för värdering av jorden å landsbygden. Det är vid sådant förhållande naturligt, att bestämmelserna om laga skifte å landet med dess grunder för jordens värdering endast i undantagsfall kunna bli tillämpliga i städerna. Bestämmelserna härom i fastighetsbildningslagen måste betraktas såsom rudiment.»

Allt vad motionärerna sålunda yttrat sig i detta hänseende anser utskottet icke vara befogat utan anser tvärtom, att bland annat den föreslagna utvidgningen av laga skiftesinstitutet kunde medföra åtskilliga fördelar. För min del vidhåller jag motionärernas uppfattning och anser förslaget i nämnda hänseende innebära icke en förbättring utan en försämring av nu gällande lagstiftning. Enligt förslaget får laga skifte ske å stadsjord, som ingår i tomtindelning, såvitt tomtindelningens genomförande därigenom främjas. Med hänsyn till de

stora svårigheter, som vid en sådan förrättning möta vid åsättandet av värdena å de i skiftet ingående tomtdelarna, synes det mig betänkligt, att en sådan värdering skulle få verkställas av en enda man, förrättningsmannen, jämte i bästa fall två gode män, icke valda av parterna och således icke någon skiljenämnd utan på vanligt sätt valda av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige. Om ett allmänt intresse kan anses berättiga ett sådant tvångsskifte av mark, som ingår i tomtindelning, synes icke mer än skäligt, att denna värdering skett på ett mera betryggande sätt.

I 2 kap. 13 § 2 stycket har i propositionen föreslagits ett stadgande av innehåll, att gränsernas bestämmande, där fråga ej är om sådant bestämmande mellan tomter, skall ske i den ordning, som stadgas i jorddelningslagen, bland annat i det fall, att sakägare det påfordrar. Häremot invändes i motionerna bland annat, att det föreslagna stadgandet skulle innebära, att i åtskilliga fall städernas mättningsmän icke skulle äga behörighet att verkställa dylika gränsbestämningsförrättningar. Vidare förefölle det egendomligt, att det tungrodda förfarandet enligt 7 kap. jorddelningslagen skulle äga tillämpning, då tendenser tvärtom gjort sig gällande att utsträcka det för tomtmätning stadgade förfarandet jämväl till mätning av stadsägor. I anledning härav har utskottet nu anmärkt, att i städer, där magistrat funnes, skulle i fråga om gränsbestämning 1866 års skiftesstadga fortfarande äga tillämpning. »Detta innebär», säger utskottet, »att fastighetsägarna i städerna äro hänvisade till ett mera tidsödande och dyrbart förfarande vid bestämmande av vissa gränser än som står landsbygdens befolkning till buds. Motionärernas tolkning, att städernas mättningsmän icke skulle äga behörighet att verkställa gränsbestämningsförrättningar enligt angivna lagrum, är enligt utskottet uppenbarligen oriktig.» Genom gränsbestämningsreglernas upptagande i 2 kap. i stället för i 6 kap. anser utskottet det vara klart, »att i stadens tjänst anställd mättningsman städse vore behörig att verkställa gränsbestämningen även utan sammanhang med jorddelningsförrättning. Huruvida annan mättningsman än den i stadens tjänst anställd blev behörig verkställa förrättning enligt de föreslagna bestämmelserna uti 2 kap. 13 § berodde givetvis, liksom enligt gällande rätt, på innehållet i det för honom utfärdade förordnandet.»

Jag får med anledning härav erinra om att bibehållandet av hänvisningen i 1926 års lagstiftning i fråga om städer med magistrat berodde i realiteten på riksdagens beslut att avslå lagändring och sålunda bibehålla magistraten såsom ägodelningsrätt i stad i syfte att undvika sammanblandning av städernas ägodelningsväsen med landsbygdens. Man skulle vid sådant förhållande hava väntat sig, att den lagstiftning, som föreslagits i propositionen, hade vid avlägsnandet av hänvisningen till skiftesstadgan fullföljt den grundtanke, som legat bakom 1926 års riksdags beslut och i fråga om gränsbestämning mellan tomter i andra fall, än där det vore fråga om gräns mellan stad och jord på landet, fullständigt borttagit varje hänvisning till den för landsbygden gällande lagstiftningen. Motionärerna hade tänkt sig, att borttagandet av hänvisningen till skiftesstadgan skulle ersatts med direkta bestämmelser, intagna i fastighetsbildningslagen. Att i en lag göra hänvisning till lösryckta bestämmelser i en annan lag torde aldrig kunna anses fullt tillfredsställande. Särskilt olämpligt synes detta vara i förevarande fall, där den ena lagen gäller *städernas* fastighetsförhållanden och den andra *landsbygdens* med hänsyn därtill, att tillämpningen av de för städerna gällande bestämmelserna handhaves av mättningsmän, som kanske aldrig haft tillfälle att tillämpa de för landsbygden gällande bestämmelserna. Då härtill kommer, att hänvisningen »i den ordning» medför oklarhet, i vilken omfattning bestämmelserna i jorddelningslagen skola tillämpas, hade motionärerna ansett önskvärt, att dessa hänvisningar blivit borttagna och ersatta med i lagen intagna bestämmelser. Ett förslag i sådan riktning

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

har framförts i det år 1928 framlagda kommittébetänkandet, som ger direkt anvisning om hur städernas mätningssväsen skall ordnas, och hade jag för min del även ansett det lyckligt, om i fastighetsbildningslagen inarbetats alla de bestämmelser, som skola gälla städernas jorddelningsförhållanden.

Utskottet har gjort gällande, att i stadens tjänst anställd mätningssman städse vore behörig att verkställa gränsbestämningen, och att motionärernas farhågor i annan riktning vore obefogade, allt med den enkla motivering att gränsbestämningsreglerna flyttats från kap. 6 (om laga skifte och om ägodelningsrätt i stad) till kap. 2 (om tomtmätning och gränsbestämning). Varken jag eller alla de övriga personer, som delat mina synpunkter, ha vågat att av denna omflyttning draga så betydelsefulla slutsatser, och kan jag allt fortfarande icke finna annat än att ett verkligt behov förelegat att få detta förhållande klarlagt, och att motionen sålunda haft en viktig uppgift att fylla.

Herr talman, då jag förstår, att kammarens intresse icke alls ägnas den fråga, som här behandlas, vill jag ej ställa något yrkande, så mycket mer som ju andra kammaren redan har tagit detta förslag utan ändring. Jag har emellertid velat med mitt anförande få fastslaget, att det icke skall kunna ifrågasättas, att med stöd av den lag, som i dag antages av riksdagen, det skall vara någon möjlighet för ett frångående av den princip, som städerna ansett synnerligen viktig, nämligen att städernas mätningssväsen och frågor angående fastighetsbildning i stad skola handhas av städernas mätningssmän och icke av de under lantmäteristyrelsen lydande lantmätarna.

Herr **Lindhagen**: I likhet med den siste talaren får jag också anmärka, att intresset är minimalt hos kamrarnas ledamöter för, hur städernas bebyggelse äger rum och hur huvudstadens skönhetsvärden iakttagas. När ledamöterna äro bortgångna från plenisalen rösta vi utan att veta vad som sagts eller ens vad det gäller och så försvinna vi igen. Det är glädjande för vederbörande inom justitiedepartementet, att i detta fall situationen är sådan vid varje paragraf. Här gäller det i alla fall mycket viktiga frågor för städerna och jag är glad, att åtminstone någon begärde votering i denna kardinalpunkt för huvudstadens bebyggande. Statens jordkommissions synpunkter på huvudstadens stadsplan och regeringens anslutning till desamma få sedan stå som ett minnesmärke över mentaliteten hos 1931 års statsmakt.

Vad nu föredragna saken angår, har i min motion också berörts avstyckningsförfarandet. Här står man också inför en sådan konflikt i kampen mot kåkstäderna, som staden sedan får taga hand om och med väldiga kostnader rekonstruera. Stockholms stad har varit av den nästan enhälliga meningen, att avvisa en s. k. avstyckning utan stadsplans befogenhet, förpliktelser och rättigheter. Jag vill härmed bara till protokollet ha antecknat, att jag icke heller i denna punkt svikit min stad, som jag representerar indirekt i kammaren. Sedan må herrarna från det övriga landet förfula staden så mycket ni vilja.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes det nu föredragna lagförslaget.

De av utskottet tillstyrkta förslagen till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 16 maj 1930 (nr 141) om vägrätt, lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om återköpsrätt till fast egendom.

Godkändes.

Det av utskottet tillstyrka förslaget till lag angående ändrad lydelse av 19 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

*Förslag
till stads-
planlag.
(Forts.)*

Detta lagförslag var så lydande:

Härigenom förordnas, att 19 § lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, vilket lagrum ändrats genom lag den 5 april 1929 (nr 54), skall i nedan intagna del erhålla följande ändrade lydelse:

19 §.

Denna — — — däri.

Vad i denna lag stadgas äge ej heller tillämpning å mark, som ingår i stadsplan eller byggnadsplan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1932.

Herr *Karlsson* i Munkedal hade i sin motion nr 392 i andra kammaren föreslagit att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 19 § lagen den 19 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Herr **Åkerman**: Jag hade fått för mig, att herr Lindhagen först skulle uppträda på denna punkt och hålla ett anförande, men då så icke skett, utan jag först fått ordet, ber jag få säga något med anledning av herr Lindhagens uttalande vid principdebattens början. Det är ju nu så länge sedan det skedde och intresset är så pass ringa, att jag antager, att de flesta varit nog ohövliga mot herr Lindhagen att glömma bort vad han sagt. Men det kanske finns någon kvar här, som erinrar sig det, och därför skall jag inte upprepa det, i all synnerhet som tiden är knapp. På grund av herr Lindhagens uttalande vill jag emellertid fästa uppmärksamheten på att den ändring, som gjorts i ifrågavarande lags § 19, inte är någon ändring i sak utan endast en ändring av formell natur. Den gällande lagen blir i sak oförändrad och det är således bara en formell ändring.

Det är nämligen så, enligt den gällande rätten, att bestämmelserna här i denna paragraf om ensittarna gällde stadsplaneområden men med stadsplaneområde enligt den gamla lagen likställdes också de s. k. bondplanerna — man kallade dem så på juridiskt slangspråk, om jag så får uttrycka det. Bondplanen omtalas i 1 kap. 42 § fastighetsbildningslagen, och den var detsamma som stadsplan. Nu skall denna ersättas av byggnadsplan, och därför har man satt in detta ord här av rent formella skäl, så att jag tror, att herr Lindhagens farhågor äro ogrundade.

Utskottet har nu behjärtat de synpunkter som sedan länge särskilt från vänsterns håll lagts på denna fråga om ensittarnas ställning i de stadsplanelagda områdena. Jag vill hänvisa till den historiska utredning, som gjorts på den punkten och som återfinnes i utskottsutlåtandet. Det vore illa gjort av mig att under nu rådande förhållanden upprepa den, och herrarna kunna ju av denna utredning i utlåtandet finna, att frågan vid upprepade tillfällen har uppmärksamats.

För min del har jag för nära 10 år sedan i mitt dåvarande ämbete haft anledning att taga ställning till frågan, och jag må säga, att dessa förhållanden, som det här gäller, äro så ömmande att något måste göras för att dessa ensittare skola få en bättre ställning. Det är detta, som utskottet velat åstadkomma på det enda möjliga sättet, nämligen genom att hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om ut-

*Förslag
till stads-
panelag.
(Forts.)*

redning, huruvida och i vad mån ensittarlagen kan göras tillämplig på mark, som ingår i stadsplan eller byggnadsplan ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning.

Då jag ser, att herr justitieministern nu är här i kammaren, vill jag begagna tillfället att till honom rikta en vördsam hemställan, att han måtte ägna denna sak den uppmärksamhet den förtjänar på grund av sin oerhörda vikt och att herr justitieministern måtte föranstalta om att denna sak skyndsamt blir utredd. Jag tycker för min del man kan hysa goda förhoppningar om att de önskemål, som vi i skrivelsen ge uttryck åt, måtte kunna bli realiserade.

Med dessa ord vill jag nu yrka bifall till det förslag om skrivelse, varom utskottet hemställt.

Herr Lindhagen: Jag är tvungen att också begära ordet i denna fråga för att framhålla densammas vikt och för att särskilt belysa, hur statsmakterna behandla nödlidande samhällsklasser, som inte äro representerade i riksdagen och vilkas förhållanden man här inte riktigt känner till. Här sitter det nu en myckenhet ensittare, som enligt ensittarlagen skulle få rätt att lösa sina tomter, vilka för närvarande äro belägna på landsbygden men en vacker dag inkorporeras området med någon stad och får en s. k. bondplan eller också blir det en stadsplan. Tidigare fanns det i en del mindre samhällen särskilt en mängd ensittare, som sutto på sådan mark även inom stadsplan med tomtindelning. Dessa äro ett av lagstiftningen övergivet folk, och jag skall nu be justitieministern godhetsfullt observera, hur det gått till att de kommit i den belägenheten.

Så länge som denna fråga nu stötts och blötts under ett ganska stort antal år, skulle det ju varit en glad överraskning att finna, att det också i de höga beredningarna fanns någon, som hade observerat, att det här fordrades något litet medkänsla och inte bara kalla paragrafer, vilka äro bekväma att tillgripa, när man vill komma ifrån att verkligen göra vad folket har rätt att fordra av lagstiftaren! Nu är det i alla fall som det är. Det fanns undantag i ensittarlagen, men nu, när regeringen gick till verket för att lägga fram denna fråga, ville den inte blott bibehålla detta undantag utan till och med förtydliga det, så att det skulle gälla även mark, som ingår i byggnadsplan. Men någon tanke på att det inte kan vara riktigt att taga det så schablonmässigt har inte uppstått hos någon av alla dessa höga beredningar, som tydligen varit bergtagna av de rena juristsynpunkterna.

Hur har detta gått till? Jo, historien är den, att år 1925 föreslogs, att villkoret, att det inte fick äga rum någon inlösen inom fastställd stadsplan, skulle avskaffas. Vad sade utskottet vid det årets riksdag därom? Jo, utskottet ville »framhålla, att, om ock vissa skäl kunna tala för en utvidgning av ensittarlagens tillämplighetsområde i nu förevarande avseende, hinder i allt fall för närvarande torde möta emot en dylik utvidgning». Och vad var det för hinder? Jo, det var det, att »såsom bekant pågår nämligen arbete på en reformering av gällande stadsplanlagstiftning och, enligt vad utskottet inhämtat, torde denna fråga möjligen redan nästkommande år kunna föreläggas riksdagen». Således skulle vi år 1926 få den saken framlagd för riksdagen från regeringen, och därför skulle man 1925 inte ens skriva om det och påminna om det, ty utskottet säger vidare i sitt yttrande: »Att resultatet av det sålunda pågående utredningsarbetet bör avvaktas, innan ståndpunkt tages till frågan om utvidgning av ensittarlagens tillämplighetsområde till att avse jämväl jord, som ingår i fastställd stadsplan, torde vara så mycket nödigare, som en dylik utvidgning av ensittarlagens tillämplighetsområde kan vara ägnad att verka försvårande på den tillämnade reformeringen av stadsplanlagstiftningen.»

Då trodde man, som sagt, att det skulle bli uppskov högst till år 1926, men nu är det år 1931 och ingen uppmärksamhet har ägnats åt saken. Vad är det

då, som inträffat under den tiden inom lagstiftningens värld? Inte vet jag. Men med säkerhet har det inträffat, att upplåtelse tiden för tomten till ensittares hus gått till ända och att vederbörande fått överge hemmet och taga med sig huset bäst de kunnat.

*Förslag
till stads-
planelag.
(Forts.)*

Hur kan man sitta på höjderna och stillatigande finna sig i ett sådant äventyr för människorna utan att behjerta saken!

Det finns ett lagrum, som kompletterar den nu ifrågavarande bestämmelsen, nämligen den allmänna expropriationslagens 1 §, punkten 7, som säger, att i alla sådana fall, även inom stadsplan sålunda, går det för sig att expropriera mark för att ge den åt ensittare, men då skall *kommunen* besluta detta. Hur svårt blir det inte att få en kommun att besluta om dylik expropriation. Då skall det vara en stor mängd sådana ensittare det skall gälla. I Mölle och Arild i Skåne t. ex. var det nio tiondelar av invånarna som sutto på ofri grund med egna hus. Efter många och långvariga hänvändelser till lagstiftarna, myndigheter och jordägaren träffades överenskommelse med jordägaren att kommunen skulle få lösa tomterna för att sedan portionera ut dem på de olika husinnehavarna. Men det går inte att ordna saken så lätt på alla håll.

Ute vid Dalarö t. ex. är det ju ett stort spektakel i detta avseende, då inte ensittare enligt ensittarlagen kunna där få lösa sina tomter. Där sitter var och en med ett litet hus och har en liten tomt till detta. Var och en, som varit där och bott där, vet, hur det förhåller sig. Ungefär hälften av alla dessa husinnehavares tomter ligga inom stadsplan, men innehavarna kunna då inte få lösa sina tomter enligt ensittarlagen, och jordägaren har enligt ensittarnas uppfattning kommit med de mest orimliga villkor, och för vart år gå upplåtelse-tider ut. I detta fall har jag mina uppgifter ifrån statens jordkommissions sekreterare, som själv på begäran av stadsförbundet är ombud för dessa människor, som blivit lämnade rättslösa av lagarna och deras handhavare.

Kommunen har därför gått till Kungl. Maj:t för att begära tillstånd till expropriation. Justitiekanslern svarade, att det inte har visats, att husägarna ej kunna förvärva tomtmark på annat håll. Kan man tänka sig vilken rättvisa! Vad skola de göra med sina hus då? Jo, de få riva ned dem förstås! Under hägnet av sådana formella synpunkter har ärendet förhållits i tre hela år, och under tiden ha flera hem gått all världens väg.

Då tyckte slutligen regeringen under socialminister Lübeck, att man ändå borde kunna medge expropriation, då det är tydligt, att det gäller många hemman. I annat fall lär regeringen inte anses kunna lämna sådant tillstånd för samhället. Där gällde det omkring hälften av alla husägarna, och därför kunde det gå för sig. Om det bara är fråga om några stycken, äro de tillspillogivna; då finns det ingen statsmakt, som bekymrar sig om dem. Detta står ej uttryckligen stadgat i lagen, men så lär den uttolkas. Nu är således expropriationsrätt för kommunen beviljad, men det drar ut på tiden, och vederbörande jordägare försöka nu betinga sig största möjliga ersättningar för tomterna. Många av dessa innehavare ha i alla fall redan förlorat sina hem, enligt vad deras ombud sagt mig.

På detta sätt har man uppehållit saken ända sedan år 1925, då man trodde, att den skulle taga mandom år 1926. Sedan dess har ock pågått en utredning, men nu kommer en proposition år 1931 och faller till sist utredningen och försöken att göra något. Ingen förändring till det bättre. Blott ett fastslående i viss mån ännu tydligare av de gällande bestämmelserna. Där står folket med två lagar, som ingen kan handha och som ej kan hjälpa dem och ej skänker någon rättvisa.

Utskottet har nu föreslagit en skrivelse i ämnet, men man vet inte, hur många är den skall ligga där uppe, där inte hjärtelaget finns för själva saken.

Jag yrkar naturligtvis bifall till skrivelseförslaget, herr talman, men jag

*Förslag
till stads-
panelag.
(Forts.)*

vet, att det är hopplöst att få till stånd någon ändring ifrån den högre juridikens sida, som behärskar statsmakterna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes förevarande lagförslag.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

Såsom förut angivits hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen, i anledning av motionen nr 392 i andra kammaren av herr Karlsson i Munkedal, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och i vad mån lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område kunde göras tillämplig å mark, som inginge i stadsplan eller byggnadsplan, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade greve *Spens* samt herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Björkman* och *Johanson* i Huskvarna ävensom fröken *Wellin* yrkat avslag å herr Karlssons i Munkedal motion och att i följd härav utskottets i anledning av motionen gjorda hemställan måtte avslås.

Greve **Spens**: Herr talman! Vid denna punkt har jag och några andra medlemmar av utskottet antecknat en reservation och yrkat avslag å utskottets skrivelseförslag.

Under diskussionen beträffande den första paragrafen i stadspanelagen framhöll jag, att om lösningsrätt medgäves för ensittare å lägenheter inom stadsplan, skulle stora olägenheter kunna uppstå för ett ändamålsenligt bebyggande av mark inom stadsplanen eller byggnadsplanen, och jag utvecklade då närmare, hur sådana olägenheter skulle uppstå.

Under återopande av vad jag sålunda anfört vid behandlingen av 1 § i stadspanelagen ber jag få yrka avslag på den nu föredragna punkten.

Herr **Åkerman**: Under återopande av vad jag förut anfört, ber jag få yrka bifall till skrivelseförslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten C.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till byggnadsstadga, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förslag
till byggnads-
stadga.*

Genom en den 13 mars 1931 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 192, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt, i statsrådet fört protokoll, velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till byggnadsstadga.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 250, av herr *Larsén*,
- nr 251, av herr *Nylander*,
- nr 257, av herr *Sjödahl* m. fl.,
- nr 258, av herr *Berling*, samt
- nr 259, av herr *Lindhagen* och herr *Ström*, *Fredrik*, ävensom

inom andra kammaren:

- nr 418, av herr *Jonsson* i Eskilstuna m. fl.,
- nr 419, av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl., samt
- nr 420, av herr *Karlsson* i Munkedal m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet framställt erinringar beträffande åtskilliga paragrafer i förslaget till byggnadsstadga ävensom i övrigt gjort vissa uttalanden i ämnet, varefter utskottet hemställt,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till byggnadsstadga riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit, samt

B) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Åkerman**: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 28 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredragas i den ordning, vari de i utlåtandet förekomma, utskottets erinringar beträffande vissa paragrafer i författningsförslaget, varvid sagda erinringar icke må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; att därefter i ett sammanhang föredragas övriga delar av utskottets yttrande (upptagna å sidorna 42 och 43 i det tryckta utlåtandet); att sedan utlåtandet blivit på nyss angivet sätt genomgånet, utskottets hemställan föredrages; samt att vid den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Vad herr Åkerman sålunda hemställt bifölls.

I enlighet härmed föredrogs nu

Utskottets å sid. 44 gjorda uttalanden rörande § 5 av förslaget till byggnadsstadga.

Nämnda paragraf var så lydande:

Byggnadsnämnden åligger bland annat:

Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)

att med uppmärksamhet följa byggnadsverksamheten och den allmänna utvecklingen i staden och dess omgivning; att, då anledning därtill förekommer på grund av framställning från markägare eller eljest, till prövning upptaga fråga om antagande eller ändring av stadsplan, stomplan eller utomplansbestämmelser eller ändring i byggnadsordningen; samt att i allmänhet söka främja en för staden gagnelig utveckling av dess bebyggande och för detta ändamål hos vederbörande myndigheter väcka de förslag och göra de framställningar, som finnas nödiga;

att handlägga frågor om tomtindelning eller ändring däri;

att tillse, att byggnadsarbete eller annan åtgärd icke företages utan nämndens tillstånd, där sådant erfordras;

att öva noggrann tillsyn över byggandet;

att övervaka efterlevnaden av gällande nybyggnadsförbud;

att i fall av förseelse göra anmälan till åtal hos vederbörande åklagare;

att där påföljd för underlåtenhet att ställa sig nämndens föreskrifter till efterrättelse icke finnes bestämd, göra sig hörsammad genom föreläggande av vite eller genom föreskrift om viss åtgärds vidtagande vid äventyr, att densamma i händelse av tredska verkställas genom nämndens försorg på den tredskandes bekostnad;

att vid utövande av den tillsyn över fastighetsbildningen och mätningsväsendet i staden, som åligger byggnadsnämnden, i synnerhet övervaka, att tomtmätningar behörigen ske samt att avstyckningar och andra jorddelningsförrättningar ej så verkställas, att därigenom stadsplans genomförande eller lämplig tomtindelning försvåras eller tillämpningen av stomplan, utomplansbestämmelser eller avstyckningsplan motverkas; samt

att i fråga om förvaring av kartor och handlingar rörande stadsplan, stomplan, tomtindelning, tomtmätning, avstyckningsplan, avstyckning och arealavmätning så ock kartor och handlingar rörande andra mätningförrättningar, som angå ägo gränser, ställa sig till efterrättelse vad därom är särskilt stadgat och att väl vårda de kartor, ritningar och handlingar, som skola genom nämndens försorg upprättas eller av nämnden förvaras.

Uti motionen nr 258 i första kammaren hade herr *Berling* hemställt, att stadsgandet i paragrafens sista att-sats måtte erhålla följande lydelse: »att — — — ställa sig till efterrättelse vad därom i byggnadsordningen är särskilt stadgat — — — förvaras.»

Utskottet hade i den nu föredragna delen av sitt yttrande anført:

»Bestämmelser om förvaring av kartor och handlingar äro meddelade i olika författningar, bland annat i lagen om fastighetsbildning i stad. Det torde icke låta sig göra att sammanföra dessa bestämmelser i byggnadsordningarna. Utskottet kan därför icke tillstyrka ändringsförslaget.»

Herr **Lindhagen**: Jag förstår icke, varför man nu börjar med § 5, men eftersom det är den första paragrafen, som särskilt beröres i utskottets yttrande, får man väl här behandla förslaget litet mera allmänt.

Det förhåller sig på det sättet, att tidigare utfärdades alla författningar om såväl fastighetsbildning i stad och stadsliknande samhällen som slutmålet, fastigheternas bebyggande i administrativ väg. År 1907 överflyttades fastighetsbildningen i det väsentliga till civillagens område, men fastighetsbebyggelsen fortfor att vara en administrativ angelägenhet. 1928 års sakkunniga ville emellertid fullända systemet och göra en lag av huvudpunkterna i det hela. Men detta har nu ansetts inte vara lämpligt.

Jag kan inte neka till att jag för min del anser, att 1928 års sakkunniga sågo denna sak ur vidare synpunkter och hade fog för sin mening, att även

fastighetsbebyggandet var en så grundväsentlig fråga, att den lika väl som frågan om bildandet av tomterna borde få civillags hävd. Lagformen är till för att skydda medborgarna från administrativt godtycke, det få vi aldrig glömma, och sådant godtycke kan ju också förekomma här!

I vår motion har bl. a. erinrats, hurusom i Stockholm Konungen givit oavlättligen dispenser på grund av sin administrativa befogenhet ifrån sin egen stadgas föreskrift om t. ex. hushöjd och under förevändningar tillåtit ett allt högre byggnadssätt — ett förhållande, som förgäves beklagats av Stockholms stads byggnadsnämnd. På så sätt ha statsmakterna medverkat till att utan framsyn städernas bebyggelse gått emot höjden och tomtpriserna därigenom uppdrevits, och detta har i sin tur bidragit till de missförhållanden som nu råda i de stora städerna, särskilt i fråga om städernas bebyggelse och därmed förknippade hyresförhållanden.

Med hänsyn till den ställning, som regeringen också intagit till de frågor, som nu äro lag, och där den genomdrivit bestämmelser, som äro, tror jag, äventyrliga för en sund bebyggelse av de stora städerna, kan jag icke med lugn hängiva mig åt det administrativa godtycke, som gynnas av ett bibehållande av bestämmelserna om att bebyggelsen på antagna stadsplaner fortfarande skall avgöras enbart administrativt. Så länge staten, som redan sagts, disponerar över stora områden invid huvudstaden med ett ofantligt tomtvärde, kan man vänta sig åtskilligt administrativt gottfinnande. Man kan till och med våga säga, att ifrån regeringsmaktens sida snarare har att väntas försämring i stadsplanerna än förbättring i desamma. Detta därför att staten sätter sin egen tomtspekulation framför det allmännas bästa — kanske inte helt och hållet men i alla fall i farlig omfattning.

Jag yrkar såsom en opinionsyttring bifall i denna punkt till det sista yrkandet i min motion.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Larsén: Herr talman! Jag har dristat mig taga till orda i denna fråga, därför att den berör ett område, inom vilket jag under mer än ett tjugotal år deltagit i arbetet, och därför att jag befarar, att vi nu slå in på en oriktig väg. I varje fall kommer det beslut, som nu troligen kommer att fattas, att utöva ett icke obetydligt inflytande på stadsbyggandet under flera decennier framåt och därför bör frågan inte avgöras utan att åtminstone någon principdebatt här förekommit.

Den nu gällande byggnadsstadgan innehåller för det första en del organisatoriska bestämmelser, för det andra bestämmelser rörande stadsplan, för det tredje bestämmelser rörande själva byggnadsarbetet, och dessa senare bestämmelser äro ett fåtal och utgöra endast allmänna riktlinjer. Inom denna ram har stadsbyggandet kunnat i vårt land ganska fritt utveckla sig och varit reglerat i huvudsak av de lokala byggnadsordningarnas detaljbestämmelser. Denna anordning har otvivelaktigt varit i hög grad lycklig, och resultatet av byggnadsstadgan skulle säkerligen varit fullt tillfredsställande, om den endast hade ägt ett litet större tillämpningsområde, så att byggnadsstadgan även hade gällt för områdena utom den egentliga stadsplanen.

Den byggnadsordning, som nu föreligger, strävar efter att göra mera positiva insatser på stadsbyggandets område. Därför innehåller den en hel rad av detaljbestämmelser. En stadga med en mängd detaljbestämmelser kan otvivelaktigt medföra betydande olägenheter, och jag tror, att denna kommer att göra det. Den kommer att uniformera stadsbyggandet i alldeles för hög grad. Jag

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

skall taga mig friheten att draga upp en parallell. Det berättas, att ryska staten en gång importerade en stor rakmaskin, med vilken man kunde raka alla soldaterna i ett helt regemente på en gång. Visserligen passade inte rakmaskinen alla ansikten, men efter en kort tid passade alla ansikten till rakmaskinen. Den byråkratisering av byggnadsväsendet i vårt land, som i rask takt har fortgått under de senare åren, blir besegrad genom den nu föreliggande byggnadsstadgan, och detta kommer att medföra, att våra i många avseenden tilltalande samhällen i landsorten småningom komma att förete samma likformiga slätstrukenhet i fysionomi som ett led maskinrakade ryska soldater.

Denna utveckling är icke lycklig. Protester ha heller icke fattats, utan sådana ha framkommit från olika håll. Sälunda gör en stad i mellersta Sverige ungefär följande uttalanden om stadgan. Den påpekar, att man i staden med utgångspunkt från äldre byggnadssätt och äldre byggnadsverk har utvecklat en byggnadskultur, som för samhället är i allra högsta grad passande. Denna utveckling, som man finner lycklig, kan icke fortsätta, på grund därav, att byggnadsstadgan innehåller alldeles för många detaljbestämmelser. Detsamma torde nog många andra städer kunna säga. Om man vidare betänker, att byggnadsstadgan nu kommer att gälla icke allenast städerna utan till väsentlig del även områden med ren landsbygdskaraktär, och om man också lägger märke till att vi i vårt land, i den ena orten såväl som i den andra, ha en byggnadskultur, som är i viss mån egenartad, beroende på lokala förhållanden — exempelvis klimatet, det byggnadsmaterial, som man har tillgång till o. s. v. — så torde det vara klart, att man icke gärna bör ingripa i den utveckling, som pågår och som i stort sett anses lyckosam. Om man vill skriva en byggnadsstadga, som skall gälla för ett helt land och omfatta en mängd detaljbestämmelser, kan den icke utarbetas vid skrivbordet. Till grund för detta utarbetande måste läggas en sorgfällig undersökning rörande förhållandena i olika delar av landet. En sådan undersökning har tyvärr icke skett, och därför är också byggnadsstadgeförslaget sådant som det är.

Vi få heller icke glömma, att i våra dagar pågår en mycket omfattande omläggning av byggnadsteknik, arkitektur och bostadskultur. Denna utveckling kan visserligen icke byggnadsstadgan hindra, men genom sina detaljerade bestämmelser kan den snedvrida utvecklingen för den kommande tiden. Med den föreliggande byggnadsstadgan vinner man — om det skall kallas någon vinning — egentligen ingenting annat än att det stadsbyggnadsideal, som på byråkratisk väg har vuxit fram och som egentligen endast är ett dagsideal, blir lagfäst, och det sker vid en mycket olämplig tid, vid en tid, då själva stadsbyggnadsprinciperna icke kunna anses vara slutdebatterade.

Det stora felet med den byggnadsstadga, som nu framlagts, är emellertid, att den i själva verket betraktar det hela såsom ett stadsplanemässigt formproblem. Det framgår bland annat av vissa bestämmelser, som t. ex. de om takfall och takhöjd, källarhöjd o. s. v. Dessa bestämmelser anser man vara så betydelsefulla, att de måste fastslås i en allmän byggnadsstadga. Det förefaller nästan, som om man mest hade betraktat husen i staden såsom ett staffage i stadsbilden. Byggnadsstadgan innehåller ungefär tio sidor bestämmelser rörande stadsplanen och byggnadernas yttre, men rörande hygieniska förhållanden finnas endast bestämmelser i fem fattiga paragrafer. Man tycks icke anse, att byggnaden framför allt är en bostad och såsom bostad bör vara hygieniskt tillfredsställande. Man har t. ex. i denna byggnadsstadga icke alls beaktat de verkliga grundvalarna för all god hygien, nämligen tillgång till ljus och luft. Det finnes inga bestämmelser om dagerbelysning i bostäderna, icke heller om solbelysning i desamma och heller inga bestämmelser vari det kräves en sådan planläggning av bostaden, att en genomgående luftning av densamma är möjlig. I detta avseende innehöll dock bostadskommissionens byggnadsstad-

ga en del bestämmelser av verkligt värde. Bland annat fastslogs det, att under vissa förhållanden icke mer än två eller tre bostadslägenheter finge inrymmas vid samma trappplan. Denna bestämmelse hade mycket stor betydelse just för de förhållanden jag påpekat. Det är icke många år, sedan man i Stockholm började bygga med fyra bostadslägenheter vid samma trappplan. Man har ökat antalet till sex, sju, åtta och ännu flera kring samma trappplan, och snart stå vi inför det antal, som väl nästan får anses såsom ett plantekniskt maximum, eller tolv bostäder vid samma trappplan. Det gör, att i ett femvåningshus eller sexvåningshus samma trappgång skall användas för femtio à sextio familjer. Vilken fara det kan medföra för överförande av smitta, är påtagligt, och vilken fara det kan medföra, i händelse eldsvåda skulle utbryta i någon av de nedre våningarna, torde också vara klart, allra synnerligast som det icke finnes några bestämmelser rörande en i någon mån brandfri avgränsning mellan bostad och trappa. Här kunde ifrågakomma några bestämmelser, som vore i viss mån tillfredsställande, men sådana saknas. Inför denna utveckling frågar man sig verkligen, hur det kan framläggas en byggnadsstadga, som tolererar ett sådant byggnadssätt. Ty märk, att av alla dessa sextio bostäder endast på sin höjd halva antalet kan utluftas genom en direkt genomgående luftström, och det blott med hjälp av trappfönstren. Den andra hälften kan aldrig utluftas av en genomgående luftström, och många av bostäderna få aldrig något solljus.

Man anser naturligtvis, att detta är frågor, som lämpligen kunna regleras i byggnadsordningarna. Men när det gäller en sådan fråga som t. ex. takfallets storlek eller höjd eller när det gäller källarens höjd över markytan, anses det så utomordentligt riksviktigt, att man inte kan nöja sig med mindre än att det siftermässigt fastställas i den allmänna byggnadsstadgan.

En sak, som denna byggnadsstadga icke heller har beaktat, är behovet av bestämmelser rörande gårdsplanens storlek. Man tycker, att även det är av så ringa vikt, att det kan ingå i stadsplanebestämmelserna eller i den lokala byggnadsordningen. Men efter vilka normer skall det däri ingå? Man torde väl kunna med sanning påstå, att den gamla byggnadsstadgans bestämmelser om gårdsplanen ha gjort, att Sverige i huvudsak blivit befriat från uppkomsten av slumkvarter i den omfattning, som är så vanlig i flera främmande länder, där man icke tillräckligt beaktat frågan om gårdsplanens storlek. Visserligen äro de bestämmelser, som återfinnas i den nuvarande byggnadsstadgan, sådana, att de icke lämpligen kunna bibehållas i den form, vari de förefinnas. Men bostadskommissionen, som även i detta avseende gav uttryck åt en på sakkunskap grundad uppfattning, hade försökt formulera bestämmelser om gårdsytan, som voro tillräckligt smidiga. Egendomligt är i alla fall, att medan beträffande de tätbyggda stadsdelarna den nya byggnadsstadgan icke har några krav, har den däremot i fråga om utomplansområdena dess större fordringar. Där bestämmes minimitomtytan till ett mått, som överskrider, vad som kan anses skäligt och för bebyggelsen önskvärt.

Med allt detta har jag endast velat framhålla, att den föreliggande byggnadsordningen icke fyller de krav, som från vissa synpunkter måste ställas på densamma. Ett omarbetande av föreliggande förslag vore därför önskvärt, men jag kan givetvis icke nu göra ett yrkande därom, eftersom kammaren naturligtvis icke på stående fot kan enas om efter vilka grunder en sådan omarbetning borde äga rum. Jag har därför, herr talman, intet yrkande. Jag har blott velat yttra detta och på samma gång uttala mitt beklagande över att man antager en byggnadsstadga, som icke fyller de krav, som måste ställas på en nutida byggnadsstadga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes utskottets yttrande i nu ifrågavarande del.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)

Utskottets å sid. 44 och 45 gjorda uttalanden rörande § 9 av förslaget till byggnadsstadga.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Mom. 1. Byggnadsnämnden skall bestå av fem ledamöter; dock må i byggnadsordningen bestämmas, att antalet skall vara tre.

Av ledamöterna utser magistraten två, där ledamöternas antal är fem, och eljest en; övriga ledamöter utses av stadsfullmäktige.

Till ledamöter böra utses personer, som kunna antagas vilja främja sunt byggnadsväsen och god byggnadskultur samt såvitt möjligt hava praktisk erfarenhet i byggnadsfrågor och därmed sammanhörande spörsmål. En av de ledamöter, som magistraten äger utse, bör såvitt möjligt vara lagfaren.

Mom. 2. Uppdraget att vara ledamot av byggnadsnämnden gäller för fyra år. Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställs fyllnadsval; och skall den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Mom. 3. För varje ledamot skall, med iakttagande av vad i mom. 1 och 2 stadgas, utses en ersättare.

Uti motionen nr 257 i första kammaren hade herr *Sjödahl* m. fl. hemställt, att § 9 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Mom. 1. Byggnadsnämnden skall bestå av fem ledamöter, dock må stadsfullmäktige bestämma, att antalet skall vara sju eller tre.

Av ledamöterna utser magistraten en; övriga ledamöter utses av stadsfullmäktige.

Till ledamöter — — — spörsmål. Ledamot, som magistraten äger utse, bör såvitt möjligt vara lagfaren.

Mom. 2. = Kungl. Maj:ts proposition.

Mom. 3. Med iakttagande av vad i mom. 1 och 2 stadgas, skall magistraten utse en ersättare för den av magistraten utsedde ledamoten samt må stadsfullmäktige utse ersättare i övrigt till det antal, som finnes lämpligt.»

Herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hade uti motionen nr 259 i första kammaren framställt följande yrkanden i fråga om § 9:

att § 9 mom. 1 måtte ändras så, att något maximiantal för ledamöter i byggnadsnämnd ej fastställdes, eller, om maximiantal ansåges böra fastställas, detta bestämdes till sju medlemmar antingen i själva stadgan eller enligt stadgans medgivande i byggnadsordning, samt att magistratens utnämningsrätt begränsades till utseende av en lagfaren ledamot; samt

att beträffande kvalifikationerna i övrigt för ledamotskap i byggnadsnämnd i § 9 mom. 1 måtte bibehållas främst gällande stadgas valfrihet eller tilläggas högst förslagens uttryck »Till ledamöter böra utses personer, som kunna antagas vilja främja sunt byggnadsväsen och god byggnadskultur».

Slutligen hade herr *Jonsson* i Eskilstuna m. fl. i motionen nr 418 i andra kammaren hemställt om sådan föreskrift i § 9, att magistraten finge rätt utse allenast en ledamot i byggnadsnämnden.

I denna fråga hade utskottet yttrat:

»Vad beträffar antalet ledamöter, som bör finnas i en byggnadsnämnd, framgår av utredningen, att egentligt behov av större antal än fem icke yppats. Skulle en ökning av antalet i något enstaka fall visa sig behöfligt, synes det riktigare att, såsom departementschefen även framhållit, söka dispens, än att för dessa undantagsfall införa generella bestämmelser i stadgan. Då det med hänsyn till arten av byggnadsnämndens arbete är önskvärt, att dess ledamotsantal icke är för stort, torde föreskrift om maximiantal icke böra uteslutas.

Det synes utskottet ock tveksamt, huruvida ett fixerande av maximiantalet till sju är lämpligt. Detta kunde lätt ingiva den föreställningen, att nämnda antal vore särskilt önskvärt. Utskottet finner därför skäl icke föreligga att hemställa om ändring i förslaget, såvitt angår antalet ledamöter i byggnadsnämnden.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

I fråga om befogenheten att utse ledamöter i nämnden vill utskottet, med hänsyn till att ledamöternas antal angivits till allenast fem, hemställa om sådan ändring i förslaget, att en ledamot utses av magistraten och de övriga av stadsfullmäktige. Den ledamot, som magistraten utser, bör såvitt möjligt väljas bland magistratens egna ledamöter och vara lagfaren. I sammanhang härmed torde till överensstämmelse med vad nu är fallet uti § 10 mom. 2 böra göras det tillägg, att magistratsledamot ej må kunna under åberopande av bestämmelserna i detta moment avsäga sig uppdraget att vara ledamot i byggnadsnämnden.

Vad i motionerna anmärkts mot bestämmelserna om kvalifikationerna för ledamöterna i byggnadsnämnd och om antalet ersättare har icke synts utskottet vara av beskaffenhet att böra föranleda ändring i förslaget. Vad särskilt angår ersättarnas rätt att vara närvarande vid byggnadsnämndens sammanträden torde bestämmelser härom lämpligen kunna intagas i byggnadsordningen.»

Vidkommande § 9 mom. 1 första stycket hade reservation avgivits av herrar *Åkerman, Klefbeck, Hjalmarsson, Lindley* och *Olsson* i Mellerud, vilka anförde:

»I anledning av motionerna nr 257 och 259 i första kammaren och på de i motionerna anförda skäl hemställa vi om sådan avfattning av detta stadgande och därav beroende bestämmelser, att antalet ledamöter i byggnadsnämnd må kunna uppgå till sju utan att särskild dispens därtill behöver sökas.»

Därjämte hade beträffande tredje stycket av samma moment reservation anmälts av herrar *Åkerman, Klefbeck* och *Olsson* i Mellerud, vilka icke kunnat biträda utskottets hemställan, att den av magistraten utsedde ledamoten såvitt möjligt borde väljas bland magistratens egna ledamöter.

Nu föredrogs

Första stycket av utskottets yttrande.

Herr **Åkerman**: Herr talman! Jag och några andra ledamöter av utskottet ha här i en reservation uttalat oss för att det bör ordnas så, att det icke skall behöva sökas dispens för att byggnadsnämnderna skola kunna bestå av ända till sju ledamöter.

För min del får jag säga, att jag finner det alldeles onödigt att på det stränga sätt, som föreslås, reglera en sådan sak. Om det i en stor stad visar sig vara behov av sju ledamöter i byggnadsnämnden, kan det väl inte vara i sin ordning, att staden skall behöva gå till regeringen för att få tillåtelse därtill. Det är ett ingrepp i kommunens bestämmanderätt, som jag för min del finner ganska omotiverat.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Greve **Spens**: Herr talman! Av den utredning, som lämnas i propositionen, framgår, att något egentligt behov av större antal än fem ledamöter i byggnadsnämnden icke har yppats. Såväl kommittén som de sakkunniga, vilka överarbetat kommitténs förslag, hava tillstyrkt, att ledamöterna i byggnads-

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

nämnden endast skulle vara fem. Kommittén har visserligen föreslagit, att det i byggnadsordningen för staden skulle kunna bestämmas, att antalet skulle vara sju, men de sakkunniga hava icke upptagit sistnämnda bestämmelse i sitt förslag. De hava ansett, att det är tillräckligt med möjlighet att i de fall, då önskan därom kan yppas, söka dispens hos Kungl. Maj:t. Sådan rättighet finnes ju också för närvarande.

Min och utskottspluralitetens övertygelse är, att samarbetet blir bättre med fem än med sju ledamöter i nämnden. Om maximiantalet sattes till sju, kunde också därigenom lätt uppstå den föreställningen, att detta antal vore särskilt önskvärt. Enligt min åsikt är det mest vägande skälet just detta, att man icke bör låta den föreställningen få uppkomma, att det är särskilt önskvärt, att det blir sju ledamöter i nämnden. Man bör också betänka, att byggnadsnämnden har flera biträden vid sin sida, vilka vid nämndens sammanträden pläga vara föredragande i ärendena, och det finnes sålunda vid nämndens sammanträden ett ganska stort antal personer, som komma att därvid yttra sig.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Den motion, som jag jämte några andra framburit, har i vad gäller 9 § i byggnadsstadgan i ett rätt viktigt avseende vunnit tillstyrkande av lagutskottet. Men när det gäller bestämmandet av antalet ledamöter i byggnadsnämnderna, kan jag icke finna annat än att utskottet, som därvidlag följt justitieministern, icke har visat den storsinhet gentemot kommunerna, som man skulle ha önskat. Det är en rätt avsevärd begränsning av kommunernas möjligheter att utse det antal ledamöter, som de finna vara önskvärt i arbetet, när man begränsar detta antal till fem med möjlighet att få tre. I det förslag, som utsändes till myndigheterna för inhämtande av deras yttranden, upptogs ett maximiantal av sju, och det visade sig, att alla länsstyrelser och det stora överväldigande antalet byggnadsnämnder icke hade något emot att det ordnades på sådant sätt. Man fick möjlighet att välja mellan sju eller fem eller tre. Icke förty begränsades i det förslag, som av justitieministern framlagts, antalet till fem. Det är ju mycket vanligt, när det gäller de kommunala styrelserna, att det förefinnes både ett minimital och ett maximumtal, i varje fall ett minimital, en anordning, som ger kommunerna möjlighet att välja det antal, som de finna vara lämpligt. Beträffande en hel rad av styrelser, kommunalnämnder, kyrkoråd, skolråd, folkskolestyrelser o. s. v. är det en mycket stor latitud. Den rymmer där fem till elva eller till och med fem till tjuguen ledamöter, men i detta fall är det endast tre till fem.

Nu kan man säga, såsom också statsrådet har anfört, att vederbörande kommun kan gå in till Kungl. Maj:t och dispensvägen begära ett högre antal. Men är det inte för en sådan sak som denna en väl lång väg? Skulle man inte kunna lita på att kommunerna själva inom en viss begränsning skulle kunna föreslå det antal de önska och sedermera få saken prövad av länsstyrelsen i respektive län vid antagandet av byggnadsordning? Jag kan inte finna annat än att det skulle vara ett lämpligt tillmötesgående gentemot de kommunala myndigheterna att förfara så. Det vore ju ingenting som hindrade, att man föresloge fem som ett lämpligt antal men att man dock medgäve ett lägre maximumtal och ett högre maximumtal, samtidigt med att man som sagt rekommenderade fem som en lycklig mitt med avseende på antalet medlemmar i nämnden.

I detta sammanhang skall jag också tillåta mig att göra några erinringar med anledning av att utskottet icke gjort något uttalande angående antalet ersättare. I ett yttrande — vid vilket justitieministern tyckes ha fäst särskilt avseende, eftersom han placerat det först vid redogörelsen för de olika uttalandena, nämligen det från stadsarkitekternas förening — har det sagts, att

det vore lämpligt att bevara kontinuiteten vid byggnadsnämndernas arbete. Men tro verkligen herrarna, att kontinuiteten bevaras på det sättet, att man har en ersättare för varje medlem av byggnadsnämnden, alltså fem ersättare, som rycka in, en då och en då, utan att kunna få någon större förtrogenhet med de frågor, som behandlas inom byggnadsnämnden? Om man här lämnade en möjlighet för kommunerna att bestämma ett lägre antal ersättare, så komme dessa givetvis att oftare inkallas och finge oftare deltaga i ärendenas behandling samt därigenom förvärva mycket mer av den speciella erfarenhet, som justitieministern sätter värde på att byggnadsnämndernas ledamöter skola vinna och behålla. Vidare praktiserar man ju i vissa kommuner den metoden, att ersättarna, suppleanterna, bruka vara närvarande vid nämndernas arbete. Denna praxis är enligt min mening mycket önskvärd, just för att suppleanterna skola kunna få erfarenhet om de frågor, som äro under behandling inom nämnden. Men med lika många ersättare som ordinarie medlemmar i nämnden blir det ju en rätt stor skara, som där ständigt samlas. Jag tror, att det ur denna synpunkt, som greve Spens förut berört i ett annat sammanhang, skulle vara önskvärt, att ersättarnas antal icke fixerades till just detsamma som de ordinarie ledamöternas.

Vid behandlingen av en mycket viktig fråga vid senaste plenum, nämligen dagsboten, sades det från åtskilliga håll, att det i mycket bleve beroende på lagens tillämpning av Sveriges domare, om det hela skulle gå väl. Justitieministern liksom riksdagen visade sig ha den tilliten till Sveriges domarekår, att de vågade lägga denna mycket viktiga prövning i vederbörandes händer. Jag undrar, om man icke både från justitieministerns och från riksdagens sida skulle våga visa det förtroende för de ute i kommunerna verkande kommunalmännen att förutsätta, att de själva skulle förstå, vilket antal medlemmar i byggnadsnämnderna och vilket antal ersättare skulle vara lämpligast för arbetet. Jag skulle vilja vädja till justitieministern att vid den följande efterprövningen av byggnadsstadgan beakta dessa synpunkter och på detta område visa den tillit till Sveriges kommunalmän, som man med all säkerhet kan skänka dem. Jag skulle vilja vädja till kammaren att i samma avseende visa det förtroendet mot kommunernas representanter, att de själva skulle kunna inom en så pass trång ram som tre till sju bestämma antalet av sina representanter i byggnadsnämnden. Här vore ingen fara på färde, om så skulle ske. Det vore ett bevis på förtroende, som Sveriges kommunalmän säkerligen förtjäna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Åkermans m. fl. reservation.

Herr Lindhagen: Jag kan i allt instämma i det sista förträffliga anförandet, som behandlat frågan ur alla de synpunkter, som här vederbör. Jag förstår ej, varför regeringens rådgivare ansett det vara en så maktpåliggande sak att hålla antalet ledamöter nere vid fem. Bostadskommissionen ville ju inte ha något maximum alls, och kommittén förordade, att i byggnadsordningen skulle kunna bestämmas antalet till sju. En begränsning till fem förekom icke heller i det förslag, som skickades ut till yttrande av vederbörande tjänstemän. Stadsrepresentationerna äro icke hörda, utan man har inhämtat blott tjänstemannautlåtanden. Stadsarkitekterna, som stå i spetsen, vilja väl vara enväldiga och se ganska ogärna en utökning av medlemsantalet, varigenom deras makt kunde beskäras. Det kan åtminstone hända, att det är anledningen till att de absolut inte vilja ha mer än fem ledamöter.

Detta förbud för en kommun att välja flera ledamöter i nämnden än fem och icke ens sju är en inskränkning i den kommunala självstyrelsen, som synes mig oförenlig med dennas begrepp. Att bestämma antalet ledamöter är väl något, som bör vara kommunen förbehållet. Jag förmodar, att justitieministern, som

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

ju inte kan följa med alla dessa paragrafer och deras behandling — det vore en övermänsklig arbetsbörda — efter de vädjanden, som gjorts, skall taga saken i sin egen hand och sätta in förnuft i stadgan. Om medgivandet för sjutalet kommer att stå i stadgan eller i ordningsföreskrifterna, är tämligen egalt, bara det står någonstädes.

Enligt det framlagda förslaget skulle en kommun bli tvungen att gå in till Kungl. Maj:t och begära dispens. Det betyder i regel, att någon byråchef eller ett statsråd finge sätta sig till doms över en stor kommuns behov, i sig insupa dess självstyrelserätt, och förklara, att »det icke är visat», att det behövs sju ledamöter. I Stockholm vilja vi ej ha ett sådant förmynderskap. Är ej det behov nog? Men enligt förslaget skulle en person, som har föga aning om saken, efter sitt behag bestämma därom. Det är väl inte överensstämmande med den nuvarande justitieministerns anda?

Greve Spens påstod nyss, att det är visat, att något behov av sju ledamöter inte föreligger. Hur kan man ur papperen utläsa behovet? Är det inte vi själva, som bestämma, om det finnes ett behov? I Stockholm, som är en så stor stad, och där så många frågor skola behandlas, finnes naturligtvis ett dylikt behov. Det är meningen att också lägga på byggnadsnämnden många nya uppgifter, så att den blir än mer överhopad med arbete. Jag skulle till och med kunna tänka, att en nämnd kunde behöva sammanträda på avdelningar, där kanske tre personer kunde få avgöra bagatellmål. Spens sade, att det är styrkt, att det inte föreligger något behov av mer än fem ledamöter, men så är icke alls förhållandet.

Spens förklarade emellertid, att huvudskälet för förslaget är, att, om man skriver sju, skulle det betyda, att detta antal vore särskilt önskvärt. Jag har aldrig hört en sådan tolkning av en maximibestämmelse. Om det står högst fem, Spens, skulle det alltså vara särskilt önskvärt, och då riskerade man, att det aldrig blir tre! Det är lika logiskt. Tvärtom, när det sättes ett maximum, är det icke självklart, att det skall bli detta maximum, utan i stället pekas det på ett medeltal. I alla straffmätningar enligt strafflagen, minst det och mest det, finns det också ett maximum. Betyder det, att man alltid bör döma till det högsta straffet? Jag vet inte, var Spens fått sin juridik och lagtolkning ifrån.

Min huvudanmärkning mot förslaget är emellertid, som sagt, att det på denna punkt totalt upphäver självstyrelsen. Av de fattiga fem ledamöter, som skola väljas, skulle två utses av magistraten. Det är för mycket, när det bara finnes fem. Nu har utskottet rättat till detta, så att det för stadsfullmäktige återstår fyra att välja. Men dessa skola vara experter. Det säges delvis redan i paragrafens skildring av vilka som skola utses till ledamöter. Först står mera allmänt, att det skall vara klokt folk, och det är ju en moderat bestämmelse, men sedan skall det vara specialister i hithörande frågor. Därtill kommer en specificering i motiveringen, varigenom ej finnes ett enda utrymme för representerande av det allmänna omdömet i kommunen. Det är sannolikt, att kommunerna komma att göra en konst i detta, ty det är orimligt.

Jag yrkar således i likhet med Åkerman och Sjödahl, att det bör beredas möjlighet att välja sju ledamöter, utan att man behöver söka dispens. Om man skall begära dispens, är det för övrigt svårt att beräkna resultatet, då det sagts, att ett större antal ledamöter icke kan komma ifråga, om det icke visas synnerliga skäl därför. En sådan lagstiftning påminner om rättegångsbalkens medgivande av »resning», vilket nästan aldrig bifalles. Det är icke något rättsmedel att gå den nu föreslagna omvägen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att det nu föredragna stycket av utskottets ytt-

rande skulle godkännas, dels ock, av herr *Åkerman*, att kammaren skulle uttala sig för en sådan avfattning av stadgandet i första stycket av § 9 mom. 1 i byggnadsstadgan och därav beroende bestämmelser, att antalet ledamöter i byggnadsnämnd kunde uppgå till sju utan att särskild dispens därtill behöfde sökas.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner första stycket av första lagutskottets å sid. 44 och 45 i utlåtande nr 28 gjorda uttalanden rörande § 9 av Kungl. Maj:ts förslag till byggnadsstadga, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Åkermans* därom gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber bara att få till protokollet antecknat, att vi här i all gemytlighet ha debatterat denna sak, men de flesta av herrarna ha inte hört det. Det har givits goda skäl för att det bör få vara sju ledamöter i byggnadsnämnderna. Men vid voteringen kommer det in en mängd ledamöter av kammaren, som äro obekanta med saken och rösta hur som helst. De bara fråga efter propositionen. Denna omröstning förtjänar inte avseende, herr justitieminister.

Andra stycket av utskottets yttrande.

Herr *Klefbeck*: Vi ha också här en liten reservation. Det föreslås i utskottets utlåtande, att den lagfarne ledamöten skall utses inom magistraten. Vi ha menat, att man bör ha möjlighet att utse den lagfarne ledamöten även bland andra jurister, sådana som icke tillhöra magistraten.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Greve *Spens*: Herr talman! Även jag var i början av utskottsbehandlingen ganska tveksam, huruvida den av magistraten utsedde ledamöten alltid borde såvitt möjligt väljas bland magistratens egna ledamöter. Denna min tvekan försvann emellertid helt och hållet, sedan jag inhämtat upplysningar från åtskilliga magistrater. I de större städerna sitta nu vanligen två magistratsledamöter, ehuru en av de två, som magistraten skall utse, kan tagas utom magistraten.

Det är synnerligen önskvärt, att den magistratsledamot, som särskilt har hand om lagfarts- och fastighetsböcker inom staden, sitter i nämnden. Han har ingående kännedom om fastighetsväsendet i staden och om alla de avstyckningar, som av magistraten fastställas. Avstyckningsväsendet i städerna har

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

på senare tid ökats i väsentlig grad. Jag antar också, att de borgmästare, som sitta här i kammaren, kunna vitsorda lämpligheten av att en magistratsledamot sitter i byggnadsnämnden.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Det är ju alldeles riktigt, som greve Spens säger, att lagfarna ledamöter av magistraten ha många förutsättningar att kunna i särskild grad gagna arbetet inom nämnden. Men reservanterna förutsätta ju icke, att det skall bliva dem förmenat att utses. Vi ha bara föreslagit, att det icke nödvändigt skall utses till lagfaren ledamot en person, som också tillhör magistraten, utan att även utomstående lagfarna skola kunna därtill utses.

Nu har jag emellertid blivit uppmärksamgjord på att vi i vår reservation icke ha något tydligt formulerat yrkande. Jag ber därför att få ändra mitt yrkande därhän, att ur den mening på sid. 45 i utskottets utlåtande, som börjar på tredje raden, nämligen: »Den ledamot, som magistraten utser, bör såvitt möjligt väljas bland magistratens egna ledamöter och vara lagfaren», orden »såvitt möjligt väljas bland magistratens egna ledamöter och» måtte utgå. Därigenom tillgodoses det önskemål, som jag uttalat mig för.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna stycket yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Klefbeck*, att berörda uttalanden skulle godkännas med den ändring, att orden »bör såvitt möjligt väljas bland magistratens egna ledamöter och vara lagfaren» utbyttes mot »bör vara lagfaren».

Därpå gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Tredje stycket av utskottets yttrande.

Godkändes.

Utskottets å sid. 45 gjorda uttalanden rörande § 10 av förslaget till byggnadsstadga.

Godkändes.

Utskottets å sid. 45 och 46 gjorda uttalanden rörande § 11 av förslaget till byggnadsstadga.

Mom. 2 andra stycket av förevarande paragraf var så lydande:

Består byggnadsnämnden av fem ledamöter, må ärende ej av nämnden företagas till avgörande, där ej minst tre ledamöter eller ersättare äro tillstädes samt, för det fall att de närvarande äro allenast tre, dessa tillika äro om beslutet ense. Består nämnden av tre ledamöter, må ärende icke företagas till avgörande med mindre samtliga ledamöter eller ersättare äro tillstädes. Vid val inom nämnden så ock vid tillsättande av tjänstebefattning sker omröstning med slutna sedlar, där så begäres, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika antal röster. I övrigt verkställes omröstning öppet, och blive den mening gällande, varom de flesta röstande sig förena. Äro vid öppen omröstning rösterna på vardera sidan lika många, gälle den mening, som biträdas av ordföranden.

Herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hade uti motionen nr 259 i första kammaren hemställt, att vid val inom byggnadsnämnd omröstningen, i likhet med vad nu vore föreskrivet, alltid skulle ske med slutna sedlar och följaktligen i § 11 mom. 2 orden »där så begäres» utgå.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Utskottet hade i sitt nu föredragna yttrande anført bland annat:

»De i paragrafen föreslagna bestämmelserna om val inom nämnden och tillsättande av tjänstebefattning äro avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande föreskrifter i de nyligen antagna kommunallagarna, och utskottet finner sig fördenskull sakna anledning tillstyrka den uti motionen nr 259 förordade ändringen.»

Herr *Lindhagen*: Det är endast en egendomlighet, som vi motionärer fäst oss vid. Det står, att val skall ske med slutna sedlar, »där så begäres». Detta står icke i den nuvarande stadgan, utan denna säger klart och tydligt, att val skall ske med slutna sedlar.

Nu har emellertid införts »där så begäres». Det blir mer och mer modernt med en sådan bestämmelse. Men annars hör det till valförrättningar, att omröstningen sker med slutna sedlar. Det är genomfört vid de stora valen. Varför då icke också här? Det är ju så med majoriteten, att den gärna vill ha val med acklamation, och om sådana kunna ske, framställer man förslag därom. Då blir det så gott som omöjligt för en minoritet att göra sig gällande. Det är oftast obehagligt att uppträda mot en härskande majoritet och visa misstroende. Är det emellertid föreskrivet, att valen alltid skola ske med slutna sedlar, gives möjlighet att demonstrera och protestera. Utskottets förslag är alltså egentligen ett ytterligare privilegium för majoritetsväldena, ett skattande åt majoriteternas eviga suveränitet i alla småval.

Jag har emellertid intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning godkändes utskottets yttrande rörande nu ifrågavarande paragraf.

Utskottets å sid. 46 och 47 gjorda uttalanden rörande § 12 av förslaget till byggnadsstadga.

Nämnda paragraf hade följande lydelse:

Mom. 1. Byggnadsnämnden skall till sitt biträde hava stadsarkitekt; dock må Konungen, när skäl därtill äro, medgiva befrielse från skyldighet härutinnan.

Stadsfullmäktige besluta, vilka tjänstebefattningar i övrigt skola finnas hos nämnden.

Mom. 2. Behörighet till befattning såsom stadsarkitekt tillkommer den, som avlagt fullständig examen från tekniska högskolans fackavdelning för arkitektur eller från motsvarande avdelning vid Chalmers tekniska institut samt dessutom styrkt sig äga praktisk erfarenhet inom byggnadsfacket och inom området för byggnadsnämnds administrativa verksamhet. När skäl därtill äro, må Konungen på ansökan av byggnadsnämnden och efter stadsfullmäktiges hörande medgiva, att såsom stadsarkitekt anställas person, vilken ej avlagt examen, som nyss sagts.

Mom. 3. Byggnadsnämnden antager och entledigar befattningshavare hos nämnden. Närmare bestämmelser härom skola, där så erfordras, meddelas i byggnadsordningen.

Uti motionen nr 251 i första kammaren hade herr *Nylander* hemställt, att § 12 måtte erhålla ungefärligen följande lydelse:

Första kammarens protokoll 1931. Nr 37.

Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)

»Mom. 1. Byggnadsnämndens behov av sakkunnigt biträde skall behörigen tillgodoses genom stadsingenjör, stadsarkitekt, endera av dessa tjänstemän, eller på annat lämpligt sätt, varom allt skall i byggnadsordningen närmare bestämmas.

Stadsfullmäktige besluta, vilka tjänstebefattningar i övrigt skola finnas hos nämnden.

Mom. 2. (Förslagets mom. 2 utgår och ersättes med dess mom. 3.)»

Herr *Berling* hade i motionen nr 258 i första kammaren ifrågasatt, huruvida icke till första stycket av paragrafens första moment borde fogas bestämmelse, att byggnadsnämnden till sitt biträde skulle hava även mättningsman.

Slutligen hade herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. uti motionen nr 419 i andra kammaren hemställt om följande ändringar i paragrafen:

»Mom. 1. Byggnadsnämnd skall till sitt biträde hava stadsarkitekt eller stadsingenjör eller ock annan kompetent person, som härför provas lämplig.

Mom. 3. Stadsfullmäktige (kommunalfullmäktige) antager och entledigar befattningshavare hos nämnden. Närmare — — — i byggnadsordningen.»

Utskottet hade härom yttrat:

»Under förarbetena har framhållits, att byggnadsverksamheten numera är en av städernas viktigaste angelägenheter och att den kräver en tillsyn och omvårdnad, som icke med fördel kan upprätthållas av en lekmannanämnd utan tillgång till fackutbildat biträde. Detta påstående torde icke kunna jävas. Den nu föreslagna lagstiftningen medför givetvis ökade krav på byggnadsnämnderna. Att dessa på rätt sätt handhava sina viktiga uppgifter är av största betydelse för såväl kommunerna som de enskilda. Därav beror ock, huruvida den nya lagstiftningen kommer att medföra de verkningar, man vill vinna med densamma. Utskottet finner det därför vara ofrånkomligt, att nödig sakkunskap ställes till byggnadsnämndernas förfogande.

Uti förevarande paragraf föreslås i sådant hänseende, att byggnadsnämnden skall till sitt biträde hava stadsarkitekt, dock att Konungen må, där skal därtill äro, medgiva befrielse från skyldighet härutinnan. Av uttalanden i motiven framgår, att det föreslagna stadgandet icke utgör hinder för flera orter i varandras närhet att anlita samma person såsom stadsarkitekt. Utskottet kan icke helt godtaga stadgandet i dess sålunda föreliggande form. Det övervägande antalet städer och samhällen torde åtminstone för närvarande icke vara i stånd att avlöna egen stadsarkitekt. Följden av den föreslagna bestämmelsen skulle därför bliva, att samtliga dessa städer och samhällen nödgades hos Konungen söka dispens från ifrågavarande skyldighet. Detta synes icke lämpligt. Det torde böra överlåtas åt kommunerna själva att besluta om denna angelägenhet. Utskottet förordar därför att paragrafens mom. 1 första stycke erhåller den innebörd, att byggnadsnämnden skall till sitt biträde hava stadsarkitekt men att stadsfullmäktige må, om förhållandena därtill föranleda, besluta, att nämndens behov av sakkunnigt biträde skall på annat sätt vara behörigen tillgodosett.

Vidkommande de i paragrafens andra moment föreslagna kompetensfordringarna för stadsarkitekt torde i och för sig intet vara att erinra mot desamma, helst som möjlighet till dispens är medgiven. Utskottet anser emellertid att bestämmelser härom icke böra upptagas i stadgan. Om stadsfullmäktige så finna nödigt kan genom bestämmelsers införande i byggnadsordningen säkerhet vinnas för att icke olämplig person antages till stadsarkitekt. Utskottet anser därför att paragrafens andra moment bör utgå.

Vad i övrigt anmärkts mot förevarande paragraf har icke synts utskottet vara av beskaffenhet att böra föranleda ändring i densamma.»

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Hjalmarsson*, som på de uti motionen nr 251 i första kammaren anförda skäl yrkat, utom annat, att § 12 mom. 1 bort avfattas i enlighet med vad som yrkats i denna motion;

2) av greve *Spens* och herr *Björkman*, vilka ansett, att § 12 mom. 2 bort bibehållas.

Nu föredrogos

Första och andra styckena av utskottets förevarande yttrande.

Herr **Nylander**: Herr talman! Första stycket i § 12 innehåller, att byggnadsnämnden skall till sitt biträde hava stadsarkitekt. Det är första gången som något sådant direkt stadgande införes angående byggnadsnämndens tjänstemän. Tidigare har det endast stått, att byggnadsnämnden äger att anställa det biträde, som den finner erforderligt.

Jag har i en motion här i kammaren gått fram med det yrkandet, att det inte skulle sägas ifrån, att byggnadsnämndens tjänsteman behöver vara stadsarkitekt. Jag avser härmed icke på något sätt att underkänna byggnadsnämndens behov av ett fackutbildat biträde. Man skulle kunna tro något sådant av utskottets yttrande rörande mom. 1 på sid. 46, där det talas om att byggnadsnämndens verksamhet »icke med fördel kan upprätthållas av en lekmannanämnd utan tillgång till fackutbildat biträde. Detta påstående torde icke kunna jävas». Jag vill påpeka, att det aldrig varit min mening att här framföra någon annan uppfattning i detta avseende. Men skillnaden i uppfattning gäller, av vad slag den tekniska fackkunskap skall vara, som i första hand bör stå byggnadsnämnden till förfogande.

När jag väckt min motion i denna fråga, har jag utgått från de förefintliga förhållandena i de svenska städerna. Om jag bortser från de större städerna och tänker på de medelstora och små städerna, torde där så gott som undantagslöst råda det förhållandet, att staden i sin tjänst har en väg- och vattenbyggnadstekniskt utbildad ingenjör. Han är stadsingenjör, vilket då också innefattar, att han är mättingsman. Han verkställer alla sådana förrättningar, som erfordras vid fastighetsbildning i staden, och uppgör förslag till stadsplaneändringar och dylikt, men i många fall är han dessutom byggnadschef i staden, d. v. s. han handhar de praktiska arbetena för gator, vägar, avlopp, parker och planteringar o. s. v., och han är oftast byggnadsnämndens, jag vill icke säga stadsarkitekt, men dess ritningsgranskare. Han är byggnadsnämndens ende cheftjänsteman.

Förslaget går ut på att man på en gång skall draga ett streck över hela denna åtminstone kvartsekelgamla utveckling här i Sverige och i stället föreskriva, att den tekniske sakkunnige, som skall stå till byggnadsnämndens förfogande, skall vara en stadsarkitekt, d. v. s. då närmast en person, som uteslutande skall ägna sig åt sådana uppgifter som granskning av ritningar och uppgörande av förslag till bebyggelse och som sedan själv eller genom biträden övervakar, att byggnaderna bliva på ett betryggande och tekniskt riktigt sätt utförda.

Jag har kanske i denna fråga en kättersk uppfattning, då jag gör mig till tolk för den meningen, att det är viktigare, att byggnadsnämnden har en stadsingenjör än att den har en stadsarkitekt. Skulle ett hus blive uppfört i staden, vilket inte är så särskilt vackert, säger jag: »Då kan man väl måla om det.» Men om man placerar ett hus på en punkt, där man vill ha en gata framdragen eller där man ur stadsplanetekniska synpunkter önskar, att det inte skall vara något hus, är det omöjligt att göra något åt saken. Jag anser sålunda, att det är väsentligt viktigare, att man har tillgång till fackkunskap

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

vid bebyggelsens förberedande stadium, när det gäller stadsplanernas uppgörande, och att det är ett sådant tekniskt biträde, som byggnadsnämnden i första hand skall ha att lita till. Att denna uppfattning är riktig, kan man finna bevisat därav, att hela utvecklingen i Sverige har gått i den riktningen. Det primära behovet är således en väg- och vattenbyggnadsutbildad stadsingenjör, och i de allra flesta fall har denne också visat sig kompetent att sköta de ärenden, som enligt den nya lagstiftningen skulle komma att falla under stadsarkitekten.

Nu kan man ju säga, att utskottet i stort sett tillmötesgått den motion, som jag har framfört och som, efter vad jag sedan funnit, även väckts i andra kamraren. Den sistnämnda motionen är icke likalydande med min, och jag kan nämna, att den framkommit utan att något som helst samarbete förevarit i denna sak. Jag förstår därav, att man även på annat kommunalt håll har funnit liknande synpunkter vara bärkraftiga. Utskottet har, som sagt, i stort sett tillmötesgått våra önskemål och yttrar, att det visserligen skall finnas stadsarkitekt »men att stadsfullmäktige må, om förhållandena därtill föranleda, besluta, att nämndens behov av sakkunnigt biträde skall på annat sätt vara behörigen tillgodosett». Emellertid kvarstår den direkta hänvisningen till stadsarkitekt. Jag hade för min del önskat, att det skulle stå, att »byggnadsnämndens behov av sakkunnigt biträde skall behörigen tillgodoses genom stadsingenjör, stadsarkitekt, endera av dessa tjänstemän, eller på annat lämpligt sätt». Man skulle med andra ord redan från början, utan något dispensförfarande eller utan att stadsfullmäktige särskilt behövde fatta beslut i saken, kunna välja den tjänsteman, som man ville ha.

Nu tänker jag inte besvara kammaren med någon omröstning i denna fråga. Jag ämnar alltså icke framställa något yrkande, men då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet är här närvarande, vill jag uttala den förhoppningen, att det vid den slutliga redigeringen av denna paragraf måtte kunna ytterligare betonas, att det blir likställighet mellan stadsingenjören och stadsarkitekten, så att det ligger i byggnadsnämndens hand att anställa det tekniska biträde, som byggnadsnämnden själv har funnit vara det lämpligaste för lösandet av dess arbetsuppgifter.

Häri instämde herrar *Johansson-Dahr, Bjurström och Ehrnberg.*

Herr Klefbeck: De synpunkter, som herr Nylander här anfört och som ha framburits i motionen, äro just de som föranlett utskottet att skriva så, som det gjorts i slutet av andra stycket, där utskottet alldeles bestämt framhåller, att stadsfullmäktige böra ha frihet att besluta, huru de vilja ordna denna sak.

Herr Hjalmarsson: Efter herr Nylanders yttrande ber jag att få helt instämma i vad han här framhållit, särskilt som det överensstämmer med den reservation, som jag avgivit och vari jag yrkat bifall till herr Nylanders motion.

Till vad herr Nylander nämnde om de medelstora städerna skulle jag vilja tillägga, att man i de större städerna har både stadsarkitekt, stadsingenjör, kanske två stycken, och även byggnadschef. Under sådana förhållanden är det ändå litet egendomligt att blott nämna en av dessa, ehuru de i regel intaga samma chefställning. Jag finner därför, att det hela täckes genom en formulering i enlighet med herr Nylanders motion.

Jag vill också vädja till Kungl. Maj:t att vid den blivande utformningen av stadgandet taga hänsyn till vad som här anförts.

I detta anförande instämde herr *Lindhagen.*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes utskottets yttrande i nu föredragna delar.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Tredje stycket.

Greve Spens: Vid andra momentet, som nu skall behandlas, äro vi två ledamöter inom utskottet, som ha antecknat reservation. Utskottet har föreslagit, att detta moment skall utgå. Då kammaren nyss beslutade att förorda, att första stycket i första momentet i den förevarande paragrafen skall ha den innebörden, att byggnadsnämnden skall till sitt biträde ha stadsarkitekt, fastän stadsfullmäktige kunna, om förhållandena därtill föranleda, besluta att nämndens behov av sakkunnigt biträde skall på annat sätt tillgodoses, så anse vi reservanter, att andra momentet, som anger kompetensfordringar för stadsarkitekt, bör kvarstå. Utskottsmajoriteten säger själv, att i och för sig intet torde vara att erinra mot dessa kompetensfordringar, helst som möjlighet till dispens är medgiven. Då utskottet icke desto mindre anser, att dessa kompetensbestämmelser icke böra upptagas i stadgan, så anför utskottet som skäl därför endast, att om stadsfullmäktige så finna nödigt, kan genom bestämmelsens införande i byggnadsordningen säkerhet vinnas för att icke olämplig person antages till stadsarkitekt. Vi reservanter anse, att denna säkerhet blir större, om de av Kungl. Maj:t upptagna bestämmelserna, mot vilka utskottet i och för sig icke har något att erinra, intagas i byggnadsstadgan.

Jag hemställer därför, herr talman, att kammaren måtte besluta förorda Kungl. Maj:ts förslag och således tillstyrka bibehållande av mom. 2 i paragrafen.

Herr Åkerman: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det kan icke finnas någon anledning att i stadgan intaga dessa kompetensbestämmelser. Lagtexten är lång nog ändå, och precis samma ändamål vinnes genom att motsvarande bestämmelse insättes i byggnadsordningarna, om så befinnes erforderligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas i nu ifrågasvarande del, dels ock, av greve *Spens*, att kammaren skulle uttala sig för att § 12 mom. 2 av förslaget till byggnadsstadga bibehölles.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övertvägande ja besvarad.

Fjärde stycket.

Godkändes.

Utskottets å sid. 47 och 48 gjorda uttalanden rörande § 13 av förslaget till byggnadsstadga.

Denna paragraf lydde:

Stadsarkitekt skall vara tillstädes vid nämndens sammanträden med rättighet att deltaga i överläggningarna men ej i besluten och att, där han det begär, få sin mening till protokollet antecknad. Vad nu sagts gälle ock i stadens tjänst anställd mättningsman eller annan tjänsteman, vilken åligger att till föredragning hos nämnden bereda inkommande ärende, såvitt angår ärende, som berör hans verksamhetsområde.

Länsarkitekten, förste provinsialläkaren samt provinsial- eller stadsläkaren

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

ävensom brandchefen äga likaledes att vara närvarande vid byggnadsnämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten, ävensom att, där de så önska, få sin mening till protokollet antecknad.

Uti motionen nr 250 i första kammaren hade herr *Larsén* hemställt, att andra stycket av § 13 måtte utgå.

Herr *Nylander* hade uti motionen nr 251 i första kamaren hemställt, att § 13 måtte erhålla ungefärligen följande lydelse:

»Stadsingenjören och stadsarkitekten eller eljest anställt sakkunnigt biträde skall vara tillstädes vid nämndens sammanträden — — — verksamhetsområde.

Länsarkitekten — — — antecknad.»

Slutligen hade herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. uti motionen nr 419 i andra kammaren förordat, att bestämmelsen om rätt för förste provinsialläkaren, provinsial- eller stadsläkaren och brandchefen att närvara vid byggnadsnämndens sammanträden skulle utgå, samt att bestämmelser skulle införas om skyldighet för byggnadsnämnden att inhämta yttrande från hälsovårdsnämnden och brandstyrelsen i sådana ärenden, som berörde hälsovårds- och brandsäkerhetsfrågor.

Utskottet hade rörande nämnda paragraf anfört:

»Jämlikt § 3 punkt 4 i gällande byggnadsstadga skola stadsbyggmästaren och, i vissa frågor, stadsingenjören vara tillstädes vid byggnadsnämndens sammanträden, med rättighet att i överläggningarna men ej i besluten deltaga samt att, där de det äska, få sin mening till protokollet antecknad. De i första stycket av förevarande paragraf upptagna bestämmelserna äga alltså motsvarighet i gällande lagstiftning. I anledning av vad herr *Nylander* i sin motion anmärkt vill utskottet framhålla, att bland de uti första stycket angivna tjänstemännen uppenbarligen inbegripes även stadsingenjören.

Rättigheten att på angivet sätt deltaga i byggnadsnämndens förhandlingar har i förslaget utsträckts till länsarkitekten, vissa tjänsteläkare samt brandchefen. En sådan anordning torde vara ägnad att i många fall underlätta byggnadsnämndens arbete, då härigenom ett omständligt och tyngande remissförfarande kan undvikas. Ingen torde heller numera vilja bestrida, att hälsovårds- och brandskyddssynpunkter böra vinna behörigt beaktande vid byggnadsfrågors avgörande. Yrkandet i motionen nr 419 om uteslutande av befogenheten för läkarna och brandchefen att vara närvarande vid nämndens sammanträden kan utskottet alltså icke biträda. Däremot lär det — med hänsyn till städernas skyldighet tillse, att byggnadsnämndens behov av sakkunnigt biträde är behörigen tillgodosett — knappast vara behöfligt, att särskild rättighet tillerkännes länsarkitekten att deltaga i nämndens förhandlingar. Man torde kunna förvänta, att, därest hans närvaro är behöflig, byggnadsnämnden föranstaltar om hans tillkallande.

På grund av det anförda finner utskottet sig icke böra tillstyrka annan ändring i förevarande paragraf än att ordet 'länsarkitekten' i sista stycket måtte utgå.»

Vidkommande § 13 andra stycket hade reservation avgivits av greve *Spens*, som ansett, att stycket bort tillstyrkas oförändrat.

Herr *Larsén*: I andra stycket av denna § 13 föreslås, att vissa tjänsteläkare och brandchef skola äga deltaga i byggnadsnämndens förhandlingar, och utskottet anser att därigenom en del remisser kunna undvikas. Utskottet utgår givetvis ifrån att en del saker, som annars behöfve remitteras till brandstyrelse och hälsovårdsnämnd, skulle kunna avgöras omedelbart. Detta är emellertid inte möjligt, ty byggnadsärendena äro i allmänhet mycket noggrant för-

beredda och föranleda icke mycken debatt. Arbetstakten blir rätt hastig, och varken brandchefen eller läkaren kan under den tid, som står till buds, hinna granska de föreliggande förslagen från brandteknisk eller hygienisk synpunkt. Det är också mycket få ärenden, som äro av den beskaffenhet, att inte de brandtekniska eller hygieniska synpunkterna äro redan i byggnadsordningen tillgodosedda.

Dessutom uppstår en fråga, som kanske behövde beaktas. Skall det vara någon mening med denna bestämmelse, så måste givetvis alla de tjänstemän, som här omtalas, kallas för föredragningslista till sammanträdena. Det skulle innebära, att förste provinsialläkaren skulle kallas till alla sammanträden, som alla byggnadsnämnder i förste provinsialläkardistriktet ha. Antag, att förste provinsialläkaren skulle resa till ett sådant sammanträde på en annan ort än den, där han är bosatt, så uppstår i alla fall frågan: Vem skall betala resekostnaderna? Det kan väl inte sägas att resan direkt hör samman med hans provinsialläkartjänst; i varje fall är det inte stadgat i hans instruktion. Man kan ju också tänka, att samhällena skulle betala resan, men det vore ju inte riktigt.

Under förarbetena till denna byggnadsstadga har det yttrats från läkarhåll, även från medicinalstyrelsen, att med det arbete, som deltagande i byggnadsnämndernas sammanträden skulle medföra för dessa tjänsteläkare, borde de erhålla högre lön. Det kan ju vara något svårt att säga, vem som skulle betala dessa lönetillägg. Det förefaller mig som om frågan icke vore så särdeles väl genomtänkt och att denna del av paragrafen lämpligen kunde uteslutas och ersättas med en anvisning till byggnadsnämnderna, att sådana byggnadsfrågor, som innehålla moment i avseende å brandsäkerhet och hygien, som icke äro reglerade i de lokala byggnadsordningarna, skulle remitteras till hälsovårdsnämnd eller brandstyrelse för yttrande.

Jag ber därför få föreslå, att andra stycket i utskottets utlåtande från och med punkten 2 måtte få följande lydelse: »En sådan anordning torde icke vara ägnad att underlätta byggnadsnämndens arbete. Utskottet anser därför, att andra stycket av 13 § bör utgå och ersättas med en anvisning åt byggnadsnämnden att rörande sådana med byggnadsärenden sammanhängande hälsovårds- eller brandsäkerhetsfrågor, vilka ej äro i byggnadsordningen reglerade, inhämta hälsovårdsnämndens eller brandstyrelsens yttrande.

Greve Spens: Den föregående ärade talaren yrkade, att hela andra stycket av 13 § skulle utgå, och utskottets majoritet har uttalat sig för att ordet »länssarkitekten» skulle strykas. För att nu till en början tala om herr Larséns yrkande, så är det ju så, att både hälsovårdsfrågor och brandfrågor spela en mycket stor roll, när det är fråga om byggnadsväsendet, och därför har det ansetts nödvändigt, att läkare och även brandchef skola hava rätt att vara närvarande i byggnadsnämnderna. Herr Larsén var rädd för att om det bleve fråga om, att en läkare eller en brandman skulle resa ut på landet till en byggnadsnämnd, skulle det uppstå resekostnader, som måste betalas. Jag antar, att herr Larsén då tänkte, att kommunen skulle få stanna för den kostnaden. Men nu är det så, att förste provinsialläkare får resa med ersättning av statsmedel, dock blott om han förordnas av länsstyrelsen. Däri ligger ju en garanti för att ej onödiga resor av honom företagas.

Jag har anført reservation vid denna paragraf och yrkat, att paragrafen i sin helhet måtte bibehållas. Kungl. Maj:t har föreslagit följande lydelse av andra stycket: »Länssarkitekten, förste provinsialläkaren samt provinsial- eller stadsläkaren ävensom brandchefen äga likaledes att vara närvarande vid byggnadsnämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten, ävensom att, där de så önska, få sin mening till protokollet antecknad.» De

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

äga sålunda att vara närvarande, men någon bestämd skyldighet att kalla dem till sammanträde föreligger icke. Såsom skäl för att länsarkitekt skulle uteslutas ur denna paragraf har utskottet anført, att byggnadsnämndens behov av sakkunnigt biträde i byggnadsfrågor redan är behörigen tillgodosett och att det därför knappast är behöfligt, att särskild rättighet tillerkännes länsarkitekten att deltaga i nämndens förhandlingar. Då nu länsarkitekt finns anställd i alla län, så synes det emellertid vara angeläget, att den i länet anställda länsarkitekten beredes befogenhet att närvara vid byggnadsnämndernas sammanträden och deltaga i överläggningarna samt få sin mening antecknad till protokollet. Kommittén har även föreslagit detta, och det synes mig, att då både förste provinsialläkaren och provinsial- och stadsläkare enligt utskottsmajoritetens förslag skulle få denna rätt, kan även länsarkitekten få den. Stadsarkitekt eller stadsingenjör finnes inte alltid i mindre städer och samhällen, och då är det särskilt önskvärt, att nämnden kan få höra en riktigt sakkunnig person vid något viktigare sammanträde. Det torde nämligen inte förekomma ofta utan endast vid särskilt viktiga frågor handläggning, att länsarkitekten kommer att närvara. Han får nämligen inte heller ersättning av staten för sina resor, om inte Konungens befallningshavande förordnat honom att resa.

Nu förefaller det som om det funnes en rädsla för att länsarkitekten skulle pressa kommunerna till för stora utgifter, men det tror jag inte är någon vidare fara för. Om någon enstaka länsarkitekt till en början av tjänstenit uppträtt oförsiktigt, tror jag detta mycket snart kommer att upphöra.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. paragrafen måtte bibehållas oförändrad.

Herr Nylander: Herr talman! Jag vill endast säga några få ord. Angående det första stycket har det tagits upp i denna 13 § en invändning mot ett yrkande i min motion. Jag vill säga, att i sak hade det ju inte behöfts, ty jag har endast konsekvent i 13 § upprepat samma ord som jag redan haft i § 12, nämligen om stadsingenjör och stadsarkitekt. Det är således en rent formell sak. Jag kan således lämna detta helt och hållet åsido.

Vad däremot beträffar rättigheten för olika personer att närvara vid byggnadsnämndens förhandlingar, vill jag säga, att jag delar de synpunkter, som äro framlagda av herr Larsén. Jag tror att byggnadsnämnderna egentligen inte ha någonting att vinna på att få så många, om jag så får säga adjungerade ledamöter. Om samarbetet är gott i kommunen, kan man ju inhämta upplysningar och anmoda en sådan person att vara närvarande. Det är ju i allmänhet gången nu, när byggnadsnämnden vill ha ett sådant uttalande. Däremot är det naturligtvis besvärligt och obehagligt, om byggnadsnämnden skall vara utsatt för att en person, som den inte anser har där att göra, med stöd av denna paragraf infinner sig vid ett sammanträde och sitter där och gör anteckningar till protokollet. Jag tror att den utvecklingen vore inte lycklig för det goda samarbetet i det kommunala livet.

Vad särskilt beträffar länsarkitekten, är det väl den siste person, som bör vara närvarande vid byggnadsnämndens sammanträden. Han är ju den länsstyrelsens tjänsteman, som skall yttra sig om alla de ärenden, som behöva genom länsstyrelsen gå vidare, och även om sådana, som avgöras av länsstyrelsen, i den mån lagstiftningen så bestämmer. Skall då denne person ha rättighet att i förväg vara närvarande vid byggnadsnämndens sammanträden och eventuellt påtrycka nämnden sin mening? Jag tror detta vore synnerligen olyckligt.

Slutligen vill jag säga, att jag tror att, åtminstone då det gäller de större städerna, ha inte länsarkitekterna på långt när samma kvalifikationer som städernas egna chefstjänstemän på dessa olika områden ha, och det vore även

ur denna synpunkt inte heller lyckligt för det kommunala lugna och trevliga arbetet, om ifrågavarande befogenhet gäves åt länsarkitekterna. Dessa äro ju dessutom personer, som inte helt ägna sig åt denna uppgift utan det är tjänstemän med arvode, som i huvudsak ha en annan sysselsättning. Att dessa skulle ha befogenhet att ingripa i byggnadsnämndernas arbete på sätt som här är föreslaget, kan jag för min del inte anse vara lämpligt.

Jag ber således att få uttala mig i samma riktning som här förut gjorts av herr Larsén.

Herr Anderson, Erik: Jag skall be att med några ord få motivera utskottets ståndpunkt med avseende å andra punkten i den föredragna paragrafen. Det har under årens lopp visat sig, att provinsialläkare och förste provinsialläkare aldrig inblanda sig i andra ärenden i samhällena ute på landet än dem som röra hälsovård. Som kammarens ledamöter torde finna, rör denna paragraf också landsorten. Det har för den skull inom utskottet ansetts, att man inte behöver frukta, att förste provinsialläkare eller provinsialläkare skall i tid och otid blanda sig i byggnadsnämndens verksamhet, utan att han endast kommer att göra det, när han anser, att hans tjänsteplikt att övervaka hälsovården påfordrar det.

Detsamma är förhållandet, när det gäller brandchef. Jag tror inte att brandchef kommer att blanda sig i andra spörsmål än just sådana, som röra egentlig brandfara, eller sålunda om man tänker bygga på sådant sätt, att brandfaran blir alltför stor. Däremot har länsarkitekten att övervaka det estetiska, och det är visserligen av stor betydelse, även det, men det är dock inte av samma betydelse som det som de två andra skola övervaka, och det kan befaras, att han kommer att inblanda sig i betydligt flera frågor än de andra kategorierna komma att göra. Därför har utskottsmajoriteten gjort sitt uttalande i den riktning som skett, och jag skall be att få yrka bifall till detsamma.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu förevarande delen av utskottets yttrande förekommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets uttalanden skulle godkännas; 2:o), av herr *Larsén*, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att näst efter första meningen i andra stycket fortsattes sålunda: »En sådan anordning torde icke vara ägnad att underlätta byggnadsnämndens arbete. Utskottet anser därför att andra stycket av 13 § bör utgå och ersättas med en anvisning åt byggnadsnämnden att rörande sådana med byggnadsärende sammanhängande hälsovårds- eller brandsäkerhetsfrågor, vilka ej äro i byggnadsordningen reglerade, inhämta hälsovårdsnämndens eller brandstyrelsens yttrande»; samt 3:o), av greve *Spens*, att kammaren skulle uttala sig för att § 13 av byggnadsstadgan avfattades på sätt Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets å sid. 48—51 gjorda uttalanden rörande §§ 15—18, 20, 24, 31, 36 och 37 av förslaget till byggnadsstadga.

Godkändes.

Utskottets å sid. 51 och 52 gjorda uttalande rörande § 42 av förslaget till byggnadsstadga.

Nämnda paragraf hade följande avfattning:

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)

Ät byggnads yttre skall i övrigt givas den arkitektoniska form och den färg, som gatu- och gårdsbilden fordra och som byggnadsnämnden finner lämplig såväl för byggnadens utseende i och för sig som för en god helhetsverkan.

Herr *Lindhagen* och herr *Ström, Fredrik*, hade uti den i första kammaren väckta motionen nr 259 hemställt, att till § 42 måtte göras följande tillägg: »Särskild uppmärksamhet bör ägnas skydd mot bebyggelse, som äventyrar en stads karakteristiska skönhetsvärden och profiler.»

Härom hade utskottet anfört:

»Vid utformandet av det nu framlagda förslaget har man, såsom ock av motionärerna vitsordats, beaktat betydelsen av att en stads karakteristiska skönhetsvärden och profiler i möjligaste mån bevaras. Sålunda stadgas i § 15, att vid stadsplans uppgörande skall särskilt tillses, att historiskt och estetiskt värdefulla byggnader och stadsbilder eller sådana platser, som på grund av belägenhet, växtlighet eller säregna naturförhållanden äro särskilt tilltalande, i möjligaste måtto skyddas och bevaras samt ej utan tvingande skäl förstöras eller skadas. Vid uppgörande av stadsplanebestämmelser för byggnadskvarter bör enligt bestämmelser i § 16 iakttagas, dels att bebyggandet av högt belägna eller eljest på större avstånd synliga platser regleras med hänsyn till god konturverkan, dels ock att, där inom området finnas byggnader, vilka kunna antagas bli för avsevärd framtid bestående, bebyggandet såvitt möjligt så ordnas, att enstaka byggnader eller byggnadsgrupper icke komma att störande bryta mot omgivningen i fråga om byggnadshöjd, bebyggandets täthet eller byggnadernas art i övrigt. Uti förut omförmälda framställning av Stockholms stadsfullmäktige hava dessa i anledning av herr Lindhagens nu åberopade motion i stadsfullmäktige tillstyrkt de nyss återgivna bestämmelsernas upptagande i en blivande ny byggnadsstadga. Utskottet finner dessa bestämmelser väl ägnade att bereda de i motionen avsedda intressena det författningsmässiga skydd, som är möjligt. Det torde vara föga att vinna genom ytterligare föreskrifters upptagande i stadgan. Med instämmande till fullo i motionens syfte finner sig utskottet av nu angivna skäl icke böra tillstyrka det föreslagna tilläggsstadgandet.»

Herr *Lindhagen*: Här föreligger en fråga, som är en hjärtesak för mig. Det är så, att åtminstone i Stockholm finns det en del gamla skönhetsvärden och profiler i staden, som det är för oss angeläget att få behålla. Det är av stor vikt, att få ett erkännande i lagstiftningen, så att man kan vaka över dem och skydda dem emot den förstörelse, som äger rum under tidernas lopp och framlidas kan hota.

Nu är det så, att i detta förslag om stadsplanelag ha införts några bestämmelser, som anses ägnade att i stort sett, såvitt på en ny stadsplan ankommer, tillgodose dessa ändamål. Stadsplanen är dock bara en schematisk beskrivning på, hur bebyggelsen i sina huvuddrag bör vara organiserad. När sedan bebyggandet kommer, gäller det också en prövning av de individuella husen och hur de ställa sig till dessa skönhetsvärden och profiler på utsatta punkter i staden. Den frågan regleras sålunda enligt min och många mening inte tillräckligt av ändringar i fastställda bestämmelser för stadsplanerna, utan de böra även i byggnadsstadgan kompletteras.

Nu har man redan föreslagit, trots dessa bestämmelser i stadsplanelagen, att här bör inryckas i samma syfte en § 42, där det just står: »Ät byggnads yttre skall i övrigt givas den arkitektoniska form och den färg, som gatu- och gårdsbilden fordra och som byggnadsnämnden finner lämplig såväl för byggnadens utseende i och för sig som för en god helhetsverkan.» Där har

man således ansett i princip, att det behövs ett tillägg i stadgan för just detta ändamål, som jag nyss talade om. Men man har inskränkt sig till fordringar på »gatu- och gårdsbilden». När det gäller de stora profilerna och skönhetsvärdena, är det inte nog med en enstaka gatu- och gårdsbild, och därför ha vi motionärer föreslagit, att här göres följande tillägg, att »särskild uppmärksamhet bör ägnas åt skydd mot bebyggelse, som äventyrar en stads karaktäristiska skönhetsvärden och profiler». Jag kan inte förstå, varför utskottet skall motsätta sig detta, då ju i alla fall utskottet säger, att det i *allo* delar de uppfattningar, som återfinnas i den vid vår framställning bilagda motion i ämnet inom huvudstadens stadsfullmäktige. Då bör väl ej finnas något hinder för den ytterligare trygghet, som erhålles genom det av oss föreslagna tillägget.

Jag har talat med en av de sakkunnige, som var tillkallad i departementet, och han medgav, att det vore alldeles klart, att det kan man mycket väl göra. Nu står det inte, och då är det inte möjligt att få något beslut i riksdagen. Då första kammaren befinner sig i andra kammaren för närvarande, tjänar det ingenting till att kalla in kammarens okunniga hop för att den skall rösta om en sak, som den inte åhört och för vilken intresset uppslukats av Ådalstragedien. Här föreligger ett nödläge, och jag begär därför absolut inte votering, herr talman, för att inte riskera detta inbrott av ovidkommande från andra kammaren. Men jag vädjar till justitieministern och hans hjälpredor för övrigt, av vilka som sagt en deserterat över på min sida, att de måtte vilja tillgodose utskottets och följaktligen inom kort även riksdagens önskan, att i *allo* det här bör ske. Det sker endast genom att man lägger till detta härliga uttryck, som jag tycker att landets huvudstad kan fordra av riksdagen, då det inte kostar riksdagen några tomtpengar.

Jag yrkar sålunda — ja, jag vet inte om jag vågar yrka det ens. Jag gör intet yrkande, herr talman.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes den nu föredragna delen av utskottets yttrande.

Utskottets å sid. 52 gjorda uttalanden rörande § 52 av förslaget till byggnadsstadga.

Godkändes.

Utskottets å sid. 52 gjorda uttalande rörande § 53 av förslaget till byggnadsstadga.

Denna paragraf var så lydande:

Byggnad, som uppföres i gräns mot grannfastighet, skall avskiljas från denna fastighet medelst brandmur av sådan beskaffenhet, som i byggnadsordningen angives.

Där särskilda skäl det påkalla må i byggnadsordningen meddelas bestämmelser om rätt att hava gemensam brandmur för byggnader, uppförda å varandra angränsande fastigheter, samt om rätt för byggnadsnämnden att i fall, som angivas i byggnadsordningen, medgiva befrielse från uppförande av brandmur.

Då särskilda skäl föreligga och grannar därom överenskomma, må byggnadsnämnden kunna medgiva, att fönster eller dörr anbringas i brandmur, med vilkor att betryggande anordningar vidtagas för öppningarnas brandsäkra avstängande i händelse av eldsvåda. Byggnadsnämnden må, då grannar därom enas, medgiva anstånd med sådana skyddsanordningars vidtagande, såvitt eldfaran icke därigenom avsevärt ökas.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Uti motionen nr 250 i första kammaren hade herr *Larsén* hemställt, att § 53 andra stycket måtte erhålla följande ändrade lydelse: »Där så finnes skäligt, må i byggnadsordningen — — — — — brandmur.»

Utskottet hade härom anfört, att utskottet med hänsyn till vad departementschefen anfört rörande ifrågavarande bestämmelse funne sig sakna anledning till styrka ändring i densamma.

Herr *Larsén*: Det har varit vanligt och det är fortfarande i en stor del av våra svenska städer vanligt, att två grannar använda gemensam brandmur. Det tycks inte heller vara departementschefens mening att förbjuda, att sådan gemensam brandmur får tillåtas genom lokala bestämmelser.

Orsaken till att en gemensam brandmur användes är endast och allenast allmänna besparingsskäl, och dessa äro mycket tungt vägande. Men i § 53 av det föreliggande förslaget till byggnadsstadga finna vi ett sådant stadgande som detta: »Där särskilda skäl det påkalla må i byggnadsordningen meddelas bestämmelser om rätt att hava gemensam brandmur för byggnader, uppförda å varandra angränsande fastigheter, samt om rätt för byggnadsnämnden att i fall, som angivas i byggnadsordningen, medgiva befrielse från uppförande av brandmur.» Här krävas sålunda »särskilda skäl» för att det skall medgivas. Men departementschefen har medgivit, att besparingssynpunkten är en tillräckligt tungt vägande synpunkt.

För att det inte skall föranleda till någon missuppfattning, särskilt då våra byggnadsnämnder inte hava tillfälle att läsa motiveringen till den föreliggande stadgan, ber jag att få föreslå en ändring i utskottets utlåtande vid denna paragraf. Jag tror, att denna ändring helt och hållet motsvarar syftemålet med bestämmelsen. Utskottets yttrande bör sålunda förändras på följande sätt: »Med hänsyn till vad departementschefen anfört rörande ifrågavarande bestämmelse synas icke allenast 'särskilda skäl' utan även allmänna besparingssynpunkter kunna i viss utsträckning motivera bestämmelser om gemensam brandmur; en omformulering av stadgandet torde därför vara önskvärd.»

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Larsén*, att riksdagens yttrande rörande § 53 av förslaget till byggnadsstadga måtte erhålla följande lydelse: »Med hänsyn till vad departementschefen anfört rörande ifrågavarande bestämmelse synas icke allenast 'särskilda skäl' utan även allmänna besparingssynpunkter kunna i viss utsträckning motivera bestämmelser om gemensam brandmur. En omformulering av stadgandet torde därför vara önskvärd».

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande i nu ifrågavarande del samt vidare enligt herr *Larséns* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets å sid. 52 gjorda uttalanden rörande §§ 62 och 67 av förslaget till byggnadsstadga.

Godkändes.

Utskottets å sid. 53 gjorda uttalanden rörande § 80 av förslaget till byggnadsstadga.

Nämnda paragraf lydde:

I fråga om byggande inom område, som ej ingår i stadsplan, skall, där ej stomplanebestämmelser eller utomplansbestämmelser fastställts, gälla ytterligare följande:

1. Tomtplats, som avses för bebyggande med boningshus, må icke givas mindre areal än 1,200 kvadratmeter.

Av tomtplats må högst en sjättedel bebyggas.

2. Byggnad må ej läggas närmare gräns mot väg än 3.5 meter och ej närmare vägs mittlinje än 9 meter. Byggnadsnämnden må dock vid mindre väg av ringa trafikbetydelse kunna medgiva mindre avstånd till vägs mittlinje, dock ej under 6 meter.

3. Byggnad skall, därest den ej sammanbygges med liknande byggnad å grannes fastighet, uppföras på minst 6 meters avstånd från fastighetens gräns.

Uthus eller annan gårdsbyggnad må i allmänhet icke förläggas närmare gräns mot grannfastighet än 4.5 meter, dock må byggnadsnämnden medgiva mindre avstånd, där nämnden efter grannens hörande finner detta med hänsyn till byggnadens ringa storlek eller andra omständigheter utan olägenhet kunna ske.

4. Avståndet mellan skilda byggnader å samma tomtplats må ej vara mindre än 12 meter. Byggnadsnämnden äger likväl, om hinder ej möter ur brandfaresynpunkt, medgiva mindre avstånd, dock ej under 9 meter. Därest ett ändamålsenligt bebyggande därigenom främjas, äger byggnadsnämnden att för mindre gårdsbyggnad eller flygelbyggnad till endast en vånings höjd medgiva mindre avstånd till huvudbyggnad, dock ej under 3 meter.

5. Boningshus må icke uppföras med flera än två våningar och ej till större höjd än 7.5 meter. Uthus eller annan gårdsbyggnad må icke uppföras till större höjd än 3 meter.

6. Vad ovan är stadgat skall ej tillämpas med avseende å ekonomibyggnader till jordbruksfastighet.

Uti motionen nr 250 i första kammaren hade herr *Larsén* beträffande § 80 hemställt, dels att i punkt 1 siffran 1,200 måtte utbytas mot 500 samt talet en sjättedel mot en fjärdedel, dels att i punkt 3 talet 6 måtte utbytas mot $4\frac{1}{2}$, dels ock att punkt 5 måtte erhålla följande ändrade lydelse: »Boningshus må icke uppföras med flera än en våning och ej till större höjd än fem meter. Vinden må därjämte i ett plan inredas för bostadsändamål. Uthus eller annan gårdsbyggnad må icke uppföras till större höjd än tre meter.»

Herr *Nylander* hade i sin motion nr 251 i första kammaren hemställt, att § 80 punkterna 2 och 6 måtte erhålla ungefärligen följande lydelse:

»2. Byggnad må ej läggas närmare gräns mot allmän väg än nio meter och ej närmare mittlinje för sådan väg än aderton meter. Ifråga om annan väg skall gälla att byggnad ej må läggas närmare vägs gräns än sex meter och ej närmare dess mittlinje än nio meter, dock må vid mindre väg av ringa trafikbetydelse avståndet till dess gräns kunna nedgå intill fyra meter och avståndet till dess mittlinje intill sex meter.

6. Vad ovan är stadgat skall, förutom bestämmelsen 2, ej tillämpas med avseende å ekonomibyggnader till jordbruksfastighet.»

Vidare hade herr *Jonsson* i Eskilstuna m. fl. uti motionen nr 418 i andra kammaren hemställt om sådana ändringar i förevarande paragraf, att i punkten 5 dels orden »och ej till större höjd än 7.5 meter» måtte strykas, dels ock måttet 3 meter måtte ändras till 3.5 meter.

Slutligen hade herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. uti motionen nr 419 i andra kammaren uttalat sig för följande ändringar i paragrafen: beträffande punkt 1, att siffran 1,200 måtte utbytas mot 800 och talet en sjättedel mot en femtedel; beträffande punkt 2, att orden »Byggnadsnämnden må — — ej under 6 meter» måtte utgå, samt beträffande punkt 3, att talet 6 måtte utbytas mot 4.5.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Utskottet hade angående förevarande paragraf anført:

»Med hänsyn till vad motionärerna anført finner utskottet sig böra förorda dels att måttet 3.5 meter i punkten 2 måtte höjas till 4.5 meter dels att den föreslagna minimiarealen för tomtplats, 1,200 kvadratmeter, måtte väsentligen nedsättas, om möjligt till 800 kvadratmeter, dels ock att övriga i paragrafen förekommande måttuppgifter måtte jämkas efter vad som kan anses lämpligt med hänsyn till nedsättningen av tomtarealen.»

Herr Nylander: Herr talman! Paragraf 80 handlar ju om särskilda bestämmelser om byggande utom stadsplan. Det är sålunda förutsatt, att man då befinner sig så pass långt utanför det stadsplanelagda området, att där ännu icke skall hava fastställts stomplane- eller utomplansbestämmelser. Man kan sålunda gå ut ifrån, att den mark, som i § 80 avses, är vad man i dagligt tal kallar jungfrulig mark, där någon egentlig bebyggelse ännu icke kommit till stånd, och där det sålunda ännu icke ur någon synpunkt är nödvändigt att införa några utomplansbestämmelser. För sådana områden är i den kungl. propositionen föreslaget att tomtplats icke må givas mindre areal än 1,200 kvadratmeter, medan det däremot väckts en motion av herr Larsén, i vilken motionären vill gå ned ända till 500 kvadratmeter såsom minimiareal för en tomtplats.

Jag har en alldeles motsatt uppfattning, och jag skulle för min del vilja gå ned på ett betydligt större mått, än som är omnämnt i den kungl. propositionen, 1,200 kvadratmeter. Jag har sålunda avlämnat en motion, som icke direkt riktar sig mot tomtplatsens storlek utan som tar hänsyn till byggnadens läge i förhållande till befintlig eller planerad väg och även i förhållande till tomtgränsen. Nu förstår jag, att man kan komma till helt olika uppfattningar — såsom herr Larsén och jag ha gjort — beträffande tomtplatsens areal. Men jag tror, att detta beror på den omständigheten, att då man räknar med en mycket liten tomt, så har man förutsatt, att det kan ordnas avlopp från denna tomt och att vattenförsörjning kan ske med vanlig vattenledning från allmänt vattenverk. Då kan man givetvis gå ned till en så liten tomtareal, som föreslagits, och då kan man såsom det yttersta också gå ned till vad herr Larsén har föreslagit. Men skulle så vara förhållandet, att allmän avloppsledning och även vattenledning saknas, då tror jag, att man lockar in de byggande på synnerligen farliga vägar, om man låter tomtplatserna bli så små, som här äro föreslagna och utskottet även tillstyrkt. 800 kvadratmeter torde i sådant fall vara alldeles för litet. Jag vill även tro, att om man säger, att avloppsvattnet måste självrena sig, d. v. s. tomtens skall vara så stor, att avloppsvattnet från den ena tomtplatsen icke generar grannarna, måste tomtplatsen hava en ännu större areal. Jag har sett olika utredningar om denna fråga, och jag vet, att det i en utredning av Stockholms stads myndigheter framförts krav på en areal av 1,500 kvadratmeter såsom den minimiareal för en tomtplats, där man tänker sig att avloppsvattnet skulle kunna självrena sig.

För den stad, som jag representerar — i dag har jag fått höra, att det är »landsbygd» — har föreskrivits mycket större arealer — ända upp till 3,000 kvadratmeter — för att få fram en sund bebyggelse. Om avloppsledning icke finnes, får bebyggelsen icke bli så tät, att några sanitära vådor kunna uppstå, medan man däremot på detta sätt uppmuntrar till att markexploatörerna, innan de börja försälja tomter, se till, att avloppsledningar och de sanitära förhållandena bli ordnade.

Ur samma synpunkt skall man se det yrkande, som jag har gjort i min motion, att då det gäller en stor allmän väg, som ju ofta är en infartsväg till en stad, bör den få en betydligt större vidd mellan husfasadlinjerna, än som kan

erhållas enligt den kungl. propositionen. Jag har sålunda yrkat att man icke skall få lägga byggnad närmare vägens mitt än 18 meter. Vid en sådan allmän väg, som jag tänker mig i framtiden komma att bibehållas såsom infartsväg och viktig trafikled, skall man sålunda kunna få ut en bredd mellan husfasaderna av 36 meter, vilket vid intensiv motortrafik icke på något sätt är för mycket, om man skall hava gångbanor och dubbla körbanor för motortrafik och eventuellt särskild körbana för lokaltrafik och hushållstrafik. Då det gäller ett sådant här »jungfruligt» område tror jag, att man skall hava stora fordringar på att från början få fram ett tillräckligt markreservat för trafiklederna. Om detta hade kunnat göras tidigare här i landet, hade vi säkerligen besparat oss ett stort antal dyrbara vägomläggningar med tillhörande inlösen av redan bebyggda fastigheter.

Jag vill inte göra något yrkande. Men jag skulle till herr justitieministern vilja särskilt uttala det önskemålet, att det vid utformandet av de slutliga bestämmelserna om tomtplatsernas storlek måtte tagas hänsyn till den viktiga frågan om avloppsförhållandena för de olika tomtplatserna, så att det göres en differentiering, i ena fallet, om området samtidigt med bebyggelsen förses med vatten- och avloppsledningar och i andra fallet, om det allt fortfarande skall ligga i jungfrulig mark och ingenting vidare skall åtgöras för de hygieniska förhållandenas ordnande.

Herr Anderson, Erik: Den föregående talaren sade, att det skulle vara orimligt, om man skulle föreskriva, att ute på landsbygden mindre tomtplatser, än som innehålla 1,200 kvadratmeter, finge bebyggas. Det förhåller sig på det sättet, att de tomter, som bebyggas under dessa förhållanden, äro mindre egna hem, som arbetare söka inrätta för sig. De vilja i regel inte hava större områden, än de kunna sköta om, och hålla dem snygga på den fritid, som de hava, sedan de slutat sitt arbete på vederbörande fabrik. Skulle nu förhållandet vara, att det skulle föreskrivas större tomtområden, blir det omöjligt, utan då måste vederbörande anlita lejd arbetskraft, och det blir för dyrbart för dem.

Å andra sidan får jag säga, att jag anser det vara bra mycket trevligare att se en liten och välskött tomt än en stor tomt, på vilken främre delen kanske är välskött och ordnad men den bakre utlagd för fäbot. Ett annat skäl, som gör att jag för min del håller strängt på att man skall få rätt att bebygga tomter, som inte innehålla större areal än 800 kvadratmeter, är att, om ett dylikt samhälle i framtiden vill inrätta vatten- och avloppsledningar, blir detta alldeles för dyrbart, om samhället skall sträcka ut sig så oerhört, som det gör, om tomterna bli alltför stora. Ju större samhället blir, desto dyrare och svårare är det för dessa egnahemsägare att få vatten- och avloppsledningar.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag och ber därvid att starkt få understryka, att minsta tomtarealen inte bör sättas högre än 800 kvadratmeter. Det kan bebyggas i enlighet med övriga föreskrifter, och det kan även göras den bestämmelsen, att byggnad icke lägges närmare väg eller gata än 4 $\frac{1}{2}$ meter. Det är nämligen i regel små hus. Är det däremot en person, som vill bygga ett stort hus, så att han inte kan fullgöra bestämmelserna i § 80 i byggnadsstadgan, då får han se till att skaffa sig en större tomt, så att han kan fullgöra bestämmelserna. Men den person, som vill köpa en liten tomt, skall också ha rätt att göra detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det yttrande, som innefattas i utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning godkändes utskottets yttrande i nu föredragna del.

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

*Förslag
till byggnads-
stadga.
(Forts.)*

Utskottets å sid. 54 gjorda uttalande rörande §§ 82 och 97 av förslaget till byggnadsstadga.

Herr **Anderson, Erik**: Om jag inte fattat fel, berör denna avdelning bestämmelserna rörande byggnadsverksamhetens ordnande ute på den egentliga landsbygden, d. v. s. på sådana områden, där så kallad byggnadsplan — eller stadsplan, som det för närvarande heter — kommer att upprättas. Det är nämligen så, att när dessa byggnadsplaner skola utläggas, får man göra dem oerhört stora, nämligen från 150 till 250 tunnland, beroende på att man fått den erfarenheten, att om en byggnadsplan eller stadsplan göres alltför liten, försöker envar att bygga utom vederbörande gräns för att slippa underkasta sig de bestämmelser, som äro förenade med byggandet inom stadsplanen. Detta gör, att inom dessa stora områden bliva inneslutna en eller flera lantgårdar eller till och med hela byar. I särskilda bestämmelser om byggande utom stadsplan finns under punkt 6 följande stadgade: »Vad ovan är stadgat skall ej tillämpas med avseende på ekonomibyggnader till jordbruksfastighet». I bestämmelserna angående den egentliga landsbygden är icke något dylikt förbehåll infört.

Jag skulle för den skull vilja uttala det önskemålet, att om inte i byggnadsstadgan bli införda sådana bestämmelser, detta likväl får tolkas på det sättet, att ekonomibyggnader för jordbruket icke ingå under dessa bestämmelser. Jag har i övrigt intet yrkande utan har endast velat rikta denna uppmaning till vederbörande statsråd, då byggnadsstadgan slutligen utfärdas.

Sedan överläggningen förklarats slutad, godkändes utskottets yttrande i förvarande del.

Utskottets å sid. 54 gjorda uttalande rörande § 126 av förslaget till byggnadsstadga.

Godkändes.

Utskottets å sid. 42 och 43 gjorda uttalanden.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Bifölls i vad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

*Ang.
avstyckat
områdes
befriande
från ansvar
för inteck-
ning m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avstyckat eller avsöndrat områdes befriande från ansvar för inteckning i stamfastighet m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 30 december 1930 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 3, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

lag om avstyckat eller avsöndrat områdes befriande från ansvar för inteckning i stamfastighet;

lag om ändrad lydelse av 37 § 5 och 6 mom. förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom; samt

lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 191 i första

kammaren. I motionen hade yrkats den ändring i förslaget till lag om avstyckat eller avsondrat områdes befriande från ansvar för inteckning i stamfastighet, att lagen icke skulle, såsom av Kungl. Maj:t föreslagits, givas tillämpning, därest överlåtelsen av avstyckningen avsett stärkande av befintligt mindre jordbruk. Dessutom hade i motionen hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om lagens sannolika vanmakt samt begära ett fortsatt övervägande, som kunde vara ägnat att i realiteten avkasta något.

*Ang.
avstyckat
områdes
befriande
från ansvar
för inteck-
ning m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att motionen, i den mån den ej besvarats genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Efter den långa debatten, som nu avslutats, förmår jag icke att något vidare inlåta mig på min i detta ämne väckta motion, så den må ligga ogill.

Det är dock en sak, som jag icke kan underlåta att göra en erinran om, och det är att lagrådet åstadkommit en ändring i det ursprungliga förslaget, vilken ändring är motiverad på följande sätt: »Instituttet avstyckning för sammanläggning har tillkommit bland annat för att inom Norrland, Dalarna och Värmland bidra till att inägojord, som tillhör trävarubolagen men för dem snarast är en tunga, avstyckas från bolagens skogsmark och sammanlägges med närliggande jordbruksfastigheter, som förut hava nödig husbehovsskog. En dylik socialt och nationalekonomiskt önskvärd jorddelning skulle kunna betydligt underlättas, om förevarande lag kunde komma till tillämpning å sådana avstyckningar.»

Detta generella yttrande är ju synnerligen äventyrligt, ty det strider mot lagstiftningens avsikter och uttalanden även vid sidan om lagstiftningen. Man har just gått ut ifrån, att man bör akta sig för att på det sättet hindra ett självständigt jordbruk att fortbestå och komma ifrån skogens förpliktelser emot inägojorden genom att bryta ut inägojorden och lägga den till annan inägojord. Det var ju själva parollen i 1896 års fria ägostyckningslag, att så skulle kunna ske, och då sade man också alldeles såsom det säges här av lagrådet. Det är ju egendomligt, huru utvecklingens orm biter sig själv i stjärten, som man säger. Vi säga nu på samma sätt som man sade då, att därigenom kunna bolagen bliva befriade från den inägojord, av vilken de icke hava behov.

Jag tror nog, att sådana här sammanläggningar lämpligen kunna äga rum; men det är undantagsvis, som det bör ske. I den generella omfattning, som lagrådet givit åt saken och som utskottet anslutit sig till, är det i själva verket en jorddelning, som i regel icke är socialt och nationalekonomiskt önskvärd.

I herr Lindhagens yttrande instämde herr *Tjällgren*.

Herr statsrådet Gärde: Jag delar helt de synpunkter med avseende å själva frågan, som herr Lindhagen framhållit i sin motion, att en sådan sammanläggning av fastigheter icke bör komma till stånd på det sättet, att sammanläggningen skulle förminska de självständiga jordbrukens antal i fråga om fastigheter, varå vanhävdslagen och den särskilda nyttjanderättslagen äro tillämpliga.

Men jag vill också säga, att jag tror det vara en missuppfattning, att denna lag skulle hava sådana verkningar. Den reglerar nämligen icke frågan om, i vilka fall en sammanläggning är tillåten eller icke, utan den avser endast ett

*Ang.
avstyckat
områdes
befriande
från ansvar
för inteck-
ning m. m.
(Forts.)*

ordnande av inteckningsförhållandena för de fall, då en sådan sammanläggning är tillåten. I vilka fall en sådan sammanläggning skall kunna tillåtas, regleras icke av denna lag utan av 1926 års lag om sammanläggning av fastigheter å landet, där det i 9 § heter: »Är fastighet, som ifrågasättes skola ingå i sammanläggningen, sådan att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning, må sammanläggning ej äga rum, i händelse anledning provas vara för handen att antaga, att sammanläggningen medför minskning i de självständiga jordbrukens antal.» Där ha vi alltså tryggheten och själva garantien för att en sammanläggning icke kommer till stånd i strid med de sociala synpunkter, som herr Lindhagen framhöll. Lagen angående befriande från ansvar för inteckningar i dessa sammanlagda fastigheter har alltså sin tillämpning endast i fråga om sammanläggningar, som icke stå i strid med bestämmelserna i 1926 års lag.

Herr Lindhagen: Jag ber att få tacka justitieministern för den nu lämnade lugnande förklaringen. Jag förstår, att han själv uppfattar det så, och jag hoppas, att han har i sin makt att hålla hand över vederbörande, så att de icke komma att missförstå lagen genom det generella yttrande från lagrådet, till vilket första lagutskottet givit sin anslutning.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av väckt motion om mildring i fordringarna å formell säkerhet för lån m. m. från de statliga fonderna till jordbrukets befrämjande;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadsplane-lag m. m., såvitt angår ändringar i väglagstiftningen; samt

nr 78, i anledning av väckta motioner angående revision av jaktlagstiftningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

*Ang.
älgjaktens
ordnande
m. m.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående älgjaktens ordnande m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 13 mars 1931 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 214, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att, med godkännande av de enligt statsrådsprotokollet utav departementschefen tillstyrkta grunderna för älgjaktens ordnande och för bidrag till lindrande i vissa fall av skada av älg å gröda, medgiva uttagande av vissa i samma grunder avsedda avgifter.

I anledning av Kungl. Maj:ts nämnda proposition hade inom andra kam-maren väckts och likaledes till utskottet hänvisats motionen nr 427, av herr Jonsson i Risinge m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte, med avstyrkande av de av Kungl. Maj:t i propositionen nr 214 framlagda grunderna för älgjaktens ordnande i vad anginge utsträckt jakttid för vissa områden, medgiva uttagande av en avgift av 25 kronor för varje skjuten älg för bidrag till lindrande i vissa fall av skada av älg å gröda.

I detta sammanhang hade utskottet vidare till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 210, av herr *Wachtmeister*, vari hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av bestämmelser beträffande jakt å älg, avseende

1) fastställande av en allmän jakttid av maximum 2 dagar, vilken skulle utsträckas å »älgvårdsområden» till 14 dagar, förlagda till tidpunkt senare än den förra,

2) bildande av en älgskadefond uppkommen av licensavgifter,

3) värdering av älgskada medelst allmänna medel,

4) förbudande av älgskytte med andra vapen än sådana, som vore avsedda för kula, eller av annan person än den, som visade sig vara innehavare av statens skyttemärke eller avlagt annat godkänt skjutskicklighetsprov,

allt i enlighet med i motionens motivering angivna svnpunkter och av Kungl. Maj:t utfärdade kompletterande bestämmelser.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte, med godkännande av de utav departementschefen tillstyrkta grunderna för älgjakts ordnande och för bidrag till lindrande i vissa fall av skada av älg å gröda, medgiva uttagande av de i samma grunder avsedda avgifter, under iakttagande dock att möjlighet att erhålla restitution av dylika avgifter icke finge stadgas;

2) att riksdagen i anledning av motionen II: 427 måtte medgiva uttagande av en avgift av 15 kronor för varje skuten älg, för vilken icke erlagts sådan avgift, som förut under 1) omförmäldes;

3) att riksdagen måtte förklara motionerna II: 210 och II: 427, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Tjällgren*, *Carl E. Eriksson*, *Granath* och *Uddenberg*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) med anledning av motion II: 427 avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning;

2) avslå motion II: 210;

3) besluta, att motionen II: 427 i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet hemställt under 1) ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag jämte tre stycken andra av riksdagens ledamöter reserverat mig mot föreliggande utskottsutlåtande, skall jag be att i all korthet få ange skälen härför. Enligt min mening skulle de mindre skogsägarna ifråga om älgjakten komma i ett mindre gynnsamt läge än innehavare av större skogsområden, om utskottets föreliggande förslag antages. Följden av detta förslag skulle bli, såvitt jag förstår, att dessa mindre skogsägare skulle bli nödsakade att sammansluta sig i föreningar för att erhålla någon praktisk möjlighet att idka jakt av älg. Men med den kännedom man har om hur svårt det är att få dylika föreningar till stånd, måste åtminstone jag ställa mig mycket betänksam inför ett sådant förslag. Det är ju möjligt, att inom vissa län inom mellersta Sverige, det vill jag inte bestrida, förslaget skulle komma att bli av en viss betydelse. Men i vad det gäller Norrland är det min bestämda övertygelse, att det blir de mindre skogsägarna, alltså bönderna, som så att säga komma att dra det kortaste strået ifråga om denna jakt.

Ang.
älgjakts
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang.
älgjaktens
ordnande
m. m.
(Forts.)

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med någon längre motivering för reservationen. Jag vill endast påpeka det förhållandet, att i länen norr om Dalälven är det i regel så, att bondeskogarna ligga insprängda i bolagens större skogskomplex. Redan av den omständigheten torde det bli svårt att ordna med jakten på det sätt, som i propositionen och i utskottsutlåtandet föreslås.

För att jag nu inte skall missförstås och misstänkas för att mitt ställningstagande i denna fråga är beroende på något slags utpräglat bolagshat, anser jag mig böra säga, att så ingalunda är fallet. Tvärtom har jag överenskommit med chefen för ett av våra större skogägar bolag, att vi skola ha rätt att jaga på varandras marker, och flera sådana fall kunna möjligen förekomma. Men överhuvud taget blir det nog synnerligen svårt att träffa överenskomelser om bildande av sådana sammanslutningar, som i propositionen omtalas.

Sedan gäller det här också frågan om uttagande av vissa avgifter för att därmed reglera skadegörelse av älg på gröda. Om den saken vill jag endast säga, att jag för min del inte har någon principiell invändning emot, att en sådan avgift uttages. Emellertid tror jag inte, att skada av älg är av någon egentlig betydelse i länen norr om Dalälven, och därför tror jag heller inte, att det kan vara lämpligt att få till stånd en generell lagstiftning, som skulle vara lika för de södra och norra delarna i riket.

Detta är i all korthet de skäl, som för mig varit avgörande, då jag inte kunnat vara med om vare sig propositionen eller det förslag, som utskottet har kommit med.

Men så kommer därtill en annan omständighet, som jag anser vara ett ganska starkt skäl för riksdagen att icke antaga det föreliggande förslaget. Kammaren har nyss antagit jordbruksutskottets utlåtande nr 78. I detta utlåtande hemställes, som vi hörde, att riksdagen i anledning av motionerna II: 46 och II: 302 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta utarbета förslag till ny jaktlagstiftning och de övriga åtgärder, som må vara påkallade för jaktens och jaktvårdens ordnande, samt för riksdagen framlägga dessa förslag.

Jag vill då fråga: Är det lämpligt att, när en utredning är så nyss beslutad angående jaktvårdens ordnande, nu besluta i denna detaljfråga? För min del kan jag inte riktigt förstå, vad det är som gör, att just denna detalj i jaktlagen skall behöva brytas ut och behandlas nu. Jag tycker det skulle vara mycket lämpligt, att det finge anstå med denna sak till dess att den utredning, som första kammaren nyss har begärt, och som jag också tar för givet att andra kammaren kommer att begära, kommit till stånd. Det brukar, såvitt min erfarenhet ger vid handen, vara praxis här i riksdagen, att man inte gärna annat än i synnerligen trängande fall upptar till behandling frågor, som äro föremål för utredning. Här vill man dock göra ett undantag, och härför föreligga inga bärande skäl. Det kan jag inte riktigt förstå. Säkerligen skulle med den föreliggande reformens genomförande kunna anstå till dess den sålunda begärda utredningen blivit genomförd. Jag tror inte, att den utvägen skulle skada saken, utan tvärtom gagna den.

Med dessa korta ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Sederholm: Herr talman! Den siste ärade talaren-reservanten har här yrkat avslag på utskottets hemställan och bifall till sin reservation, som återigen går ut på avslag på såväl den i ärendet framförda propositionen som även därtill knutna motioner.

Han anför såsom skäl, att förslaget skulle medföra en försämring i läget med avseende på de mindre skogsägarnas rätt till jakt mot vad förhållandet nu

är. Jag kan inte förstå, att så skulle bli fallet. Förslaget kommer att medföra precis samma ställning för dessa mindre skogsägare med avseende på den jakttid, den jakträtt och de bestämmelser i övrigt, som nu gälla för älgjakten. Förslaget skulle kunna medföra sådana förhållanden, där älgstammen är särskilt stor eller där överhuvud taget jakten av älg inte kan ske under önskvärda former och i önskvärd utsträckning på den normala jakttiden, att jakt skulle kunna bedrivas under längre tid. Men det behöver inte på något vis betyda, att det skall bli en hårdare avjagning i dessa trakter, då det ligger i vederbörande myndigheters hand att efter verkställd utredning pröva, i vilken utsträckning och i vilken omfattning älgjakt skall få äga rum.

Vad som föreslås innebär alltså vad de mindre skogsägarna och jakträttsinnehavaren beträffar ingen förändring. Det innebär med avseende på de större områdena en förändring inte med avseende på omfattningen och storleken av jakten, utan fastmera med avseende på tiden och det sätt, varpå jakten skulle komma att bedrivas på dessa större områden.

De farhågor, som reservanten här har uttalat, synas mig sålunda vara fullkomligt obefogade.

Vad beträffar förhållandena särskilt i Norrland tror jag nu att lagen, med den ringa tillgång på älg, som finns i de norrländska skogarna, inte kommer att medföra någon som helst förändring, inte ens för de stora jakträttsinnehavarna, emedan älgens förekomst där är så ringa, att med ytterst få undantagsfall förutsättningarna för ett sådant utvidgat tillstånd beträffande jakttiden icke komme att förefinnas. Jag kan alltså inte heller finna, att detta skäl är av någon avgörande betydelse.

Och för övrigt, om det nu verkligen är så, att denna lagstiftning är behövlig och önskvärd för mellersta och södra delarna av landet, och den inte har någon betydelse och inte medför någon förändring med avseende på Norrland, vad är det då för olägenhet att låta denna lagstiftning komma till stånd för hela riket? Den har då inte något inflytande på jaktförhållandena i Norrland, men den kan på ett önskvärdt sätt inverka på motsvarande förhållanden i mellersta och södra Sverige.

Det anfördes vidare av den siste ärade talaren, att man genom det nyss fattade beslutet från kammarens sida skulle påskynda en påkallad revision av jaktlagstiftningen i sin helhet. Och så är ju fallet. Nu vill jag erinra med avseende på denna fråga, att redan för några år sedan riksdagen på jordbruksutskottets hemställan skrev till Kungl. Maj:t och, med anledning av motioner, som väckts upprepade gånger under de senaste åren inom kamrarna, hemställde om åtgärder för att få medel för reglering av älgskada. Jag tror, som den siste ärade talaren också anförde, att älgskadan i mellersta och södra Sverige är av vida större betydenhet än i norra Sverige. Ja, jag är till och med övertygad, att den inte har någon betydelse alls i norra Sverige. Men det kan väl inte vara orimligt och oriktigt att vi nu, för övrigt efter riksdagens egen framställning, genomföra en bestämmelse, som skaffar medel för reglering av älgskadorna i mellersta och södra Sverige. Här är ju inte fråga om skador på skogen, som ju även kunna förekomma men som naturligen äro mycket svåra att värdera, utan här är det fråga om de skador, som drabba grödan på åkrarna hos en mängd småbrukare. Älgskadan begränsas i regel till små täppor, tillhörande mindre lägenhetsägare och arrendatorer, och kan för dem vara av verklig betydenhet. Efter detta förslags genomförande skulle medel anskaffas och hela saken regleras, så att man finge möjlighet att gottgöra dessa mindre småbrukare för den skada, som älgen åstadkommer. Jag tycker att det är i sig själv ett rätt så angeläget och behjärtansvärt ändamål, som riksdagen nu efter sin egen framställning har fått förslag om, och som den borde stödja och söka att få genomförd så fort som möjligt. Redan detta talar

Ang.
älgjakten
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang.
älgjakts
ordnande
m. m.
(Forts.)

efter min mening alldeles tillräckligt att vi nu skola gå in för denna lagstiftning, när förslag därom föreligger.

För övrigt är ju hela frågan om jaktlagstiftningen så skiftande, så svåröverskådlig och så svårlöst, så att även om vi nu skrivit och begärt att få fram ett förslag rörande frågan i dess helhet, det kan dröja måhända både tio och tjugo år, innan vi kunna få fram något förslag, som kan gå igenom i riksdagen, och som kan lösa dessa frågor på ett tillfredsställande sätt.

Från dessa synpunkter menar jag, att det finns vägande skäl för att riksdagen nu skall gå in för att lösa denna fråga, som f. ö. härigenom endast löses provisoriskt och till en del, och som kanske kommer att få en fullständigare och bättre lösning i den nya jaktlagstiftning, som i en framtid kan komma att föreläggas riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast på grund av vad som yttrades av den förste ärade talaren i debatten, herr Tjällgren. Herr Tjällgren menade, att om detta förslag bleve antaget, skulle innehavare av mindre skogar, i Norrland särskilt, bli satta i en sämre ställning än vad de hittills varit.

Det är emellertid inte meningen att på något sätt ändra på den allmänna jakttiden, utan Kungl. Maj:t kommer framdeles som hittills att reglera jakttiden efter tillgången på älg i de olika landsdelarna och länen. Det föreslås alltså ingen inskränkning i det hänseendet. Det föreslås endast att vid sidan av denna allmänna jakttid skulle föreligga möjlighet att på de platser, där det är god eller alltför riklig älg tillgång, och där större sammanhängande jaktområden kunna anordnas, skall jakt kunna bedrivas under en något längre tid. För övrigt anförde ju herr Tjällgren själv, om jag inte hörde fel, att han brukar komma överens med sina grannar, d. v. s. andra skogsägare, om att bedriva jakt gemensamt, och i så fall kan möjlighet föreligga för dessa jaktinnehavare att begagna sig av rätten till en längre jakttid. Detta skulle då ske mot erläggande av en särskild licensavgift, och de inflytande medlen skulle sammanföras till en älgskaderegleringsfond. Jag vill erinra om, och jag vänder mig då särskilt till herr Tjällgren, att det speciellt från jordbrukarhåll gång på gång under senaste riksdagarna yrkats på åtgärder för reglering av älgskada. Det var också redan år 1925, som riksdagen skrev och begärde utredning om denna sak, och det har kommit påminnelser gång på gång vid de följande riksdagarna. Jordbruksutskottet har varje gång inte kunnat utlåta sig på annat sätt, än att eftersom skrivelse är avlåten från riksdagens sida, så ligger frågan under Kungl. Maj:ts prövning, och då anser sig utskottet inte kunna göra någonting åt saken. Nu föreligger här emellertid en utredning. Här föreligger en möjlighet att genom uttagande av dessa älgjaktsavgifter bereda tillgång för reglering av älgskada hos mindre jordbrukare. Det föreslås i propositionen, att sådan ersättning skall utgå till innehavare av jordbruk på mindre än 15 hektar, och det är därför något förvånande, att det just från en representant för bondeförbundet skall resas motstånd mot denna anordning. Dessutom vill jag erinra herr Tjällgren om, att partivänner till herr Tjällgren i år i andra kammaren väckt motion om att en avgift skall upptagas för varje skjuten älg. Detta har utskottet gått med på, och det har jag ingenting att erinra mot. Därigenom tillföres ju älgskadefonden större belopp än eljest skulle vara fallet, och man blir i tillfälle att bättre än eljest vore möjligt reglera de skador, som uppstå för de mindre jordbrukarna.

Jag kan för övrigt betyga att dessa skador många gånger i mellersta och södra Sverige äro av ganska svårartad karaktär. För en mindre jordbrukare, som kanske har sin åkerjord liggande mitt inne i skogen, kan det betyda känn-

bara förluster, när älgarna trampa ned havren, skada vete och råg eller rotfruktsfält. Jag tycker därför att när det nu finns en möjlighet att kunna reglera dessa skador, borde vi åtminstone göra ett försök med denna anordning.

Dessutom vill jag också påpeka, att genom de här föreslagna bestämmelserna hoppas och tror jag, att i viss mån en humanisering av älgjakten skall komma till stånd, dels därigenom att på vissa områden endast ett bestämt antal älgar få skjutas, vilket vidare skulle kunna ske under en något längre jakttid, och dels också därigenom, att för alla älgar, som få skjutas, en viss avgift kommer att tagas upp. Jag undrar, om inte detta kommer att leda till en viss moderation i jaktutövningen, och det är sannerligen, mina herrar, någonting ganska behövt och önskvärt. Ty förhållandena på älgjaktens område ha inte varit tillfredsställande de senaste åren.

Vad man här vill ernå är alltså en möjlighet att åstadkomma en humanisering av jakten och vidare en möjlighet att reglera älgskadorna, som inträffa för de mindre jordbrukarna. Det är dessa två önskemål som man tagit sikte på i den kungl. propositionen, och jag tror de skola kunna bli i viss mån tillgodosedda, om utskottets föreliggande förslag bifalles.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag anser mig nödsakad att ännu en gång taga till orda. Herr statsrådet nämnde, att det här förelåg en utredning och att riksdagen själv begärt lagändring. Det är ju riktigt. Men jag vill upprepa vad jag sade i mitt förra anförande, att när nu denna kammare, och jag tar för givet att medkammaren kommer att fatta samma beslut, i enlighet med jordbruksutskottets utlåtande nr 78 har begärt en utredning i fråga om allt som rör jaktvården, anser jag onödigt och olämpligt att nu fatta beslut i en detalj, som rör jaktvården. Jag kan inte komma ifrån den uppfattningen.

Vidare nämnde herr statsrådet, att det var en del av mina partivänner, som ställt sig på precis samma linje som propositionen. Det är ju riktigt, och det vet jag mycket väl. Men jag kan också tala om att det finns många jordbrukare, dels partivänner till mig och dels icke partivänner, som äro av precis samma uppfattning som jag. De anse i likhet med mig, att det inte kan vara lämpligt att ha en generell lagstiftning på detta område för hela Sverige, när så olika förhållanden äro rådande först och främst beträffande älgstammen, men även beträffande de skador, som älgen gör på grödan.

Jag måste, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

Herr Pauli: Herr talman! När jag begär ordet i denna fråga, är det i livligt medvetande om min fullkomliga brist på sakkunskap, då det rör älgjakt och därmed sammanhörande förhållanden. Jag har inte deltagit i någon älgjakt, inte heller åsett någon, och jag känner inte någon åstundan att göra varken det ena eller det andra. Men jag talar i egenskap av svensk lekman, som en gång varje år i tidningarna nödgas läsa de mest upprörande beskrivningar om hur älgjakten under nuvarande förhållanden bedrives i detta land, och jag har varje år plågats av dessa tidningsredogörelser. Jag har känt en stark önskan att det så snart som möjligt måtte göras något för att en humanisering och en rationalisering av dessa jaktförhållanden skulle inträda.

Jag kan visserligen inte bedöma, i vad mån de av utskottet föreslagna åtgärderna äro effektiva i detta avseende. Men det förefaller mig, som om de skulle kunna leda till åtminstone något resultat, och därför kan jag inte biträda reservanternas synpunkt, att vi, endast därför att vi beslutat en allmän revision av jaktlagstiftningen i dess helhet, nu skulle vila på hanen i ett fall sådant som detta.

*Ang.
älgjakten
ordnande
m. m.
(Forts.)*

Ang.
älgjakts
ordnande
m. m.
(Forts.)

I förhoppning alltså, att denna reform verkligen blir en reform också ur humanitär synpunkt och ur djurskyddssynpunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Mellén*.

Herr Eriksson, Carl: Herr talman! Herr Paulis inlägg skulle ha varit av stort värde, i händelse regeringsförslaget inneburit, att den allmänna jakttiden skulle upphöra. Nu har ju emellertid i propositionen sagts, att den allmänna jakttiden allt fortfarande skulle vara kvar. Således får herr Pauli fortfarande läsa de upprörande skildringarna om älgjakten, som han tidigare om åren läst. Enda skillnaden blir att möjlighet ges för sammanslutningar och andra att få en utsträckt jakttid för att ytterligare bedriva kanske samma upprörande jakt som herr Pauli tidigare har läst om i tidningarna. Herr talman! För min del ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tamm: Herr talman! Jag ber att få understryka, att den utsträckta jakttiden inte alls avser att gynna bolagsherrarnas jaktintressen, utan här avses främst hänsynstagande till fullt lojala jaktvårdsintressen och till just de synpunkter, som herr Pauli berört, nämligen önskvärdheten att få till stånd en humanisering av älgjakten. Hela syftet med förslaget går ut på att söka förmå de mindre skogsägarna att söka sammansluta sig och bilda större jaktvårdsenheter och där bedriva både en mera sund och en mera humaniserad älgjakt.

Ty hur går det till nu för tiden t. ex. i Bergslagen? Jo, åtminstone i våra älgrikaste trakter går man under den lovliga älgjakttiden praktiskt taget, som man säger, »man ur huse». Alla som ha ett någorlunda dugligt gevär skola ut i skogen dessa dagar. Hemmansskogarna översvämmas av s. k. älgskyttnar, och vid rågångarna till våra bolagsskogar anordnas en regelrätt bevakning, så länge det är ljus, under hela jakttiden. Allt som man kommer över skjutes ned. Förliden höst t. ex. lyckades ett par av mina skogsvaktare vid två tillfällen mota ett par älgkor med sina kalvar in på skyddat område. När sedan jaktvårdaren måste fortsätta på sitt pass, lyckades skyttarna i bägge dessa fall manövrera ut älgarna från det skyddade området och älgmödrarna skötes sedan hänsynslöst ned. — Att även på större områden med god jaktvård vissa djur komma att skadskjutas är ju givet. Men hur det då måste gå till på sådana områden, där massor av helt ovana skyttnar med många gånger alldeles undermåliga gevär bedriva jakt, det kan envar tänka sig! Mer än en gång har det hänt, att skadade älgar anträffats, som varit sårade med ända upp till tiotal kulor, uppenbarligen från olämpliga jaktgevär.

Jag tror, att fullständig enighet råder bland alla jaktvårdsintresserade därom, att mycket stora förbättringar skulle vinnas, om man skulle lyckas att förena dessa mindre hemmansägares skogar i större jaktvårdsområden, och det är med stor glädje och tillfredsställelse man kan konstatera, att just i de älgrikaste trakterna, som mest beröras av detta förslag, ett mycket stort intresse också finns bland hemmansägarna för denna sak. Och detta understöds även av bolagen på det viset, att bolagen då de ha spridda skogsskiften, som ligga inom hemmansskogarnas råjong, låta jakträtten där disponeras av hemmansägarna för att dessa skola få till stånd enhetliga jaktvårdsområden. Förmånen av sådana större jaktvårdsområden ligger i öppen dag. Forcering av jakten kan uppenbarligen undvikas och för avskjutning lämpliga djur utväljas, varvid man kan undvika sådana händelser, som jag nyss drog fram, med hänsynslös och ur djurskyddssynpunkt högst osympatisk nedskjutning av kor med små kalvar vid sin sida. Man kan väl också utgå ifrån att ett visst

ökat jaktvårdsintresse skall föreligga hos medlemmarna av dessa sammanslutningar och man bör därför bestämt kunna räkna med, att jakten kommer att på alla sätt humaniseras, då i jaktsällskapen väl icke gärna kunna upptagas individer, som äro försedda med olämpliga gevär och som överhuvud taget inte böra få räknas i verkliga jägares krets. Det massmördande, som nu delvis sker, kommer ju också att undvikas.

Jag ber att få påpeka ännu en sak, som har en viss ekonomisk betydelse. Under älgjakten blir det nu en uppsjö av älgkött, som kastas ut i marknaden på en gång, till stort förfång för innehavarna av denna jakt och då inte minst för innehavarna av de små markerna, som naturligen äro mest beroende av denna inkomst. En längre jakttid åstadkommer härutinnan en viss fördel däri-genom, att utbuden av kött kunna spridas ut på en längre tid och att jakträttsinnehavarna kunna vinna en bättre avsättning för sina skjutna älgar.

Jag behöver väl knappast ännu en gång understryka det mycket egendomliga i, att reservanterna helt simpelt kunna påstå någonting sådant som att de smärre skogsägarna efter bifall till detta förslag skulle komma i ett mindre gynnsamt läge än förut beträffande själva jaktens utövning. De komma ju i precis samma läge som för närvarande, om de själva så önska. Här föreligger tydligen en uppenbar missuppfattning.

Jag vill till sist för undvikande av allt missförstånd förklara, att jag personligen icke är älgjägare och icke är intresserad av älgjakt. Men jag är inte desto mindre varmt jaktvårdsintresserad och också intresserad av att älgjakten blir humaniserad, och därför skall jag be att på det livligaste få tillstyrka antagandet av detta förslag, som säkerligen kommer att hälsas med stor tillfredsställelse, då det motsvarar ett länge känt behov. Jag vill på det livligaste hemställa till kammaren att icke låta sig lockas av de toner, som kommit från reservanterna, att vi böra uppskjuta denna lagstiftning, som vi ha väntat på i årtal, till den ovissa framtid, då hela jaktlagstiftningen möjligen kommer att föreläggas riksdagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren, Kvarnzelius, Halvarsson, Thelin, Boberg, Löfgren, Edward Larson* och *Bengtsson* samt fröken *Hesselgren*.

Herr Tjällgren: Jag har många gånger hört herr Pauli och beundrat herr Paulis sakkännedom på många områden, men jag måste säga, att efter det anförande, som han hållit i denna fråga, måste jag hysa mina tvivel om, ifall han har något reda på, hur det tillgår vid en jakt. Han sade, att han ville förorda det föreliggande förslaget ur ren djurskyddssynpunkt. Jag skulle vilja ha en närmare förklaring av herr Pauli om, på vilket sätt det skulle komma att verka för en förbättring ur djurskyddssynpunkt.

Sedan skulle jag vilja till herr Sederholm, utskottets ärade vice ordförande, framställa en fråga, varför det kan vara så bråttom att just nu genomföra denna detalj i den här lagstiftningen, då vi, som jag sagt förut, nyss begärt en utredning, vad hela jaktvårdslagen beträffar. Jag har inte fått något svar på den frågan. Jag väntade, att det skulle komma från statsrådsbänken, men såvitt jag kunde fatta, kom det icke, och då kanske herr vice ordföranden vill svara på densamma.

Herr Tamm sade, att han kunde inte förstå, hur ett avslagsyrkande kunde komma fram, och att det måste bero på något missförstånd. Ja, herr Tamm, då måste även en representant i andra kammaren, som är från samma län som herr Tamm, nämligen herr Jonsson i Risinge, ha missförstått denna sak. Han har nämligen motionsvis yrkat avslag på förevarande förslag.

Ang.
älgjakten
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang.
älgjakts
ordnande
m. m.
(Forts.)

Sedan kunde jag inte heller riktigt förstå herr Tamm, när han yttrade, att om vi antaga det föreliggande förslaget, skulle det komma att användas bättre jaktgevär. Ja, det kanske skulle bero därpå, att inte de smärre skogsägarna — jag förutsätter, att herr Tamm menar, att de ha sämre gevär än de större skogsägarna — skulle få utöva någon älgjakt. Men det har ju nyss sagts här, att dessa små skogsägare skulle sammansluta sig för att det inte skall bli något förfång för dem. Alltså, då komma de dåliga jaktgevären i bruk ändå. Jag kan, som sagt, inte förstå herr Tamm.

Herr statsrådet von Stockenström: Jag har redan sagt det en gång och jag har förklarat för herr Tjällgren, fastän herr Tjällgren inte tycks ha uppfattat det, varför man framlagt vissa förslag nu. Detta har närmast berott därpå, att riksdagen 1925 har skrivit och begärt anordningar för reglering av älgskadorna. Det är alltså ingen ny fråga.

I fråga om rätten till älgjakt ha olika förslag framlagts. Det har motionerats år efter år, och man har förfrågat sig om denna sak genom insändare i pressen och i skrivelser till departementet, och jag har själv fått en hel del dylika skrivelser i höstas, vari man frågade: Kommer då aldrig ett förslag, så att det blir bättre förhållanden på detta område?

Nu menar herr Tjällgren, att det inte är så bråttom. Jag medger, att kanske i vissa delar av landet, i Norrland, äro inte missförhållandena så stora. Där är det icke så gott om älg, och där äro inte älgskadorna heller så svåra för de mindre jordbrukarna som i vissa andra delar av landet.

Jag anser emellertid, att det just på älgjakts område finnes oegentligheter och misshälligheter, som behöva rättas, och därför menar jag, att man mycket väl kan taga upp denna fråga fristående, utan att taga upp hela frågan om jaktvårdslagstiftningen i dess helhet. Jag tycker ändå, att det har funnits starka skäl för att något bör göras, och jag får verkligen hoppas, att detta förslag bifalles, så att vi kunna få pröva den nu föreslagna anordningen, som jag tror kan leda till viss förbättring av förhållandena på detta område.

Herr Pauli: Jag har blivit direkt tillfrågad av herr Tjällgren, vad jag hade för grund att antaga, att det av Kungl. Maj:t och utskottet framlagda förslaget skulle bättre tillgodose de humanitära synpunkterna. Jag har läst, vad som står i utskottets utlåtande på sid. 7 angående de framställningar, som ha gjorts från djurskyddsvänligt håll för att förekomma så långt möjligt det vid älgjakten bedrivna djurplågeriet, särskilt med avseende på mängden av skadskjutna djur, och jag har funnit, att det visserligen inte råder fullständig överensstämmelse mellan dessa från djurskyddsvänligt håll framställda förslag och dem, som återfinnas i Kungl. Maj:ts proposition, men att det är dock vissa saker, som äro gemensamma. Jag tänker då till exempel på bestämmandet av ett visst antal djur, som få skjutas, och på att överhuvud taget en statlig reglering av saken skall ske. Denna statliga reglering kan kanske inte helt förekomma det av mig påtalade djurplågeriet, men den kan dock i någon mån utgöra en garanti emot detsamma.

Jag har ju, som herr Tjällgren mycket väl hörde, inte åberopat någon sakkunskap i den här frågan, utan jag har endast tagit mig friheten att yttra mig såsom allmänt djurskyddsintresserad medborgare. Jag anser detta vara ett synnerligen legitimt motiv för en ledamot i denna kammare att yttra sig i en sådan här fråga, även om han inte är sakkunnig i fråga om jakt och jaktvård. Jaktvården intresserar mig för övrigt både ur nationalekonomisk och humanitär synpunkt, men jakten som ren sport betraktad intresserar jag mig inte det allra ringaste för, och jag har den innerliga förhoppningen, att detta skä-

ligen barbariska nöje så snart som möjligt måtte upphöra i såväl detta som andra länder.

Ang.
älgjakten
ordnande
m. m.
(Forts.)

Herr Jonsson: När man som jag är från övre Norrland och här hör talas om älgjakten, blir man litet förvånad. Hos oss är det verkligen jakt och icke äglslakt, som förekommer ofta härnere.

I det stora hela har jag inte något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, men det är en sak, som jag skulle vilja påpeka, som vållar folket däruppe under jakttiden rätt stora svårigheter. Det är nämligen detta, att man inte får fullfölja en jakt, som börjar på egen mark, in på kronoparkerna. Nu hör jag emellertid, att det finns möjlighet att få arrendera kronans skogar för det ändamålet, men jag skulle vilja framställa det önskemålet, då denna lag utarbetas, att det tydligt utsäges, att man kan få arrendera jakträtt av kronan.

Det är nästan inte i ett enda fall, där olaglig älgjakt under tillåten tid å annans mark bedrivits, som det inte har skett på det sättet, att jakten har börjat på den egna marken. Men en jägare, som är ivrig, frågar ofta inte efter, vems marken är, utan han fullföljer jakten in på kronoparkerna. På så sätt blir han bötfälld och straffad.

Jag har bara velat framställa detta önskemål, och om det kan göras någon ändring i den riktningen i samband med det föreliggande lagförslaget, tror jag, att det skulle vara utmärkt.

Herr Rosén: Jag är inte någon jägare, men jag har inte kunnat undgå att under en följd av år taga del av de meddelanden, som lämnats i pressen om hur älgjakten på många håll har bedrivits.

Det har talats här om s. k. älgskyttar, som skadskjuta älgar, men de skadskjuta också andra djur och till och med döda dem. Men det finns också s. k. älgskyttar, som inte kunna skilja på älg och människa. Det finns knappast en höst, som förgått under de senaste åren, utan att 4, 5 eller 6 människor ha stupat på grund av den vårdslöshet, varmed dessa s. k. jägare fara fram. För tre eller fyra år sedan var det tre personer i ett sällskap, som skötes till döds av ett lag älgskyttar, som voro ute.

Här avses nu att inrätta en skadereglering för de jordbrukare, som få sin gröda förstörd. Det skulle kanske även vara skäl att tänka på att de stackars människor, som äro efterlevande till dem, som falla för dessa s. k. jägares kulor, också skulle kunna komma i åtnjutande av någon ersättning. Det är kanske olämpligt, att ersättning skulle utgå ur »älgskadefonden». Man kunde ju då ta och bilda en ny fond, älgjägarskaderegleringsfonden eller vad den nu skulle kunna kallas. Emellertid skulle de kanske för enkelhetens skull kunna slås ihop.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen med förslag till lagar om ändrad lydelse av vissa delar i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. fl. lagar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för fördelning av driftkostnaderna för en planerad centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 6, 7 och 8 §§ förordningen den 16 maj 1884 angående patent, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till
patent- och
registrerings-
verket.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till patent- och registreringsverket ävensom Kungl. Maj:ts proposition angående stat för nämnda ämbetsverk m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) från och med den 1 juli 1931 bestämma antalet ordinarie befattningshavare hos patent- och registreringsverket på under punkten angivet sätt;

b) besluta, att å övergångsstat för patent- och registreringsverket skulle från och med den 1 juli 1931 uppföras vissa under punkten angivna befattningar;

c) godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 3 januari 1931 förordade förslaget till stat för patent- och registreringsverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1931;

d) besluta att innehavare av befattning i patent- och registreringsverket icke finge mot ersättning tillhandagå enskilda i ärende, som fölle inom ämbetsverkets arbetsområde; samt

e) höja det ordinarie förslagsanslaget till patent- och registreringsverket, nu 1,168,700 kronor, med 131,300 kronor till 1,300,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört, bland annat, att utskottet i fråga om den å besväravdelningen och anmälningssavdelningarna anställda personalen och dennas ställning i lönehänseende icke funne någon anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag härutinnan.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson* och *I. Pauli* ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, reservationen visade. I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade utskottets nyss återgivna yttrande utbytt mot ett uttalande av följande lydelse:

»Vad härefter angår frågan om den å besväravdelningen och anmälningssavdelningarna anställda personalen och dennas ställning i lönehänseende, får utskottet i allt väsentligt ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Endast på en punkt har förslaget givit utskottet anledning till erinran. Enligt vad departementschefen anfört, skulle genomförandet av den föreslagna förändringen i lönehänseende för de extra föredragandena i vissa fall medföra en minskning av deras löneförmåner. Utskottet har icke något att anmärka mot den för dessa befattningshavare ifrågasatta förändrade löneställningen i och för sig men förutsätter, att sådana åtgärder vidtagas, att nuvarande innehavare av ifrågavarande befattningar må kunna erhålla kompensation för den minskning i löneförmåner, som förändringen för dem kan medföra.»

Herr Olsson, Oscar: Vid den lönereglering, som är genomförd för patent- och registreringsverket, ha, som jag finner mycket berättigat i detta fall, alla ordinarie antingen bibehållits i förutvarande löneförmåner eller, vilket är det vanliga, fått sina löneförmåner ökade. Vad de extra ordinarie beträffar, kan detsamma icke sägas, men det skulle ändå inte ha fallit mig in att upptaga kammarens dyrbara tid, om det här inte kommit något nytt med. De extra ordinarie ha ju vid sådana tillfällen fått finna sig i att inte bli precis väl behandlade. Här är det emellertid några extra ordinarie, som samtidigt med att de ha fått sin arbetsbörda ökad också fått sin ersättning för detta arbete minskad.

Jag kan inte erinra mig, att riksdagen förut har förfarit på det sättet, att riksdagen vid en lönereglering har sänkt lönerna för personer, som ha fått ökad arbetsbörda. Det gäller i detta fall visserligen inte många tjänstemän. Jag tror, att jag vid samtal med handelsministern fick reda på att det inte gällde mer än högst 5 stycken, men jag kan inte finna, att det blir mindre orättvist därför.

Det är, som herrarna se av sid. 6, om herrarna nu ha statsutskottets utlåtande i sin hand, fråga om extra ordinarie befattningshavare, som äro föredragande i fråga om patentansökningar. Dessa föredragande, både de ordinarie och de extra ordinarie, ha samma ansvar. Om herrarna nu se på sid. 18, nederst på sidan, finna vi, att statsrådet i fråga om de ordinarie befattningshavarna inte vill tillmötesgå kravet ifrån statskontoret och lönenämnden på att de skola nedflyttas i lönegrad, utan statsrådet säger, att han finner det vara uteslutet. Varför finner statsrådet det vara uteslutet? Jo, han säger: »Det ansvarsfulla arbete, som nu ytterligare skulle tillkomma byrådirektörerna såsom ensam beslutande vid patents meddelande, utgör ett särskilt skäl för att någon ändring i nedåtgående riktning beträffande deras placering i lönegradshänseende icke vidtages.» Jag ger herr statsrådet alldeles rätt i att det är något fullkomligt gallet. Det är gallet att reglera lönerna nedåt, då det är fråga om ansvarsfulla tjänster, där arbetet och ansvaret ökas. Om vi däremot vända bladet och se på sid. 20, ha vi, när det gäller de extra ordinarie med alldeles samma arbetsbörda, ett annat resonemang. Där säges det, att ett bifall till deras placering i 22:a lönegraden skulle för en del befattningshavare medföra, att även begynnelselönen i någon mån kommer att understiga vad enligt gällande bestämmelser nu utgår till ifrågavarande befattningshavare. Det är alldeles samma förhållande. Men så fortsätter statsrådet: »Då man emellertid å andra sidan bör kunna räkna med att flertalet av dessa befattningar komma att besättas med personer, som nu uppbära lägre avlöning än den till ledamot utgående», skulle det inte göra så mycket.

Det är rätt egendomligt att se två resonemang, som svära så absolut emot varandra. Vad är skälet? Jo, skälet är, att man i ena fallet har att göra med ordinarie tjänstemän och i det andra fallet med extra ordinarie tjänstemän. Jag försökte i statsutskottet påpeka, att de extra ordinarie också äro människor, men det tog man dock icke på något vidare allvar. Förut har det varit på det sättet, att vid föredragande av patentansökningar ha tre tjänstemän åtminstone varit nödvändiga för beviljande av patent. Nu är det föredraganden ensam, som kommer att bevilja patent i vanliga fall. Ansvaret är således i mycket hög grad ökat, och då är det, som statsrådet säger, orätt att minska lönerna, men statsrådet tillfogar, att det är orätt gentemot de ordinarie, men icke mot de extra ordinarie. Kan riksdagen verkligen vara med på en sådan uppfattning. Ja, då statsutskottet har kunnat vara med på något så alldeles orimligt, är det inte omöjligt, att även kammaren kan gå med därpå!

Det har inte fallit mig in att sträcka mina krav för de extra ordinarie så pass långt, att jag vill, att alla extra ordinarie för framtiden skola ha lika mycket, som de nu ha. Det enda, jag begär, är, att de personer, som *nu* sitta på de

*Anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)*

Anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

här platserna, inte skola ha någon sänkning i sina löner. Det är en liten sänkning, säger man. Det är endast 154 eller 156 kronor i första löneklassen, och det är möjligt, att man som extra ordinarie inte kommer så högt upp i löneklasserna, men i alla fall blir det väl ett par hundra kronor i vissa fall.

Nu kanhända den anmärkningen framkommer här i kammarerna, att i statsutskottet sitter det ju dock högre tjänstemän, som borde ha kunnat tillgodose dessa extra ordinarie tjänstemäns intressen, ifall de hade varit befogade. Ja, men herr talman, det är just en olycka, när det i utskottet sitter tjänstemän i landshövdings, generaldirektörs eller byråchefers ställning, då det gäller tillvaratagande av de extra ordinarie tjänstemännens intressen. Så höga tjänstemän tyckas nämligen inte alls befatta sig med de extra ordinaries ställning. Det har funnits någonting, som heter pennalism, inom en del institutioner. Den yngsta årsklassen har misshandlats, och det tycks åstadkomma en viss pervers njutning hos de äldre vid dessa institutioner. Dessa äldre gå tydligen ut ifrån, att vi ha haft våra hundår, och därför skola även alla andra ha det. Det är något liknande, tycker jag, som spelar in vid ett tillfälle som detta, då det gäller de extra ordinarie. Det tycks ju vara längesedan, som dessa höga herrar själva ha haft det besvärligt. —

Herr Bissmark ser demonstrativt på klockan. Jag skall snart sluta. Herr Bissmark står väl också i den ställningen, att herr Bissmark varit extra ordinarie för så lång tid sedan, att det inte är så värst mycket bevänt med hans intresse för tillvaratagande av dessa extra ordinaries intressen. —

På grund av att det otvivelaktigt är en orättfärdighet, som riksdagen håller på att begå mot de extra ordinarie och då jag åtminstone inte har reda på att riksdagen förut begått en sådan orättfärdighet, måste jag, herr talman, fastän det är en liten fråga och fastän det är obetydliga människor jämförelsevis, som det här är fråga om, dock be att få yrka bifall till min reservation, enligt vilken sådana åtgärder skulle vidtagas, att de nuvarande innehavarna av ifrågavarande befattningar må kunna erhålla kompensation för den lönesänkning, som förslagets genomförande innebär.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Det förefaller mig, som om den föregående ärade talaren hade målat väl starkt för att få en bakgrund till det yrkande, som han till slut kom till.

Den fråga, det här gäller, är ju, som han själv också riktigt framhöll, icke av någon stor omfattning. Vid omregleringen och omorganisationen av patent- och registreringsverket har verket fått svälla ut och där ha inrättats flera stycken — jag tror, att det är 8 — nya ordinarie tjänster. I och med detta ha också utsikterna för de icke-ordinarie befattningshavarna att vinna befordran vuxit.

Nu säger den föregående talaren, att några icke-ordinarie befattningshavare skulle genom det förslag, som här föreligger, komma i en sämre löneställning än vad de för närvarande äro i. Förhållandet är ju det, att förut ha dessa varit placerade i 18:e eller 20:e lönegraden, men därjämte ha de haft en särskild ersättning av 900 kronor för år. I stället har Kungl. Maj:t nu föreslagit, att de skulle flyttas upp till 22:a lönegraden och att denna extra ersättning av 900 kronor skulle bortfalla.

Jag är inte i tillfälle lika litet som den föregående ärade talaren att kunna klart upplysa, om det är några, som drabbas av någon reducering i sina nuvarande inkomster och hur stort belopp, det i så fall är. Jag vill emellertid i varje fall säga, att skulle det bli någon minskning, är den ganska obetydlig. För så vitt jag kan räkna ut, skulle det för en tjänsteman med begynnelselön bli 156 kronor, men allt eftersom han kommer upp i lönegraderna och får lönetillägg, skulle det inte bli någon minskning alls.

Nu föreligger det icke någon motion på ifrågavarande område och statsutskot-

tet har icke funnit tillräckliga skäl föreligga att begagna sin motionsrätt till att föreslå en förändring, utan utskottet har därför följt, vad Kungl. Maj:t föreslagit och Kungl. Maj:t har i detta fall stött sig på statskontoret.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Då den siste ärade talaren pekade på att det är litet svårt att se skillnaden, vill jag säga, att skillnaden står på sid. 20. Talaren hade också räknat ut, hur stor skillnaden var i första löneklassen. Nu förhåller det sig så, att dessa tjänstemän få 6,204 kronor lägst och 7,716 kronor högst. Enligt det föreliggande förslaget skulle de däremot få 6,048 lägst och 7,212 kronor högst. Således lägst är skillnaden 156 kronor, och på slutlönen är skillnaden något över 500 kronor eller exakt 504 kronor. Dessa siffror finnas på sid. 20, om kammarens ledamöter vilja se dem.

Den siste ärade talaren stödde sig på att statskontoret hade gått hans väg. Ja, men allmänna civilförvaltningens lönenämnd har icke gått den vägen. Lönenämnden är icke känd för att vara en slösaktig institution. Lönenämnden har sagt, att den för sin del anser, att den särskilda ersättningen borde inarbetas i lönen och vederbörande i följd härav erhålla en mot detta arvode svarande höjning i lönegradsplaceringen. Jag har således, tycker jag, det starkast tänkbara stöd, när lönenämnden står på samma ståndpunkt som jag.

Det är sant, vad den föregående talaren har sagt, att här inte föreligger någon motion. Ja, det är också det eländiga med dessa extra ordinarie, att de dels sakna nödig erfarenhet, när det gäller att på formellt riktiga vägar komma fram här i riksdagen med sina krav, dels sakna de förbindelser bland riksdagsmännen liksom också bland den högre förvaltningens tjänstemän. De sakna med ett ord förbindelser, som vilja tillmötesgå deras berättigade anspråk. Det är ingenting i den föregående talarens skäl, som på något sätt motiverar detta tillvägagångssätt mot, låt vara, endast några få statstjänare.

Herr statsrådet Hansén: Herr talman! Det torde vara nödvändigt, att jag med anledning av herr Olssons anförande här relaterar en smula bakgrunden till behandlingen av detta ärende inom departementet och mitt eget ställningstagande.

Jag vill då erinra om att det gällde att fastställa en lönegrad för de två grupper extra byråingenjörer, varom här är fråga och som tidigare avlönats dels i B 18 plus 900 kronor, dels i B 20 plus 900 kronor. Det är riktigt, som den ärade talaren sade, att lönenämnden ansåg, att man borde inarbeta lönetillägget i lönegraden. Men detta förutsätter en differentiering av dessa extra ingenjörer, som ha samma arbetsuppgifter. Detta ansåg jag vara mindre lämpligt, och jag vill för övrigt tillägga, att det var särskilt besvärligt att hitta en lämplig lönegrad för denna differentiering. Dessutom ansåg jag, att en differentiering av dessa extra byråingenjörer i två lönegrader icke var skäligen, då de hade samma arbetsuppgifter.

För att förebygga att herr Olsson återigen söker göra gällande, att jag fört två språk i propositionen, då jag, då det gäller de ordinarie och extra byråingenjörerna i B 24 och B 26, gått in för en lönedifferentiering, vill jag säga, att jag gjorde det på särskilda skäl, som också anförts i propositionen men vilka jag nu icke vill upprepa och därmed onödigt taga kammarens tid i anspråk.

Hur förhåller det sig nu med dessa extra byråingenjörer? Jo, genom den omorganisation, som genomföres, om kammaren bifaller propositionen, blir det inom verket möjlighet till befordran, vars konsekvenser man visserligen icke exakt kan bedöma, men som sannolikt medför, att avgjort flertalet av de byråingenjörer, som nu stå i B 18 + 900 kronor och B 20 + 900 kronor, få befordran till högre lönegrad. Det är möjligt, att det kan bli fyra stycken kvar

Anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

i den nya lönegraden B 22. Men det vet man icke. Jag har emellertid anfört, att då det gäller att fastställa en skälig lönegrad för en viss grupp tjänstemän, kan man icke lägga till grund de provisoriska löneformer, som nu tillämpas — B 18 plus 900 kronor och B 20 plus 900 kronor — utan man måste fastställa en lön, som man anser skälig med hänsyn till tjänsten och ställningen inom verket. Jag har inte varit oberörd av den omständigheten, att det kan tänkas, att fyra byråingenjörer komma att i begynnelselönen få 156 kronor mindre per år än de nu ha, men dels är den saken ännu icke klar, i vilken omfattning det sker, och dels måste man fastslå, att det blir säkerligen endast för en mycket kort tid. Vidare vill jag erinra om, att här gäller det tjänstemän, som i regel ha sin första, andra eller tredje anställning och följaktligen inte kunna göra samma anspråk gällande som byråingenjörerna i de högre lönegraderna.

Jag har emellertid i sakens läge, då alla sakliga skäl för fastställandet av en skälig lönegrad talade för *en* lönegrad för bägge grupperna, ansett, att detta får vara utslagsgivande, men jag anser, att om man, sedan man genomfört omorganisationen, skulle finna, att för några av dem som nu uppföras i B 22 tidigare lönebelopp icke uppnås, detta lämpligen bör regleras nästa år. Att i samband med omorganisationen nu göra det, fann jag icke vara lämpligt då inga säkra beräkningsgrunder om antalet förelågo.

Herr **Olsson, Oscar**: Jag har inte alls något emot herr statsrådets resonemang om att en lönegrad bör fastställas för att få bort det här tillfälliga lönetillägget. Det äro vi överens om. Statsrådets enda skäl mot mig var, att det var rätt besvärligt att finna en väg, som skapade rättvisa. Ja, herr statsrådet, men har jag inte anvisat en väg för dessa fyra? Följaktligen är ju saken klar, och jag hade hoppats, att herr statsrådet inte skulle opponera sig emot att taga den framkomliga väg, som jag har anvisat för att riksdagen skulle undgå att begå en orättvisa!

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att utom i fråga om motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Olsson, Oscar**, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 137, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt,

att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)*

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 203, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel; samt

nr 204, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till nybyggnad för Stockholms vanförestalt m. m.;

nr 144, i anledning av väckt motion om utredning rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning m. m.;

nr 145, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag för utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka med nytt skolhem och ny skolbyggnad;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt vissa lärarinnor vid enskilda statsunderstödda läroanstalter;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 316, gjorda framställning angående tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare m. fl.;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till danaarv efter Erik Magnus Edvard Svedbom jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 150, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m.

sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteriundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 39, i anledning av väckt motion angående beskattningen av äkta makar och om hänsynstagande vid beskattningen till försörjning av hemmavarande barn; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den högre lantbruksundervisningens ordnande m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 16 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

*Om anslag
till vissa
barnavårds-
institutioner.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av väckt motion om anslag, under viss förutsättning, till vissa barnavårdsinstitutioner.

I en inom andra kammaren av herrar *V. Hedlund* i Östersund och *P. S. Hedlund* i Häste väckt motion, nr 33, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att, därest sistlidet års riksdags revisorers hemställan i fråga om upphörande av anvisning från riksbankens medel av understöd åt barnavårdsinrättning bifölles, riksdagen måtte bevilja de barnavårdsinstitutioner, varom i motionen vore fråga, fortsatta anslag till enahanda belopp som förut, vilka anslag skulle tilläggas och ingå i det under riksstatsens femte huvudtitel upptagna anslaget till barnhusen, som därigenom borde höjas från 115,830 kronor till 124,330 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med avslag å herrar Hedlunds i Östersund och Hedlunds i Häste ifrågavarande motion i riksstaten uppföra ordinarie anslaget till barnhusen med oförändrat belopp, 115,830 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Pauli* och *Törnkvist* i Karlskrona, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av herrar Hedlunds i Östersund och Hedlunds i Häste ifrågavarande motion, II: 33, höja det ordinarie anslaget till barnhusen, nu 115,830 kronor, med 8,500 kronor till 124,330 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! För några dagar sedan uppträdde ledaren för ett stort parti här i riksdagen med anledning av ett uttryckssätt från *min* partiledares sida och gav en liten uppsträckning ungefär i den formen, att »sådant får man inte säga, det är ouppfostrat». Den där skrapan faller mig alldeles osökt i tankarna, när jag tittar på det här statsutskottsutlåtandet, som vi nu behandla.

Det gäller ett anslag, som har gått ut bortåt tvåhundra år till barnhusen här i landet. Det är bankofullmäktige, som delat ut detta anslag. För sextio år sedan tyckte några människor här i riksdagen, att det kanske var onödigt

med dessa slantar, som utdelades till barnhusen, men riksdagen sade, att även om dessa små summor inte invercade på inrättningarnas bestånd, så vore det dock antagligt, att ett sådant bidrags uteblivande i påräkneliga inkomster skulle lämna ett tomrum, och det tyckte riksdagen inte var så lämpligt. Nu är det ju sextio år sedan dess, och riksdagen var visserligen på den tiden mycket sparsam i förhållande till vår tids riksdag, och man tycker, att i någon mån skulle en sådan synpunkt kunna göras gällande nu också.

Det gäller 8,500 kronor. Riksdagen har tyckt — och det har jag också tyckt — att bankofullmäktige inte skola dela ut statens pengar, utan det skall riksdagen göra. I det fallet äro vi ense, men när det gäller ett så gammalt anslag, så är det liksom på det sättet, att jag vill ha litet uppsägningsstid, så att riksdagen inte tar de där pengarna och stoppar dem i fickan utan varje undersökning. Det sades i utskottet: »Ja, det där är ju institutioner, som ha så gott om pengar, och 4,500 kronor betyder ingenting för allmänna barnhuset i Stockholm. Det kan ju hända, att ett par av dessa landsortsbarnhus kan behöva dem, men det är så små summor, så det gör heller ingenting, och därför bör staten nu passa på och stoppa dessa pengar i sin ficka. Det kan vara till nästa år — då kunna vi se efter, om det behövs några slantar och i så fall åter utdela dem.» Jag tycker det ser hyggligare ut, att Kungl. Maj:t till nästa år ser efter, om dessa inrättningar behöva dessa pengar eller ej. Och om de inte behöva dem, så stoppar staten de pengarna på annat håll. De 8,500 kronor, som det här är fråga om, äro också pengar, för allt i världen, men jag menar ändå, att när riksdagen skall lägga beslag på en sådan där summa, så skall det ske under något så när anständiga former i alla fall. Summan är så liten, så den är inte värd att man går fram på detta egendomliga sätt.

Det är förresten så, att om riksdagen nu i kväll går den vägen, som statsutskottet vill, då ligger däri en dom över riksbanksfullmäktige, som år efter år gå och kasta ut pengar, som inte alls behövas för det ändamål vartill de användas. Men jag undrar vad riksbanksfullmäktige skulle säga, ifall riksdagen ginge den vägen och sade, att eftersom riksbanksfullmäktige år efter år kastat bort pengar på detta sätt, så kunna minsann riksbanksfullmäktige, som ha ansvaret för den saken, betala tillbaka pengarna. För det första gör det inte så mycket för t. ex. den riksbanksfullmäktige, som har en mycket hög lön — den största lön som svenska staten kanske ger för ett ämbete — och för det andra betyder det inte så mycket för de andra, ty det är så liten summa, som kommer på var och en. Jag tror, att riksbanksfullmäktige skulle säga, att det vore ouppfostrat, om riksdagen ginge tillväga på det sättet. Men här är det den vägen, som riksdagen uppmanas att gå mot barnhusen.

Det är således inte på grund av att jag är säker på, att vederbörande behöva dessa 8,500 kronor, som jag yrkar bifall till reservationen. Det är just på grund av att jag inte vet, om de behövas eller ej, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr talman! Med den motivering, som jag här framlagt, ber jag således att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Jag får till en början förklara, att då ärendet behandlades på avdelningen, stod den föregående ärade talaren och jag på samma sida. Jag kände i hans anförande nu icke igen den tankegång, som då gjorde sig gällande inom avdelningen. För min del bestämde jag mitt ståndpunktstagande av det skälet, att jag trodde att anslaget var behövt och kunde vara av betydelse för den verksamhet, det här gällde, och att man åtminstone borde lämna barnhusen ännu ett års nådatid, innan man drog in anslaget. Då jag var rätt tveksam, hur jag borde handla, ansåg jag, att man

*Om anslag
till vissa
barnavårds-
institutioner.
(Forts.)*

Om anslag
till vissa
barnavårds-
institutioner.
(Forts.)

borde lägga fram alternativa förslag inom utskottet för att få frågan mera dryftad och prövad.

När ärendet sedan kom upp i statsutskottet in pleno, så gjordes där så kraftiga inlägg för den meningen, att man här kunde och borde göra en besparing, att jag lät övertyga mig av de skäl, som där anfördes, och gick över på den sida, som nu utgöres av utskottsmajoriteten.

Den föregående ärade talaren har ju icke gjort gällande, att beloppet kan behövas för den verksamhet, som det här är fråga om, och då detta också kraftigt betonades inom utskottet, ser jag icke någon anledning till att man här skall lämna ett anslag — särskilt på enskilda motionärs framställning — som icke är behöfligt, i synnerhet som man icke kommer att vålla vederbörande institutioner några ekonomiska svårigheter, om man nu här gör denna besparing.

Jag skall därför be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman, mina herrar! Det där skälet, att enskilda motionärer gjort framställningen, betyder inte något i denna fråga, ty Kungl. Maj:t kunde inte framlägga förslag, förrän riksdagen hade fattat beslut med anledning av statsrevisorernas utlåtande. Följaktligen var Kungl. Maj:t förhindrad att göra det. Inte heller har jag reda på, att Kungl. Maj:t gjort någon undersökning, huruvida anslaget behövdes eller ej.

Vad beträffar den föregående ärade talarens påpekande om obehövligheten av anslaget, framhölls den synpunkten mycket starkt, i vad gäller allmänna barnhuset i Stockholm, där behovet kanske inte är så stort, men det gäller här också andra institutioner.

Den föregående ärade talaren är mycket lojal mot utskottet, och det lärer honom till allt beröm, att han har denna starka lojalitetskänsla, men beträffande omvändelsen förhåller det sig på det sättet, att inte blev den ärade talaren omvänd precis i utskottet, utan det har skett efter omröstningen.

Emellertid ha, herr talman, inga som helst skäl framkommit för att vi skulle förfara med detta anslag på det egendomliga sätt, som utskottet här föreslår, varför jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 138, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att

efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om anslag till vissa barnavårdsinstitutioner.
(Forts.)

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 141, i anledning av väckt motion om åtgärder mot driftinskränkningar vid statens järnvägars slipersfaktori å Lövholmen; samt

nr 143, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens dels ock i ämnet väckta motioner.

Lagförslag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Genom en den 13 mars 1931 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 175, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 243, av herr *Örne*; samt

nr 246, av herrar *Bjurström* och *Gustav Hansson*; ävensom

inom andra kammaren:

nr 400, av herr *Winkler*; samt

nr 408, av herrar *Nygren* och *Lundström*.

I motionen I: 243 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

I de övriga motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte besluta vissa ändringar i det av Kungl. Maj:t framställda lagförslaget.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens;

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 243 och 246 samt II: 408 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A);

C) att den i anledning av propositionen väckta motionen II: 400 jämväl måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Åkerman* med instämmande av herrar *Klefbeck* och *Norling*, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i *Mellerud* och *Sjöström* på anförda skäl yrkat avslag å propositionen.

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Åkerman: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 31 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages det av utskottet framställda lagförslaget, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A.

Det av utskottet framställda lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Den, som i utövning av näringsverksamhet genom meddelande å vara, anslag eller skylt eller i annons, cirkulär, prospekt eller priskurant eller genom annat för ett större antal personer avsett meddelande i uppenbar strid mot god affärssed angående verksamheten eller däri utbudna varor eller prestationer lämnar oriktig uppgift, ägnad att framkalla uppfattningen om ett fördelaktigt anbud, straffes, där han haft eller bort hava vetskap om uppgiftens oriktighet, för illojal reklam med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse från och med en månad till och med ett år; ersätte ock uppkommen skada.

Lag samma vare om den, som är anställd i eller eljest arbetar för annans näringsverksamhet och därvid självständigt bedriver reklam, som i första stycket sägs.

Till meddelande hänföres enligt denna paragraf jämväl framställning i bild eller genom annan särskild anordning.

Herr Åkerman: Herr talman! Vid detta betänkande är fogad en reservation av mig och åtskilliga andra ledamöter av utskottet. Till denna reservation, vari hemställes om avslag på lagförslaget, skall jag nu be att få yrka bifall.

Då jag nu skall motivera min ställning till detta lagförslag, vill jag börja med att nämna, att min obenägenhet att godkänna detsamma inte beror på att jag anser, att lagförslagets författare på något sätt ha brustit i teknisk skicklighet vid utformningen av lagparagraferna. Tvärtom måste jag säga, att om man står på förslagsställarnas standpunkt och vill ge sig in på dessa ytterst svårlösta problem, så tycker jag, att det föreliggande förslaget verkligen vittnar om både skicklighet och kunnighet på området hos dem, som ha författat det. I detta hänseende har jag således ingenting att erinra emot lagförslaget. Däremot är min principiella ställning sådan, att jag inte kan godkänna denna lagstiftning. Herrarna se ju, att det endast är de två första paragraferna här, som äro nya. Det andra är gammalt och har varit lag ända sedan 1919. Att det nu kommit med här beror på, att man inte velat ha två lagar om samma sak, och därför har det gamla fogats in i det nya. Vad jag nu kommer att yttra mig om är endast det, som nu är förslaget såsom nytt, nämligen de två första paragraferna. Det andra är det inte direkt fråga om här. Jag vill nämna

detta, ty vi ha ju nu så många förslag före här, att det kan tänkas, att det finns de, som icke satt sig så noga in i ärendet.

Nu vill jag framhålla, att den delen av förslaget, som redan är lag — bestämmelserna mot bestickning, obehörigt användande eller yppande av yrkeshemligheter o. s. v. — enligt min mening behandlar sådana förfaranden, som äro uppenbart kriminella, och dessutom är det så pass klart, var gränserna för brotten här gå, att man inte kan göra någon anmärkning mot dessa bestämmelser. Jag vill påpeka detta, ty eljest skulle man kunna säga till mig: »Det var märkvärdigt, att ni kan vara belåten med de där gamla paragraferna och var det 1919. Varför skall ni då bråka nu?» Men ställningen är en helt annan nu. Bestickning eller yppande av yrkeshemligheter äro så klart kriminella förfaranden och stå bedrägeri så nära, att jag tycker man inte kan hysa någon tvekan på den punkten. Beträffande de två första paragraferna i lagförslaget är saken en helt annan. Däri påtalade förfaranden böttna i en strävan att förbättra sin egen näringsverksamhet, även om det sker på sådant sätt, att man måste på det skarpaste ogilla själva formen för detta sätt att göra en vinst. Bestickning och yppande av yrkeshemligheter äro däremot enligt min mening klara brottyper.

Nu kommer till dessa synpunkter även den, att själva uppgiften att här utsöndra det tillåtna och det otillåtna efter mitt förmenande överstiger förmågan; hur gärna man än vill, är det omöjligt att rätt uppdraga gränserna, och lagen kommer att bli ytterst svävande och tänjbar. Som jag säger i reservationen kommer den enligt min mening att räknas till den typ av lagar, som man kallar för kautschuklagar. Denna sorts lagar anser jag vara mycket farliga för samhället, ty de minska aktningen för lagen, och rättstillämpningen blir sådan, att folk inte får aktning för de bestämmelser, som äro givna, varmed även följer missaktning för annan lag och författning. Jag kan därför inte vara med om en sådan lagstiftning.

Ser man nu efter, hur man här går fram vid själva gränsdragningen mellan det tillåtna och det otillåtna, så finner man ju genast, på vilken gungfly man kommit ut. Man skulle skämtsamt kunna säga, att gränsen här inte går mellan små lögnar och stora lögnar, utan det är snarare så ställt, att ju större lögnen är, desto större är utsikten, att man blir frikänd inför domstolen. Om lögnen närmar sig Münchhausens metoder, så torde vederbörande gå fri från straff. Lögnen är då så uppenbar, att var och en bör kunna förstå, att den där karlen med sina annonser och sin reklam tar munnen för full, så att ingen kan tro på honom. Han är alltså ofarlig och faller inte under lagen. På samma sätt är det med den, som gör sig skyldig till en liten lögn; han går också fri. Jag skall citera ett stycke ur motiveringen, så torde herrarna förstå, hur svårt det här är. Jag vill dock först ännu en gång säga, att det inte är min mening att vara försmädlig mot lagens författare, utan jag anför det bara för att de kommit in på ett gebit, som de inte borde beträtt. Här står nu: »Meningen är således icke att förbjuda varje oriktig uppgift. Genom den begränsning, som nämnda uttryck innebära, avses att utesluta bland annat sådana inom affärsvärlden ofta förekommande överdrifter vid berömmandet av en vara eller yrkesprestation som t. ex. 'prima varor', 'oöverträfflig', 'outslitlig', ävensom sådana fall, då en meddelad oriktig uppgift endast i mindre mån är ägnad att vilseleda eller verka lockande.» Sedan heter det: »Är den lämnade uppgiften osann, uteslutes däremot icke lagens tillämplighet därav, att exempelvis ett försäljningsanbud verkligen, fast på annan grund än den angivna, är gynnsamt i något visst avseende eller kanske t. o. m. i sin helhet betraktat.» Och så nämnes vad alla veta: »För att lagen skall vara tillämplig fordras icke ens bevisning därom, att någon verkligen blivit vilseledd genom den oriktiga uppgiften, utan det är nog, att uppgiften varit ägnad att vilseleda.»

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Ja, som sagt, gränsen går inte mellan små lögner och stora lögner, utan det är tvärtom, som jag förut nämnt, så, att prövning får ske i varje särskilt fall. Farligast tycks det enligt lagförslaget vara att ljuga lagom. Annars heter det ju: »Ljug lagom!» Men här skulle man kunna säga: »Ljuger du lagom, så blir du dömd.»

Jag vill påstå, att hela detta sätt att försöka sig på att träffa dylika förfarranden är ganska farligt. Den påföljd, som drabbar den illojala reklamen, är inte småsaker. Det kan bli fängelse ända till ett år, och därtill komma skadestånd, som kunna bli fullkomligt ruinerande för vederbörande.

Det kunde vara åtskilligt att säga om present- och rabattsystemet, men jag har anledning förmoda, att det kommer flera talare efter mig, som ämna taga upp den saken. Jag vill bara erinra om, att i den punkten gjorts en ändring av den del av utskottet, som vill taga förslaget. Därom blir nog också tal längre fram, så jag skall inte trötta med det nu.

Sedan är det ett annat bekymmer, som förslagsställarna ha avfört från dagordningen. Men jag må säga, att mina bekymmer i den vägen icke äro fullständigt skingrade genom vad som står i propositionen; det gäller lagförslagets förhållande till tryckfrihetsförordningen. De sista åren har det gång på gång blivit fråga om författningar, som på det närmaste beröra tryckfrihetsförordningen. Man har därvid sökt slå sig till ro med den försäkran, som gavs 1912 inom den då tillsatta tryckfrihetskommittén. Man gjorde där gällande, att vad tryckfrihetsförordningen vill skydda, är yttrandefriheten, och därför skulle man inte vara ängslig, om lagförslagen blott vore så lagda, att de inte direkt gripa in på det området. Nu har man här för att klara sig undan tryckfrihetsförordningen konstruerat brottet så, att med straff beläggas endast uttalanden om den *egna* affärsverksamheten. Därmed har man trots, att man klarerat tryckfrihetsförordningen, eftersom man här säger, att det endast gäller yttranden om den *egna* affärsverksamheten. Men när saken var före i lagrådet, råkade man dock i vissa funderingar där, och man framkastade frågan, huruvida reglerna för delaktighet i brott kunde vara tillämpliga här. Nu vet ju herrarna, att detta är en gammal tvistefråga, huruvida strafflagens bestämmelser angående delaktighet i brott endast skola gälla allmänna strafflagen eller om de äga tillämpning även utanför densamma. Jag skall inte ingå på den tvistefrågan. Den är mycket svår, och det finns delade meningar om den. Nu har här såsom svar på lagrådets funderingar från statsrådets sida uttalats, att här inte kan bli tal om någon delaktighet, och alltså skulle man ha säkra garantier för att tryckfrihetsförordningen inte på något sätt bleve inblandad i denna sak. Men då är det underligt, att man i nästa paragraf, den andra, gör gällande, att man där skall operera med delaktighet. De, som nu skola tillämpa denna lag, måste således veta, att beträffande första paragrafen är delaktighet utesluten, men så förhåller det sig icke med andra paragrafen.

Det finns många blindskär i det här lagförslaget. Jag har roat mig med att titta litet grand i en exempelsamling, som finnes i patentlagstiftningskommitténs betänkande. Den återfinnes på sid. 108. Vi ha ju inte så gott om tid i slutet av riksdagen, men de av herrarna, som äro roade av att läsa, borde studera patentlagstiftningskommitténs betänkande. Jag måste säga, att man vid studiet av detta betänkande blir ytterligt betänksam. Det kan naturligtvis inte falla mig in att ta upp herrarnas dyrbara tid med att referera de där exemplen; jag vill bara hänvisa till dem. Men då jag såg dem, rann mig i minnet en episod från en riksdag för några år sedan, då jag hade anledning att litet smått ironisera över formuleringen i ett då behandlat lagförslag. Jag talade därvid om för kammaren, att jag roat mig med att göra en liten privat enquete bland mina bekanta och frågat den ene och den andre, hur han tolkade den paragrafen, och då hade jag fått de mest olika svar. På samma sätt är jag över-

tygad om, att skulle man draga ett dussin av dessa exempel, som jag talade om, inför kammaren och anställa en gissningstävlan, så komme det att bli mycket underbara resultat av denna gissningstävlan.

Som en sammanfattning vill jag alltså uttala, att man inte bör på detta sätt försöka att stifta lagar för sådana företeelser, som i allt fall komma att gå sin gilla gång. Tro mig, mina herrar, den publik, som vi här lagstifta för, är så pass smidig och smart, att det nog blir så, att den kommer att ligga en eller annan hästlängd före med sina knep, medan lagstiftaren kommer lunkande efter. Det blir ingen nytta med en sådan lagstiftning.

Jag yrkar, som sagt, avslag på hela propositionen.

Greve Spens: Herr förste vice talman! Herr Åkerman har sagt, att brottsbestämningarna för de båda nya brottsarter vi ha att göra med här — illojal reklam och obehörigt lämnande av presenter o. d. — i olikhet med de från 1919 års lag kvarstående brottsarterna äro oklart avfattade och att de i tillämpningen torde vålla tvekan eller lämna rum för godtycke, och att lagen följaktligen blir en kautschuklag. Visserligen kan det råda en viss osäkerhet om, i vad mån reklamen strider mot god affärssed, men förslaget har därför i denna ömtåliga fråga avfattats med mycket stor försiktighet. För att illojal reklam skall vara straffbar fordras, att den skett i uppenbar strid mot god affärssed samt att de oriktiga uppgifter, som i reklamen lämnades, skola vara ägnade att framkalla uppfattningen om ett fördelaktigt anbud. Vidare begränsas denna straffbara illojala reklam genom stadgandet, att den skall ha bedrivits i utövning av näringsverksamhet, att den oriktiga uppgift, som i reklamen lämnas, skall angå verksamheten eller däri utbudna varor eller prestationer. Genom alla dessa bestämmelser uteslutas från lagens tillämpning en del inom affärsvärlden ofta förekommande överdrifter vid bedömandet av en vara eller en yrkesprestation, så t. ex. de av herr Åkerman citerade uttrycken »prima varor», »oöverträfflig», »outslitlig» o. d. Genom denna begränsning uteslutas även sådana fall, då eljest en i reklamen meddelad oriktig uppgift endast i mindre mån är ägnad att vilseleda eller verka lockande.

Genom dessa begränsningar synes brottsbegreppet vid den illojala reklamen bli ganska noga beskrivet, och tillämpningen av lagen torde ej lämna rum för godtycke i så stor mån som dagsbotslagen, som antogs i onsdags och då av herr Åkerman livligt förordades. Jag tror därför icke, att man kan kalla denna lag för en kautschuklag.

Herr Åkerman säger i sin reservation att såväl illojal reklam som ock obehörigt lämnande eller erbjudande av gåva eller liknande föremål i ett flertal fall icke framgå ur ett bedrägligt uppsåt utan fast mera bottna i en naturlig mänsklig strävan att åt den egna lovliga näringsverksamheten giva vidgat omfång och ökad vinst, och samtidigt beklagar han, att denna strävan mången gång under den fria konkurrensen tagit klandervärda och mot god affärssed stridande former. Herr Åkerman säger vidare, att »straffbestämmelser icke hjälpa, utan att dylika motbjudande företeelser bäst utrensas genom den hederliga affärsvärlden själv och genom allmänhetens egen påpasslighet och urskillning.» Det är ju riktigt, att affärsvärlden själv bör söka vidtaga åtgärder för att motverka illojal konkurrens, samt att även allmänheten bör medverka därtill genom vaksamhet mot yttringar av illojal konkurrens och genom att visa ogillande därav. Vad beträffar åtgärder från affärsvärlden, har emellertid erfarenheten visat, att det icke lett till lyckligt resultat, att en näringsidkare i egna reklamuppgifter beriktigt osanna meddelanden från en konkurrerande firma. Detta har visat sig ineffektivt och olämpligt. Det är emellertid icke heller tillräckligt, att allmänheten söker motverka illojal konkurrens. Det framgår av utredningen i detta ärende. Den stora patentlagstiftningskommit-

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Förta)

téns betänkande och däröver avgivna yttranden från åtskilliga ämbetsverk, korporationer och föreningar, liksom ock många framställningar till Kungl. Maj:t i detta ämne visa ganska oförtydligt behovet av denna lagstiftning. Att lagförslaget undvikit att föranleda ändring i tryckfrihetsförordningen, som är grundlag, synes mig vara en stor förtjänst hos detsamma.

Medan jag har ordet, vill jag även säga ett par ord om den motion, som har väckts av herr Örne och däri det uttalats, att behovet av en lagstiftning på detta område torde vara vida mindre nu än vid den tid, då kommittén för 16 år sedan avgav sitt betänkande. Detta motsäges av nämnda framställningar till Kungl. Maj:t, och Stockholms handelskammare har i en till utskottet med anledning av nämnda motion ingiven skrift som sin bestämda uppfattning uttalat, att förhållandena varken med avseende å illojal reklam eller beträffande det i lagförslaget behandlade gåvo- och rabattsystemet undergått någon förbättring under tiden efter patentlagstiftningskommitténs utredning utan fastmera försämrats. Handelskammaren anser därför, att behovet av en lagstiftning gör sig gällande med än större styrka, än fallet var, då nämnda kommitté hade frågan under behandling.

Herr förste vice talman! På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande första paragrafen. Beträffande andra paragrafen skall jag sedermera uttala mig.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Mot det föreliggande förslaget såsom sådant har jag ingen erinran att göra, men däremot vill jag mot den nu föredragna paragrafen göra en bestämd erinran.

När det i denna paragraf talas om att den, som vid utövandet av näringsverksamhet genom meddelande i annonser eller eljest i tryckt skrift, som ju kan vara periodisk skrift — annonser äro ju i regeln införda i periodiska skrifter — gör sig skyldig till det eller det, så blir han straffad, har jag svårt att förstå, att denna bestämmelse i lagförslaget, därest detsamma upphöjes till lag, på något sätt skall kunna ändra tryckfrihetsförordningen, och jag har ännu svårare att förstå, att de uttalanden, som gjorts i motivationen, skulle ha den verkan, som hittills intet uttalande haft, nämligen att påverka praxis i fråga om tryckfrihetsförordningens tillämpning: praxis är nämligen icke lika med lagstiftnings-, utan lagtillämpningspraxis.

Utskottet säger självt på sid. 14 i betänkandet, att det kan vara i tryckt skrift eller annorledes som annonsering göres, och på sid. 4 i utskottets betänkande — det är det, som nu är lättast tillgängligt — är utförligt redogjort för den uppfattningen, att vad man vill skydda genom tryckfriheten är yttrandefriheten i skrift, men att missbruk av yttrandefriheten kan straffas. Det är också riktigt, men bestraffandet sker på sätt i tryckfrihetsförordningen är stadgat. Om det nu gäller periodisk skrift, är tryckfrihetsförordningens allmänna regel den, att det är den ansvarige utgivaren som svarar i målet. Han kan icke skjuta sig bakom det, att det här icke gäller något yttrande, ty vår tryckfrihetsförordning anses bygga på anonymitetens rätt även i fråga om meddelanden. Alla de, som lämna meddelanden till periodiska publikationer, äro fria från ansvar, och praxis har gått så långt, att om t. ex. en värnpliktig lämnar meddelanden om vissa förhållanden, som han anser vara missförhållanden, å förläggningssorten till en tidningsman, som publicerar det, kan icke den värnpliktige straffas för dessa meddelanden, även om de äro felaktiga och även om han överskridit den skyldighet, som åligger honom som krigsman. Om en diplomatisk tjänsteman är indiskret och talar om hemligheter för en tidningsredaktör och redaktören meddelar dem i sin tidning, så är redaktören ansvarig, men diplomaten kan icke träffas av straff. Om en präst i tidningspressen uttalar en åsikt, kan han icke för det

ätalas annat än i tryckfrihetsväg, och då blir det den ansvarige utgivaren som göres ansvarig, men om prästen muntligt och offentligt gör samma uttalande, kan han drabbas av straff.

Jag har svårt att tänka mig att man i avseende å denna lag skulle kunna bryta praxis. Följden därav blir då, att tidningsutgivaren bleve ansvarig även för innehållet i annonsen, och följden blir i sin ordning, att tidningsutgivaren måste utöva censur över dessa annonser. Huruvida han är kapabel därtill och om det överhuvud taget är lämpligt, lämnar jag åt var och en att själv avgöra. För mig står det klart, att han icke kan vara kapabel därtill eller att det icke är lämpligt att gå den vägen.

Jag skulle vara den förste att erkänna det lyckliga i en förändring av tryckfrihetsförordningens praxis. Jag anser, att det är rentav orimligt med denna praxis, men den är så rotad, att man hittills icke kunnat övervinna den. När det på sid. 4 i utskottets betänkande åberopas, att riksdagen så sent som år 1930 anslutit sig till detta betraktelsesätt och antagit en då framlagd proposition och man faller följande uttalande: »För detta fall gäller att tidningsutgivare icke kan straffas för innehållet i en sådan annons, och det samma skulle enligt föreliggande lagförslag bliva fallet vid annonser mot illojal reklam», måste jag därför sätta ett stort frågetecken vid uttalandet. Det finnes ingen grundlagsbestämmelse i vårt land av dylikt innehåll, och det finnes ingen makt i världen, som kan hindra en domstol att följa den praxis den hittills följt.

Under sådana förhållanden finner jag, att det naturligaste vore, herr talman, om man ströke ut orden »eller i annons» och låte det övriga stå kvar. Jag kan emellertid icke taga på mitt ansvar att göra en sådan partiell ändring i texten, och under sådana förhållanden finner jag, herr talman, att sammanhanget mellan lagen och tryckfrihetsförordningen är sådant, att jag nödgas yrka avslag å den nu föredragna § 1.

Herr statsrådet **Gärde**: Herr talman! Jag skall icke för närvarande ingå på någon granskning av de anmärkningar, som riktats mot detta förslag ur saklig synpunkt. Vad som närmast uppkallade mig var herr Reuterskiölds anförande angående detta förslags förhållande till tryckfrihetsförordningen och särskilt till dess första paragraf. Det stadgande i tryckfrihetsförordningen, som herr Reuterskiöld åsyftade, är paragraf 1 moment 1: »Ej må någon i annan ordning eller i annat fall än denna lag stadgar kunna för tryckt skrifts innehåll tilltalas eller straffas.» Emellertid har frågan, huru långt detta stadgande sträcker sig, vid flera tillfällen varit under diskussion, särskilt inom 1912 års tryckfrihetskommitté. Dessa ha uttalat såsom sin uppfattning, att vad detta stadgande i tryckfrihetsförordningen avsåg att hägna med grundlagsskydd vore yttrandefriheten i tryck. Kommittéens yttra i det sammanhanget: »Om varje brottsligt förfarande, som begagnar det tryckta ordet som medel att nå sitt syfte, gäller visserligen icke, att det vore straffbart endast i kraft av stadgande i tryckfrihetsförordningen, varav jämväl skulle följa, att boktryckare respektive tidnings ansvarige utgivare vore i denna sin egenskap därför ansvarig. För en bedräglig annons exempelvis ansvarar den bedräglige annonsören: boktryckare eller tidningsutgivare blott om och i den mån han enligt allmänna straffrättsliga regler varit delaktig i bedrägeriet, men i så fall efter allmän strafflag. Även om bedrägeri enligt vår rätt vore straffbart redan på försöksstadiet och försökshandlingen i givet fall bestått blott av den tryckta annonsen, vore saken att bedöma på enahanda sätt. Grunden är tydligen den, att vad tryckfrihetsförordningens citerade § 1 mom. 1 hägnar med grundlagsskydd är yttrandefrihet i tryck: men kriminaliseringen av ett förfarande såsom oredligt

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

har intet med frågan om yttrandefrihetens gränser att göra.» Denna uppfattning har också gillats av lagrådet, fastän de olika ledamöternas ståndpunkter divergera något.

Mot denna uppfattning, att det är yttrandefriheten såsom sådan som skyddas genom detta grundlagsstadgande och att alltså icke ett i och för sig oredligt förfarande faller under denna tryckfrihetsförordningens bestämmelse, kan visserligen göras gällande, att, då straff infördes för inbjudan till deltagande i lotteri, år 1882 en ändring gjordes i tryckfrihetsförordningen, liksom även år 1912 i fråga om utbudande till salu av preventiva medel.

Jag skall emellertid söka framlägga de synpunkter, som enligt min uppfattning tala för att det är en väsentlig skillnad mellan illojal konkurrens och oredligt förfarande å ena sidan och inbjudande till deltagande i lotteri och salubjudande av preventiva medel å den andra. Vi veta alla, att det ej sällan inträffar, att en person i en annons lämnar oriktiga uppgifter och därigenom föranleder annan att avhända sig egendom, giva en förmögenhetsprestation, alltså rent bedrägeri. En handelsman annonserar t. ex., att han vill ha en kompanjon i sin affär. Han lämnar oriktiga uppgifter om sin affärs ekonomiska ställning och förleder genom i annonsen inflytande oriktiga uppgifter en annan att insätta penningar i affären. Såvitt jag vet, har det aldrig ifrågasatts annat, än att den ifrågavarande ohederliga annonsören skulle dömas för bedrägeri i vanlig ordning, således icke i den ordning tryckfrihetsförordningen stadgar.

När det gäller inbjudan till deltagande i lotteri liksom saluhållandet av preventiva medel, framgår syftet med meddelandet av annonsens innehåll, och utgivaren av den periodiska skriften kan lätt och klart konstatera, om det föreligger rättsstridighet eller icke. Gäller det däremot annonser som leda till bedrägeribrott, kan utgivaren icke i allmänhet kontrollera, om uppgifterna äro riktiga eller ej. För detta fall skulle det åläggas honom en undersökningsplikt, som vore fullkomligt orimlig. Flertalet annonser, som inflyta i tidningarna, äro ju, som man har rätt att utgå ifrån, fullt lojala, och detta gäller icke bara annonser om kompanjonskap utan litet av varje. Det skulle vara att ålägga utgivaren en undersökningsplikt, som överskred rimlighetens gränser, om han skulle kontrollera alla uppgifter i sådana annonser. En sådan ståndpunkt skulle väl närmast leda till att varken annonsören eller utgivaren skulle kunna åtkommas eller att alltså dessa handlingar skulle bli straffria. På samma sätt är det enligt min mening med det nu föreliggande fallet. Vi kunna tänka oss, att en tvålfirma annonserar om sammansättningen av en viss tvål. I flertalet fall äro uppgifterna riktiga, i andra fall är tyvärr förhållandet det motsatta. Det skulle medföra en oerhörd arbetsbörda för utgivaren av en tidning om det ålåg honom att ansvara för riktigheten av alla de uppgifter, som inflyta i annonser. Ansvaret måste här vila å annonsören. Vad som gör en sådan annons straffbar är icke innehållet i själva meddelandet, utan det är de moment, som ligga vid sidan av meddelandet och som först kunna gripas vid en närmare undersökning av omständigheterna i det särskilda fallet. Denna min uppfattning kommer också till uttryck i propositionen, där det heter: »Det är i intetdera fallet det fristående meddelandet, som påkallar ingripande, utan meddelandet såsom ett led i ett förfarande, vari ingå andra ur straffrättslig synpunkt betydelsefulla moment.»

Det torde ej heller ha rätt någon tvekan om att, därest staff infördes för försök till bedrägeri — ett förslag härom granskades år 1928 av lagrådet — straff härför skulle kunna ådömas utan att den i tryckfrihetsförordningen stadgade ordningen iakttoges. Själva meddelandet i och för sig innebär icke

någonting, som konstituerar brottsligheten, utan det är det sammanhang, i vilket det kommer till en del andra straffrättsliga moment. Jag vill än en gång framhålla, att det skulle vara alldeles orimligt att å tidningsutgivaren lägga ansvaret för meddelanden av sådan beskaffenhet, ty därför skulle det tarvas en undersökning i förhållande till de prestationer, som utbjudits, och tryckfrihetsförordningens mening är uppenbarligen den, att det straffvärda i själva meddelandet skall framgå av detta i och för sig. Ser man saken ur denna synpunkt, så innefattar icke 1882 års ändring, där det gällde inbjudan till deltagande i lotteri, eller 1912 års bestämmelser angående preventiva medel och dylikt något prejudikat i den riktning, att man här skulle komma i kontakt med tryckfrihetsförordningen. Jag vill dock erinra därom, att riksdagen så sent som förlidet år anslutit sig till samma betraktelsesätt genom att antaga propositionen om ändring i lagen om skydd för varumärken. Då jag för min del har den uppfattningen — och den har i stort sett lagrådet anslutit sig till, liksom den departementschef, som före mig berett ärendet — att man här icke kommer i kontakt med tryckfrihetsförordningen, har jag icke kunnat se något hinder ur den synpunkten möta för bifall till § 1 av ifrågakvarande lagförslag.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Herr Larson, Edward: Herr förste vice talman! Det är alltid svårt för en lekman att upptaga en diskussion i juridiska frågor, och jag skall därför begränsa mig till några allmänna uttalanden för bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Då jag hörde utskottets ärade ordförande göra den skräckmålning, som han verkligen gjorde, och framföra sådana skäl, som han gjorde, för avslag å den kungl. propositionen, så kunde jag icke återhålla den reflexionen, att en del av det, som han sade, skulle kunna anföras mot all lagstiftning. Det är dock så, att två olika justitieministrar ha handlagt denna fråga; den förutvarande justitieministern bearbetade den, och frågan har sedan framlagts av den nuvarande justitieministern. Detta är, må jag säga, väl ändå starka skäl för att ett behov föreligger, ty, om det skulle kunna tänkas, att den nuvarande lagen skulle täcka något av det, som man vill täcka, är jag övertygad om, att dessa herrar icke hade befattat sig med att lägga fram något lagförslag.

Det är så, att man i utskottet har gått fram på tre olika linjer. Dels har av mig och två andra ledamöter av utskottet yrkats bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, dels har det yrkats avslag på densamma, och dels har man gått fram för en avsevärd skärpning av Kungl. Maj:ts proposition. Vi ha emellertid ansett, att då så mycket motstånd rests mot förslaget, det knappast föreläge någon anledning till ytterligare skärpning, och därför ha vi för vår del yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Vi må icke förglömma, att det är över 30 år som man har yrkat på en lagstiftning på detta område till skydd för den lojala köpmannakåren och allmänheten, och Stockholms handelskammare har ju också uttalat sin mening, att det är alldeles nödvändigt att något göres på detta område. Handelskammaren tillstyrker visserligen bifall till skärpningen, men säger å andra sidan också, att eventuellt förefintliga olika uppfattningar rörande utformningen av vissa detaljer i den blivande lagen inte böra stå hindrande i vägen för lagens tillkomst. Jag tycker i alla fall, att det väger ganska tungt, när en institution som Stockholms handelskammare anser lagen vara nödvändig, och därför förefaller det mig vara ett verkligt intresse, att det föreliggande förslaget bör upphöjas till lag.

Jag skall inte ta längre tid i anspråk, utan jag skall kort och gott be att för min del få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.

(Forts.)

Herr Klefbeck: Herr talman! När jag fick till mig överlämnad denna proposition om åtgärder mot illojal konkurrens, kände jag på förhand starka sympatier för ett sådant förslag. Dels hade ju riksdagen redan 1905 uttalat sig för en sådan lagstiftning, och dels har jag kanske personligen bra litet sympatier för vilken som helst illojalitet. Men när jag sedan kom att närmare studera denna fråga, drevs jag undan för undan över till en annan sida. Jag fann då först, att riksdagens 1905 uttalade önskan delvis redan var tillgodosedd genom den lag, som gavs 1919, genom vilken de grövsta formerna av illojal konkurrens bestraffades. Från vissa köpmannagrupper har det oaktat, som här flera gånger påmint om, uttalats en stark önskan om att få ytterligare bestämmelser mot den illojala konkurrensen. Det är särskilt Stockholms handelskammare, som i det stycket blivit återopad. När jag emellertid talat med köpmän om denna sak, har jag förstått, att de till grund för sina starka sympatier haft mycket mycket dimmiga föreställningar. Man har överhuvud taget, så fort man känt sig besvärad av någon som helst konkurrens, trott, att man skulle komma ifrån dessa svårigheter, om man finge denna lag. Det är, som vore det en lag gentemot all möjlig konkurrens och inte bara emot illojal konkurrens.

Om det emellertid är så, som jag anförde, att Stockholms handelskammare och andra köpmannaföreningar, som arbeta efter gamla sedvanemetoder, ivrigt önska en förändring, så skall det inte heller förgätas, att från en hel mängd andra köpmannasammanslutningar motsatta önskemål ha framförts. Så ha vi till exempel i utskottet fått oss tillskickad en skrivelse från en hel del Boråsfirmor, och personligen har jag fått påstötningar från stora firmor här i huvudstaden. Både Boråsfirmorna och de åsyftade Stockholmsfirmorna ha börjat driva sin affärsverksamhet efter delvis andra banor än de gamla sedvanliga köpmannabanorna, om jag får säga så. De ha nämligen infört så kallade postorder- och efterkravsaffärer, och för att få ut sina varor till allmänheten på dessa vägar, använda de den metoden, att de skicka ut över hela Sverige stora illustrerade kataloger med uppgifter på de olika varor de föra. Detta är ju ett tillvägagångssätt, som allmänheten i stort sett inte har något att klaga över, ty genom att dessa affärsmän undgå mellanhänder och träda i direkt förbindelse med kunderna äro de i tillfälle att tillhandagå allmänheten med varor till billigare pris än vad andra affärsmän kunna göra. Därför har denna affärsverksamhet fått en alldeles oerhörd utveckling, och som illustration till vad jag nu säger skall jag anføra ett enda litet exempel. Dessa Boråsfirmor uppge, att antalet paket vid Borås postkontor, som försändes på detta sätt, uppgick år 1916 till 36,500, men hade år 1930 stigit till inte mindre än 600,000. De stora Stockholmsfirmorna jag talade om ha antagligen ännu större siffror, fast det kan jag inte lämna uppgifter på.

De, som nu bedriva sina affärer på detta sätt, äro mycket oroliga för att denna lag skall antagas av riksdagen. Och härmed är jag inne på min andra invändning mot förslaget. Det blir enligt detsamma nästan omöjligt att dra någon gräns mellan sådana affärer, som skulle bli tillåtna enligt lagen, och sådana, som skulle vara förbjudna. Det är, som utskottets ärade ordförande sade, somliga lögner som bli tillåtna, och andra, som bli straffade.

Utom de exempel han anförde vill jag anføra ett par andra. Det föres i marknaden fabrikat, som kallas för ylletyg, fast detta »ylletyg» är tillverkat förutom av ylle till större eller mindre del av shoddy eller bomull. Det finns något i våra dagar mycket modernt, som heter »silkelinnestrumpor». Varenda affärsmän, som för denna vara, vet, att det icke alls är några silkelinnestrumpor, utan i dem ingå, som det uppges, hårdtvinnad bomullstråd, som genom särskild beredning gör strumporna slitstarka och eleganta. Enligt många sak-

kunnigas mening komma dessa felaktiga uppgifter icke att drabbas av lagen, enligt andras komma de att straffas. Men man kan inte få klart besked.

Därtill kommer, att straffbestämmelserna drabba just det sätt, varpå dessa firmor bedriva sin affär. Genom att rikta sig till en större allmänhet medelst kataloger falla de under lagen, men om fabrikanten lämnar precis samma upplysning om sin vara till grossisten, och grossisten lämnar samma upplysning till detaljisten och detaljisten lämnar samma upplysning till sina kunder, så gå alla dessa fria från varje som helst åtal enligt denna lag.

Sedan kommer en annan historia, som också utskottets ärade ordförande berörde, och det är bestämmelsen om, att den, som bryter mot denna lag, skall erlægga skadestånd. Vad skall då detta skadestånd belöpa sig till? Ja, därpå är det, såvitt jag förstår, omöjligt att ge något svar. Om man tänker sig en sådan affär, som jag talat om, som har sina kataloger utspridda över hela landet, så är det omöjligt att säga, var denna reklam lett till sådana resultat, som denna lag belägger med straff och där således skadeståndsskyldighet inträder. Och detta skadestånd skall inte begränsas på samma sätt som för skadestånd annars är vanligt, utan det skall vara skadestånd för en *förlorad vinst*. Man vet inte alls, vart sådant bär.

En annan betänklig sak är bestämmelsen om åtalsrätten. Vem är det, som skall ha rätt att åtala för en sådan förbrytelse? Jo, det skall var och en näringsidkare i samma yrkesgren få göra. Man behöver inte mycket känna till den kungliga svenska avundsjukan, i all synnerhet då den är uppeldad av utsikten att förtjäna pengar eller att hindra, att andra minska ens förtjänst, för att förstå, att en sådan bestämmelse rent av skall inbjuda folk att angripa en besvärlig konkurrent och väcka åtal mot en sådan. Därtill skall åklagaren ha rätt, till och med utan angivelse, att ingripa för brott mot 1 och 2 §§. Det öppnar sig sålunda utsikter för att en affärsman, som enligt vanliga begrepp är en hederlig karl men som är ivrig att hans affär skall gå framåt och för att vinna ökad omsättning lämnar upplysningar, som icke innehålla absolut sanna uppgifter, skall utsättas för de allra strängaste straff och hotas, som utskottets ärade ordförande sade, med fullkomlig ekonomisk ruin.

Därtill är att märka, att en person, som under tid då han är ställd under tilltal fortsätter samma brott, skall för varje gång åtal anhängiggöras fällas till straff. En firma alltså, som skickar sina kataloger över hela landet från Ystad till Haparanda, är var och en berättigad att väcka åtal mot, och firman kan dömas oavbrutet på det ena stället efter det andra.

Till sist skulle jag bara vilja säga, att vi behöva inte vara så ivriga för den föreslagna lagen av något slags omsorg om allmänheten, ty jag tror, att allmänheten inte far illa av konkurrens. Kan man åter genom dessa bestämmelser strypa konkurrenter, som äro besvärliga, så blir det ytterst allmänheten som får sitta emellan.

Ja, på de skäl, som jag nu anfört, och i övrigt på de skäl, som vi anfört i vår reservation, skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr Hansson, Gustav: Herr förste vice talman! Jag skall inte så länge uppta kammarens tid. Jag har endast begärt ordet för att säga, att jag har den uppfattningen, att en lag sådan som den nu föreslagna är ur många synpunkter behövlig. Jag tror visst inte, att lagen kommer att skapa ett idealiskt förhållande på affärslivets område, men jag tror, att den kommer att verka i den riktningen, att många av de utväxter, som nu finnas, komma att bortopreras.

Man har här ingått på en kritik av lagens bestämmelser. Jag skall inte söka bemöta denna kritik, men jag vill fråga: vilken lag är fullkomlig? Jag tror inte vi kunna säga, att någon är det. De äro nog i allmänhet bemängda

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

med vissa fel och brister, men jag tror, att den erfarenhet man kommer att få av denna lag kan tagas till intäkt för de ändringar, som sedermera kunna anses vara välbehövliga. Jag tror, att lagens blotta tillvaro skall verka välgörande inom affärslivet och hindra många ljusskygga och obskyra affärer.

Herr Klefbeck talade varmt för de så kallade efterkravsaffärerna och sade, att de skulle i viss mån bli strypta genom en lagbestämmelse sådan som den här föreslagna. För min del ömmar jag inte så mycket för dessa efterkravsaffärer, då de i allmänhet — jag säger inte, att alla göra det — nog lura köparna i ganska hög grad. Jag har sett många exempel på hur varor utbjudas i annonser såsom varande fullt prima och fullgoda och sedermera visat sig vara i ganska stor utsträckning underhaltiga. Jag såg en annons i en tidning en dag, som just berörde den bransch, i vilken jag arbetar, där det stod, att man kunde få köpa prima, fullgoda, moderna skodon för 7 eller 8 kronor. Jag är affärsman inom den branschen och vet mycket väl, att de knappast kunna tillverkas ens för det dubbla av det här begärda priset om de skola vara av den beskaffenhet som i annonsen säges. Man skulle kunna ta fram många exempel härvidlag, men jag skall inte trötta kammaren därmed.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr Bissmark: Herr förste vice talman! En lagstiftning i det syfte, som här föreligger, har ju varit livligt efterlängtat av handelsvärlden. Våra grannländer och de flesta andra stater ha en lagstiftning av det innehåll, som här är föreslaget, ehuru i mycket mera vidsträckt omfattning. I vissa stater har man gått in för en generell regel, att all illojal reklam förbjudes, och det överlämnas åt domaren att bedöma, i vad mån en reklam är illojal eller ej. Denna allmänna regel har min sympati, men den är omöjlig att genomföra på grund av den konflikt, som uppstår med tryckfrihetslagen. När man därför måst nöja sig med en begränsning av brottet, så har det varit stora svårigheter förenade därmed, vilket nog synes av förarbetena till detta förslag. Men jag tror, att lagen i det skick den nu föreligger bör kunna godkännas.

Herr Åkerman har talat om, att de stora lögnerna gå fria och de små bli straffade. Ja, men är det inte på det sättet, att om en vara, till exempel ett tyg, utbjudes under uppgift, att det är outslitligt, så tror man inte på det, man bryr sig inte om den sortens reklam, men om det säges, att detta tyg är tillverkat vid den och den välkända fabriken, så tror man på det och köper tyget. Om varan nu inte är tillverkad vid denna fabrik, kan det bli bedrägeri naturligtvis, om jag tillskansat mig högre pris, än varan är värd, men om jag tagit det pris, som varan i allmänhet betingar, har kunden inte gjort någon egentlig förlust, men affärs mannen har tillskansat sig en *kund* på bekostnad av andra. Det är detta illojala förfarande, som är så spritt, att det framkallat kravet på en lagstiftning mot detsamma.

Jag kan alltså inte finna, att de anmärkningar, som herr Åkerman riktade mot förslaget i denna del, ha något större fog för sig. Jag medger visst, att det kan bli svårt för domstolen att finna en lämplig gräns. Det är alldeles givet, men jag menar, att domstolarna skola ha svåra uppgifter. Det skall inte vara så, att de skola kunna sitta och mekaniskt räkna ut, om en handling är brottslig eller inte, utan det måste vara så, att man av domstolar kräver ett ömdöme. Domstolen skall kunna säga: »Detta förfarande är illojalt, det fyller de fordringar, som här äro uppställda.» Begränsningen, att det skall vara i strid med god affärssed är ju litet egendomlig, ty om man har det uttrycket, följer därav, att man också kan tänka sig oriktiga uppgifter i *överensstämmelse med* god affärssed. Men det är detta allmänna lovprisande, som ligger exempelvis i, att en hotellägare säger, att hans hotell är första klass, medan många,

som hamna där, tycka att det är andra klass, och det vet var och en att sådana uppgifter kan man inte tro på. De äro därför inte farliga. Men de farliga uppgifterna äro de detaljuppgifter, som gå ut på, att varan har en viss beskaffenhet, som är ägnad att höja dess pris.

Beträffande första paragrafens förhållande till tryckfrihetsförordningen kan jag nöja mig med att instämma med herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Jag tror man får akta sig att ge åt tryckfrihetslagen en så vidsträckt tillämpning, att man alldeles utestänger möjligheten att bestraffa dessa fall. Hur skall det vara möjligt att enligt tryckfrihetslagen bestraffa alldeles oskyldiga saker, som t. ex. att en person annonserar, att han har en viss vara av en viss beskaffenhet? Brottet är ju inte begånget genom att han annonserar, utan ligger i att han driver rörelsen och att han i denna rörelse för varan. Det är ju påtagligt, att detta måste vara en förutsättning. Om han annonserar, att han har en vara av den och den beskaffenheten men inte alls för eller säljer någon likartad vara, är det ju för det första alldeles meningslöst och för det andra intet brott. Brottet förutsätter ju alltid något mer än en annons. Men hur skall man kunna tänka sig, att man enligt tryckfrihetslagen skall kunna komma åt en ansvarig utgivare på en annons om en vara?

Herr Klefbeck var mycket uppskakat av vissa sådana här postförskottsfirmors förskräckelse för denna lag. Jag får ju säga, att herr Klefbecks yttrande präglades inte av någon större känsla för det etiska, ty vad är det, som bestraffas här? Det är, att man lämnar en oriktig uppgift i strid mot god affärssed. Nå, vad är det för slags firmor, som nu äro så rädda för att bli straffade för att de i strid mot god affärssed lämna oriktiga uppgifter? Det finns ju det allra enklaste medel att undvika allt slags kollision med lagen, nämligen att i sina prospekt lämna riktiga uppgifter. Det synes vara en synnerligen enkel utväg. Herr Klefbeck hänvisade till den där uppgiften om silkelinne. Ja, att den kunnat sprida sig så allmänt som den gjort beror just på, att man saknat en lag som denna. Allmänheten får därigenom för sig, att den köper en vara, som innehåller silke och linne, medan den i själva verket innehåller bomull. Jag tyckte herr Klefbecks anförande var utomordentligt ägnat att stärka känslan av att vi behöva en lag som denna. Hela lagförslaget går ju ut på att skydda allmänheten för sådant skoj, och om alla äro skyldiga att följa lagen, kommer detta bruk att lämna oriktiga uppgifter att försvinna. Herr Klefbeck säger visserligen, att detta gäller inte för grossisten, när han muntligen eller i brev lämnar några uppgifter till detaljisten, och det gäller inte för detaljisten, när han säljer direkt till allmänheten. Ja, det är visserligen sant, att en köpman kan stå i sin butik och ljuga; ibland kan man bli bedragen och ibland inte. Ibland kan det, som säges, bli fritt från straff — om det nämligen ej är bedrägeri — men vad man här vill förekomma är, att allmänheten lockas till en butik med oriktiga uppgifter. Har man väl fått in dem i butiken, är det litet svårt att tänka sig, att man skall kunna straffa småljugandet där; i det fallet måste kundens naturliga reaktion vara tillräcklig. Men just det, att man drar till sig publik genom oriktiga uppgifter, är vad man vill bestraffa.

Med anledning av farhågorna för att det skulle bli ruin för de köpmän, som begagna illojala metoder, genom att de kunna utsättas för hundratals åtal och så vidare, vill jag erinra om att 11 § ju endast avser det fallet, att vederbörande, efter det han blivit åtalad, fortsätter med sin brottsliga handling. Det är en mycket vanlig bestämmelse, särskilt på specialstraffrättens område. Blir jag åtalad och fortsätter att sprida mina cirkulär, så får jag finna mig i att bli åtalad på nytt, men eljest kan inte en person med framgång, medan åtalet pågår, göra annat än infinna sig och instämma i åtalet; att sedan vederbörande blivit dömd stämma honom på nytt för en liknande sak.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Forts.)

begången före åtalets väckande, går inte för sig. Man kan visserligen stämma och begära skadestånd, men där har man den stora risken att få betala rättegångskostnaderna, och hur skall man kunna styrka sitt skadeståndskrav, om verksamheten pågått på ett helt annat håll? Nej, skadeståndskrav kan komma att göras gällande i sådana fall, att två affärsmän i samma stad konkurrera och det kan direkt påvisas, att den ene gör sin konkurrent skada. För övrigt vill jag gärna medge, att dessa bestämmelser om skadestånd i många fall komma att bli svåra att utnyttja, och då riskerar den, som i onödan rusar i väg med ett åtal, att få betala rättegångskostnaderna, ifall det anses, att åtalet väcktes endast för att trakassera. Jag tror att talet om dessa trakasserier är skräckmålningar, som komma att visa sig alldeles sakna fog.

Beträffande 2 § i förslaget har utskottet gjort en ändring genom att i bestämmelsen om förbud mot presentsystemet stryka orden »där förfarandet innebär utnyttjandet av allmänhetens godtrogenhet». Emot denna ändring får jag för min del inlägga min gensaga. Jag tror det är mycket oklokt att ta bort dessa rader. Det är nämligen det illojala förfarandet, som jag för min del vill komma åt, inte det lojala förfarandet. Jag vill inte komma åt den starka kraftiga konkurrensen, men jag vill komma åt den illojala konkurrensen. Detta förfarande, då man utdelar presenter och sådant kan under vissa omständigheter innebära en fullt lojal konkurrens. Jag skall nämna ett par exempel på dylik konkurrens, som är fullt lojal. En firma, som säljer raktvål, lämnade under viss tid ut rakhyvlar gratis till sina kunder. Den höjde inte priset på tvålen, men lämnade ut rakhyvlarna gratis. Dessa rakhyvlar tillhandahöllös av en firma, som sålde rakklingor. Sistnämnda firma ville alltså ha ut rakhyvlar för att göra allmänheten bekant med dessa och framkalla efterfrågan på klingor. Orsaken, varför firman kunde lämna ut rakhyvlarna gratis var sålunda, att den på det sättet fick sälja rakklingor. Ett sådant förfarande lider ju ingen människa någon skada av. Det är fullkomligt lojalt. Det är ett lojalt syfte att lämna ut dessa rakhyvlar och lämna ut dem gratis. Ett annat fall, som jag erinrar mig hava omnämnt, gällde en stor delikatessaffär som under en viss tid till alla kunder, vilka köpte en viss kvantitet av en vara, lämnade ut en ny sorts sås, som firman ville göra reklam för. Den höjde inte priset på sina varor, men ansåg, att det var värt priset att göra reklam för såsen på detta sätt. I detta förfarande kan jag inte heller se något som helst illojalt. Jag medger visst, att man genom att ha kvar detta tillägg, »där förfarandet innebär utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet» uteslänger från lagens område en mängd fall, där presentsystem nu förekomma och att man får gränserna vagare, men det är också meningen med denna formulering, att man huvudsakligen skall komma åt rena skojet, och det finns oerhört mycket skoj på detta område, efter allt vad jag haft tillfälle att se.

Herr talman! Jag tillåter mig alltså att i anslutning till vad jag nu sagt yrka bifall till den av herrar Larson i Lerdala m. fl. vid denna paragraf avgivna reservationen.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Den här lilla lagstiftningen, som Kungl. Maj:t nu föreslår och som har förberetts under den närmast föregående ärade justitieministerns tid borde verkligen stå som ett exempel på hur onödiga lagar uppkomma och utvecklas, och hur förutsättningarna för en sådan lagstiftning uppstå.

De första kraven på en lagstiftning om illojal konkurrens framkommo, om jag inte är oriktigt underrättad, på 1890-talet. Det var då, som köpmännen började organisera sig i något större utsträckning här i landet. Ett stycke in på det innevarande århundradet bildade minuthandlarna sitt riksförbund, och det tillkom efter hand en mängd branschorganisationer o. s. v. Handelskam-

rarna växte också upp. Dessa organisationer av handlande hade till en början ganska svårt att hitta något populärt arbetsprogram utom antagandet av resolutioner mot Kooperationen. De gjorde studier i utlandet hos sina systerorganisationer där, och funno då, att dessa sysslade med något, som kallades »förbättring av lagstiftningen mot illojal konkurrens». »Ja, se där», sade de »ha vi något, som passar oss!» De funno, att Sverige var ett av de få länder, där inte några särskilda lagstiftningsåtgärder voro vidtagna på det området, och så sattes det i gång en agitation för att åstadkomma en sådan lagstiftning här i landet. Denna agitation fick ett mycket starkt stöd i en omständighet, som herr Klefbeck just påpekade. Det är nämligen så, att för den näringsidkare, som inte är så noga insatt i de här frågorna, ligger det mycket nära till hands att kalla all konkurrens, som är något så när hård, för illojal. Och det är i själva verket för gemene man, så att säga, alltså för den stora mängden av dem, som yrka på denna lagstiftning, konkurrensen över huvud, som är strykpojken, och icke i särskilt hög grad de illojala formerna därav. Jag kan tala om ett lustigt exempel på hur denna sak uppfattas. Bland de ledande männen i Stockholms handelskammare, vars utlåtande här har berörts, befinner sig också chefen för ett av Sveriges största, för att nu inte säga största varuhus. Detta varuhus har nyss skapat en dotterorganisation, som heter »Epa», Enhetspris aktiebolag. Det är ett slags rationaliserad form av den gamla 15-öresbasaren och drager till sig kunder genom att sälja varor i för det stora flertalet avpassade kvantiteter till billiga pris. Strax efter det herr justitieministern lagt fram det här lagförslaget, var det en handlande, som kom och sade: »Ja, det är då för väl, att vi nu få en lagstiftning mot illojal konkurrens, så att vi kunna få död på det där 'Epa'». Så uppfattas saken av de allra flesta. Men »Epa» kommer visst inte att drabbas av denna lag och bör inte heller drabbas av den, ty detta bolag driver på sitt sätt, fast i speciella former, en fullkomligt lojal konkurrens, såvitt jag kan finna.

Min ärade vän herr Gustav Hansson anförde ett annat exempel, som syntes mig vittna om att han var en smula smittad av samma uppfattning som den där handlanden jag nämnde. Jag skall emellertid kanske återkomma till den saken om en stund.

Enligt min uppfattning var den kritik, som utskottets ärade ordförande riktade mot lagen, så fullständigt nedgörande, att jag inte förstår, hur man kan försöka komma förbi den och efter dess framställande yrka bifall till lagförslaget. Men de, som äro mest entusiastiska för lagen, äro säkerligen våra framstående jurister, den förre justitieministern och den nuvarande. Både herr statsrådet och herr Bissmark ha förälskat sig i det utan tvivel mycket eleganta sätt, på vilket man i förslaget anser sig hava klarat tryckfrihetsförordningens hårda klippa. Det är ju också så, att när man, som någon påpekade här, under 30 år i statsdepartementen fått mottaga skrivelser från olika organisationer, och dessa skrivelser samlat sig till mycket stora högar, så känner man småningom ett starkt behov av att »stüda» och att bli fri från det ständiga gnatet, att man ingenting gör på ett sådant område som detta, och så kommer en sådan här lagstiftning till. Den är ju nu visserligen nedskuren i allra högsta grad, om man jämför den med det förslag, som patentlagstiftningskommittén framkom med 1915. Om herrarna vilja jämföra denna kommittés förslag och det nu föreliggande, skola ni finna, att det nu framlagda förslaget inte har kvar något mera av 1915 års förslag än några uttryckssätt i lagtexten. Annars äro förslagen fullständigt olika. Den nytta, som man möjligen, på de håll, där man är rädd för konkurrens, tror sig kunna ha av en mycket sträng lag om illojal konkurrens, genom vilken man obönhörligen kan slå ned alla sådana företeelser, som kunna falla under den rubriken, denna förmodade nytta och därmed sammanhängande entusiasm för en sådan sträng lag kan man ju för-

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

stå från deras utgångspunkt. Men när man får se vad det reella innehållet blir i den lagstiftning, man nu har fått, tror jag, att man kommer att känna sig ganska obehaglig till mods.

Man kan ju nu säga mig, att när jag har den uppfattningen om lagen, att den inte kommer att bli så synnerligen verkningsfull, då det gäller att komma åt de illojala företeelserna på reklamens område, varför angriper jag den då? Jo, helt enkelt därför, att den kan bli till mycket stor skada för en fullkomligt lojal och korrekt affärsverksamhet. Vem är det som kommer att drabbas av den här lagen på det hårdaste sätt? Jo, det är självklart inte dessa s. k. skojarfirmor, som utan svårighet byta skinn från den ena dagen till den andra och vilkas härjningar man känner till på så många områden. Särskilt voro de livligt i verksamhet, då det för i världen gällde att uppköpa lantmannaprodukter. Då innehades först firman av mannen i familjen, och sedan han köpt lantmannaprodukter från diverse håll och till en början betalt dem, så att han vann förtroende och till slut fått större partier, som han icke likviderade, befanns det, att han var konkursmässig, och så gick firman över till hustrun och sedermera till någon dotter eller son och så eventuellt till en bulvan. Sedan gick det an att göra om den till aktiebolag eller något sådant, och på detta sätt kunde detta skoj bedrivas år efter år. Om nu denna lag kommer till, är det klart att firmor, som bedriva liknande verksamhet som denna, ehuru på andra områden med försäljning av varor, komma att drabbas av lagen, men då vederbörande ställes till ansvar och blir dömd att betala skadestånd, kan han vid utslagets verkställande visa medelöshetsintyg, och då kommer man inte åt honom. Och så dyker firman åter upp under skyddande förklädnad i en annan form. På samma sätt förhåller det sig naturligtvis, om en mindre näringsidkare, som är känd i en viss stad bara eller vid en viss bestämd gata, skulle råka bli dömd efter lagen. Han överlever det säkert och tager i längden ingen skada därav, även om hans beteende i ganska hög grad ligger på gränsen till illojalitet eller till och med då och då överskrider gränsen. Men de, som komma att drabbas av lagen, äro de stora riksfirmorna, som ha ett anseende att förlora. Enbart ett åtal utan fällande dom mot en sådan firma kan på det mest oerhörda sätt utnyttjas mot firman av dess konkurrenter, och en fällande dom, låt vara endast med straffminimum, kommer att i ännu högre grad begagnas för att komma åt en sådan firma.

Nu är det ju så, att de stora firmorna hålla sig med särskilda reklamavdelningar. Det finns ingen möjlighet för styrelsens ledamöter i ett större företag att sitta och läsa igenom koncept till varje annons och förslag till all den reklam, som firman skall skicka ut. Det kan ju då hända, att ett missöde inträffar med en annons. Det är mycket ledsamt, om så sker, men någon större skada kan ju inte uppstå genom ett enstaka sådant missöde varken för allmänheten eller för konkurrenterna. Men om firman blir fälld på grund av denna annons, kan den komma att lida en kolossal skada, och om firman inte skulle lida någon skada därav, kan det åtminstone utgöra ett irritationsmoment, som är synnerligen obehagligt.

Jag skall taga ett litet exempel på, hur vissa saker kunna utnyttjas av konkurrenter. Då Kooperativa förbundet år 1909 fyllde 10 år, skickade socialdemokratiska partiets dåvarande ledande man Hjalmar Branting, som varken hade tillhört, då tillhörde eller efteråt kom att tillhöra någon kooperativ förening, ett lyckönskningstelegram till förbundet, vari han uttalade den förhoppningen, att förbundet skulle verka i sant socialistisk anda eller något dylikt. Detta telegram har av kooperationens konkurrenter utnyttjats tusen sinom tusen gånger. Det finns tidningar, i vilka detta telegram stått att läsa minst femtio gånger sedan 1909; det har upprepats i en mängd föredrag, som hållits

om saken såsom ett bevis på att Kooperativa förbundet fullföljde rent politiska syften och att det endast var en filial till socialdemokratiska partiet, och man har fällt en hel del andra sådana påståenden. Antag nu, att den olyckan skulle inträffa, att en reklamchef i det nu omtalade företaget skulle göra sig skyldig till något, som kunde falla under den här lagen. Hur tro inte herrarna, att en fällande dom på 5 kronors böter per styrelseledamot skulle utnyttjas? Inte bara det året, då domen föll, utan under följande år, 10 år, 20 år, ja 50 år framåt i tiden skulle man bland företagets konkurrenter framhålla, att kooperativa förbundets styrelseledamöter blivit dömda för illojal konkurrens.

Jag skall taga ett annat exempel. Det finns här i staden en mycket stor postorderfirma, som heter Ahlén & Holm. Den befinner sig i det läget, att den är mycket illa sedd av den lokala handeln. Antag nu, att firmans styrelse blir dömd för samma förseelse till ett obetydligt bötesstraff! Tro inte herrarna, att det kommer att utnyttjas på de mest intensiva sätt mot denna firma under årens lopp?

Jag talade i dag med en svensk bilfabrikant och kom att nämna den här saken. Automobilfirmorna höra, som herrarna veta, till dem, som livligast annonsera, och det kan ju mycket väl hända — ehuru de flesta sköta sin reklam på ett otadligt sätt — att något förgripligt kan inträffa. Konkurrenterna komma då naturligtvis att på samma sätt utnyttja detta under för firman mycket otrevliga former.

Min ärade vän herr Gustav Hansson trodde, att många utväxter på affärs-livet skulle komma att bortopereras genom den här lagen. Ja, jag är inte så säker på att så kommer att ske. Det finns mycken affärsverksamhet, som är av rent fördömlig art, som inte kommer att i minsta mån påverkas av denna lag. Såsom jag påpekat i min motion, har man i Tyskland säkert den strängaste lag mot illojal konkurrens, som kanske finnes, men herrarna kunna taga de tyska veckotidningarna — de finnas, som jag tror, ute i läsrummen här i riksdagen eller i varje fall på våra större järnvägsstationer — och titta efter på annonsavdelningarna. Vad är det för annonser man läser där? Jo, i mycket stor utsträckning annonser angående s. k. pikanta bildserier och sådant. Det är alltså försäljning av uppenbart snusk, som fritt får annonseras. Vidare förekomma i dessa publikationer annonser om allehanda ytterst tvivelaktiga skönhetsmedel och sådana saker. Dylika annonser äro väl ägnade att lura allmänheten i lika hög grad som annonser av det slag, herr Hansson närmast tänkte på. Men dessa annonser drabbas inte av den mycket stränga lag man har i Tyskland och komma inte heller att drabbas av den nu här i landet föreslagna.

Nu säger herr Hansson: vilken lag är fullkomlig? Ja, det kan man inte säga, att någon lag är, men det råder en högst betydande skillnad på fullkomlighetsgraden mellan olika lagar. Det finns sådana, som komma bra nära fullkomligheten, och det finns andra som äro så ofullkomliga, att de aldrig borde ha fått komma till. Och om nu kammaren beslutar denna lag, tror jag, att denna lag kommer att höra till den sistnämnda kategorien. Just de olägenheter, som jag här påpekat, tycker jag förefalla vara så pass stora, att man överhuvud inte borde besluta antaga lagen, förrän man skapat några garantier mot just sådana former av illojalitet och sådana tillvägagångssätt, som inte komma att drabbas av den här föreslagna lagen men som äro oändligt mycket skadligare och mera fördömliga än den illojalitet, som avses i lagen. Herr Gustav Hansson anförde ett exempel på en firma, som annonserat skor för 7 kronor paret, tror jag det var. Ja, det kanhända är ett fall av illojal konkurrens, men om vederbörande annonserar, att han säljer skor för 7 kronor paret eller för 8 kronor eller för 9 kronor, alltså bara uppgjer detta och kallar

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

dessa skor för prima skor, tror herr Hansson då, att denna annons drabbas av lagen? Nej, visst inte, det är bara »god köpmannased» att kalla en vara för prima. Det ha vi fått höra alldeles nyss här. Vederbörande uppger fullkomligt riktigt, att han endast tager 7 kronor paret för skorna. De kanske äro värda 5 kronor, men inte drabbas han av lagen mot illojal konkurrens för att han annonserar på det sättet. Om han däremot säger, att dessa skor äro fullt jämgoda med dem, som herr Hansson för till ett högre pris, då kanhända han blir dömd efter den här lagen. Men det aktar han sig nog för att säga. På det sättet kan han smita förbi lagen. För övrigt kan det ju hända, att det finns firmor, som sälja skor och som t. ex. taga 40 kronor paret för dem. Sådana firmor finnas, och skorna äro i själva verket kanske värda bara 20 kronor. Men genom att framställa dem såsom överlägsna allt annat i skoväg, lyckas dessa firmor få en mängd människor att köpa skorna, och det tycker jag inte är riktigt bra. Men dessa firmor drabbas inte heller av lagen.

Om nu endast en enda allmän åklagare skulle ha rätt att åtala den där skohandlaren, därest han lämnade oriktiga uppgifter om sina skor, ginge det väl ändå an. Men här skall varje skohandlare i hela riket kunna åtala honom, och även om han är en mindre tillfredsställande köpman, förefaller det bra orättvist, om hundra stycken firmor på en gång skulle falla över honom och begära skadestånd av honom för denna annons.

Sedan skall jag be att få begära en upplysning av herr statsrådet: vad är laga forum för sådana här åtal? Är det inte så, att om en firma annonserar i hela svenska pressen, så äro utgivningsorterna för samtliga de tidningar, i vilka annonsen förekommer, de platser, där åtal skall ske. Det kan bli ganska många åtal på en gång. Om nu åtalen äro fullkomligt obefogade, så att frikännande följer, har i alla fall firman i fråga haft utgifter för rättegången, och det kan mycket väl med nutidens förträffliga och rationella organisation ordnas på det sättet, att om de som åtalat firman bli dömda att gälda firmans rättegångskostnader, ha de inte någonting att betala dessa rättegångskostnader med. Det vore en mycket trevlig situation, som Sveriges rikess lag ställt till med, om sådant skulle inträffa!

Men så frågar jag: hur går det, om en firma till agenter över hela landet skickar ut kataloger, vilkas innehåll befinnes vara i strid med lagen? Skall man då för katalogerna åtala firman på tryckningsorten? Är det inte snarare så, att man skall åtala firman på alla de orter, där de oriktiga uppgifterna hava lämnats? Men då råkar en sådan firma som Ahlén & Holm i en mycket egenomlig situation, om den skall åtalas vid alla Sveriges underdomstolar på en gång.

Hur i all världen kan man över huvud lägga fram en lag, som är behäftad med en så fruktansvärd bristfällighet som denna? Om den omtalade katalogen är stridande mot lagen, skall väl denna förseelse åtalas och dömas på ett ställe till ett resonligt och riktigt straff, och det skadestånd, som eventuellt skall ådömas firman, skall väl också kunna på något sätt definieras och bedömas. Men här skall varenda handlande i Sverige, som för samma varor som firman i fråga, alltså ett antal, som går upp till tiotusentalet, då varenda lanthandlare har sådana varor — praktiskt taget alltså varje lanthandlande i Sverige — kunna åtala en dylik firma för att den lämnat oriktiga uppgifter och begära skadestånd.

Nu sades av herr Bissmark, att när en firma är åtalad en gång, går det inte att väcka ett nytt åtal och begära ytterligare ett skadestånd, utan man får infinna sig och instämma. Men, herr Bissmark, den ene kan begära skadestånd beträffande en artikel och en annan beträffande en annan artikel i en katalog, som innehåller, låt mig säga 6,000 artiklar. Hur går det då?

Nu säga naturligtvis herrarna, att det är fullständiga överdrifter, som jag

här gör mig skyldig till. Ja, jag föreställer mig också, att det inte kommer att gå till på det sättet i den utsträckning jag befarat. Men inte skall man väl skapa en lagstiftning, som är så beskaffad, att någonting dylikt i princip kan inträffa. Om en person gör en förseelse mot motorfordonsförordningen, är det väl riktigt, att han dömes till böter för denna förseelse, och dömes till skadestånd, om det är skäligt. Men inte är det väl riktigt, att han för ett bestämt brott — enligt min uppfattning består brottet i det av mig antagna fallet, att man skickar ut en katalog, som är oriktig — skall i princip kunna dömas av varenda domstol i landet och åtalas av alla bilägare eller alla möjliga andra, som på något sätt ha med bilar att göra. Men ungefär på detta sätt ligger denna sak till.

Herr Bissmark ansåg, att den 2 § i lagen inte skulle hindra, med den av Kungl. Maj:t givna formuleringen, att man utdelade presenter av visst slag, exempelvis att man gav en rakhyvel gratis vid inköp av en raktvål. Jag måste nu för min del karakterisera ett sådant tillvägagångssätt som ett uppenbart skoj, helt enkelt. Det ligger ju ingen som helst rimlig proportion mellan priset på en raktvål, som man får av finaste kvalitet för en krona, och den present, som man får på köpet, en rakhyvel, om det är någonting med den. Jag har hört talas om en tvålfirma, som köpte ett jättestort lager rakhyvlar av en fabrik, som av någon anledning — ekonomiska svårigheter eller annat — behövde göra sig av med dessa, och vilka firman sedan delade ut till raktvålssköpare. Men veta herrarna varför? Jo, det var helt enkelt för att förstöra marknaden för en annan rakhyvelsfirma, som man ville komma åt; så har det åtminstone sagts till mig. Om herr Bissmark menar, att en sådan sak inte kan åtkommas genom denna 2 §, varför föreslår man den då? Det är ju alldeles felaktigt.

Nu måste jag säga, att det bedrivs oerhört mycket skoj med sådana här presentartiklar, det vill jag inte alls förneka. Det verkade en tid så, att allmänheten lät locka sig, men numera är det egentligen endast de dummaste, som låta locka sig av sådana löften om extrapresenter. Men, mina herrar, hur i all världen skola ni kunna stifta en lag, som hindrar dumma människor att bli lurade? Det finns ingen möjlighet att åstadkomma en sådan lagstiftning, ty låta de inte lura sig av en sådan här firma, så låta de lura sig av någon annan. Det är, som om ödet en gång bestämt, att de skola bli lurade.

Jag tycker emellertid, att 2 § inte riktigt står i paritet med 1 § i fråga om olägliga påföljder, det måste jag erkänna. Men å andra sidan är dess nytta och nödvändighet inte sådan, att det finns någon anledning att nu bifalla heller denna paragraf. Lagen kan stå kvar oförändrad och möjligen kompletteras med den bestämmelse, som greve Spens begärt utredning om, nämligen om mutor till hustjänare och andra sådana. Det är en verklig olägenhet, då en firma går till tjänarna i ett hus och lovar dem fem eller tio procents provision på allt, som de inköpa i affären för sitt husbondfolks behov. Det skiljer sig inte i något avseende från andra mutor, och jag förstår inte varför man varit så rädd att gå till angrepp mot de stora missbruk, som förekomma på detta område. Och det är sannerligen inte några skojarfirmor, som bedriva sådana affärer, utan det är högt ansedda »kvalitetsfirmor», vars innehavare få Vassen, om inte Nordstjärnan, som använda sådana metoder. Jag skulle nästan vilja rösta för bifall till greve Spens reservation i detta hänseende, men jag skall närmare fundera över saken under debattens fortgång.

Tills vidare ber jag, herr talman, att med hänvisning till vad som står i min motion och som herrarna skulle ha läst, ty den är ganska trevligt skriven — jag kan ju ge den det vitsordet, eftersom större delen är författad av en annan än mig, enligt uppgift i texten — och med hänvisning till vad jag nu anfört, att få yrka bifall till reservationen.

*Lagförslag
med vissu
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Herr Reuterskiöld: Herr talman! I en punkt synes det beträffande förhållandet mellan lagförslaget och tryckfrihetsförordningen råda överensstämmelse mellan departementschefen och mig, nämligen i den punkten, att det skulle vara orimligt att ålägga utgivaren av periodisk skrift ansvar för en annons av den beskaffenhet, som lagen här säger. Men det föreligger den skillnaden, att departementschefens uppfattning om det orimliga häri leder honom till antagandet, att denna orimlighet inte skall inträffa, under det att min erfarenhet, grundad på den praxis, som finns rörande tryckfrihetsförordningen, utmynnar i, att denna orimlighet verkligen kommer att inträffa.

Man kan ju säga vad man vill om tryckfrihetsförordningen och dess praxis, men det finns icke någon lag, såvitt jag kan se, som är så ofantligt stelbent i praxis och så segt fasthållande vid alla sina värsta orimligheter, som just tryckfrihetsförordningen. Jag vill bara ta som exempel det fall, som ju departementschefen känner mycket bättre till än jag, att en ansvarig utgivare för en periodisk skrift, som är dömd och sitter i fängelse och inte har något som helst med utgivningen att skaffa, men fortfarande står som utgivare, blir dömd för vad tidningen innehåller under den tid han sitter inne, och helt enkelt inte kan ha haft någonting med den att göra. Jag tycker det är en orimlig konsekvens, men sådan är vår tryckfrihetsförordning.

Vem är det som gjort, att praxis blivit sådan? Jo, det är riksdagens justitieombudsman. Riksdagens justitieombudsman har till uppgift att särskilt vårda sig om tryckfriheten, och det finns väl knappast något fall, där en anmälan går in till justitieombudsmannen angående åsidosättande av tryckfrihetsförordningens bestämmelser, där han icke ingriper med åtal, som vanligen leder till någon påföljd.

Om man nu tänker på 1930 års lag angående varumärken, känner jag visserligen inte närmare till praxis i fråga om dess tillämpning. Det är möjligt, att det finns rättsfall, som visa, att man kunnat tillämpa den, men det skulle vara intressant att veta, huruvida i dessa rättsfall den invändningen har skett, att tryckfrihetsförordningen varit tillämplig, eller att, därest sådan invändning blivit gjord, men åsidosatts, ingen anmälan skett till justitieombudsmannen. Förrän vi ha klart bevis för, att så skett eller att J. O. lämnat sådan anmälan utan avseende och eventuellt, därest han gått till åtal, fällande dom icke följt — förr kan jag inte tro på, att det här orimliga resultatet inte skulle kunna inträffa.

Ser jag vidare på icke-periodiska skrifter, ett prospekt eller ett cirkulär eller en priskurant, i den mån det inte är accidenstryck utan verkligen ett tryck, vad är det som hindrar, att man har en bulvan, som lämnar namnsedel? Det är då han, som blir ansvarig. Jag kan lika litet finna något hinder för detta med hänsyn till tillämpningen som i det föregående fallet.

Nu säger departementschefen, att 1912 års uttalande av den då sittande och sitt arbete avslutande kommittén mycket väl kan åberopas i motsatt riktning. Men, mina herrar, detta kommittébetänkande av 1912 ledde aldrig till något resultat. Kommitterade, och dit hörde ju också en så betydande auktoritet på tryckfrihetsförordningens område som justitierådet Alexanderson, ha uttalat sig dels om, hur den nuvarande lagen skall tolkas, och dels om, hur man skall skapa den nya lagen för att råda bot på de värsta orimligheter, som den nuvarande lagtolkningen medfört. Jag vågar tro, att den omständigheten, att 1912 års kommittébetänkande inte lett till något som helst resultat vare sig i lagstiftningsväg eller praxis, är tillräckligt talande, för att man inte skall kunna åberopa det med någon som helst utsikt till framgång.

Emellertid har departementschefen också framfört en annan synpunkt. Han framförde en synpunkt, som jag principiellt delar och mycket gärna ansluter mig till, bara han kunde garantera, att den blir fullständigt genomförd på

tryckfrihetspraxis område. Men det tror jag inte han vågar ta på sitt ansvar. Om jag rätt uppfattat honom säger han nämligen, att det är inte meddelandet i annonsen i och för sig det gäller, utan detta meddelande utgör slutmoment i en serie av tidigare handlingar, där tonvikten ligger på den oriktiga och vilseledande uppgiften. Ja, detta kan mycket väl sägas, och om praxis vore sådan i tryckfrihetsmål, att man kunde bygga någonting härpå, skulle jag gärna ge med mig. Men nu förhåller det sig så, att detta meddelande i annonsen också kan betraktas som det första steget i en serie av helt annan art, nämligen den spridning av meddelandet, som sker genom den periodiska pressen, och då ha vi den bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen, att utgivaren är ansvarig för allt, som genom meddelandet leder till allmänhetens förvillande. En sådan annons borde väl leda till allmänhetens förvillande, och utgivaren blir ansvarig, såvitt jag förstår. Jag beklagar, men jag kan inte komma ifrån, att praxis är sådan.

Under sådana omständigheter kan jag inte finna, att det finns några som helst garantier för, att den tolkning av paragrafens uttryck »annons», som här är given i motiveringen, kommer att stå sig i praxis. Skola vi då gå in för en lagstiftning, som med största sannolikhet kommer att leda till ett sådant orimligt resultat, som varken departementschefen eller jag gillar, men som han hoppas skall falla på sin egen orimlighet, men jag med kännedom om den praxis, som varit, tror kommer att uppstå — just därför att det är orimligt.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Herr Björck, John: Herr talman! Trots att jag i stort sett sympatiserar med de försök, som här göras för att komma åt illojala affärsmetoder och den illojala konkurrensen, måste jag bekänna, att jag står mycket tveksam, när det gäller vissa paragrafer i det föreliggande lagförslaget, särskilt då första paragrafen, som vi nu närmast diskutera.

Det är ju så, att lagförslaget är tillkommet för att skydda den lojala handeln, men det kan dock i vissa fall bli till åtskillig skada även för lojala utövare av denna näring. Enligt 1 § kan den, som i priskurant eller liknande lämnar uppgifter, som kunna betecknas som oriktiga, straffas. Men den, som muntligen lämnar uppgifter, som vid noggrant skärskådande inte stå sig eller som inte alltid äro med sanningen överensstämmande, kommer man givetvis inte åt, ty han torde kanhända akta sig för att ha vittnen med sig. Då inträder ju det förhållandet, att en resande, som representerar en firma, kan prata huru mycket som helst men ändå är oåtkomlig. Men en priskurant kan konkurrenterna nagelfara och få anledning att i nummer efter nummer och artikel efter artikel slå ned på beteckningar, som förut varit använda, men som nu, sedan lagen trätt i kraft, befinnas vara straffvärda.

Nu invänder man: ja, men man skall tala sanning i sin priskurant! Där bör inte lämnas uppgifter, som inte äro med sanningen överensstämmande!

Det har förut påpekats under debatten, till och med av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att det i handelsbruk finns vissa benämningar, som så att säga vunnit burskap och som användas, änskönt man inte kan säga, att de äro så riktiga. Han anförde vissa tvålar. Det finns också vissa tygsorter, och det finns mycket annat, som fått namn, som det nu äro praxis att beteckna dem med, men om vilka man i stort sett skulle kunna säga, att de inte äro riktiga: varan innehåller inte vad namnet säger. Fortsätter en affärsman att trycka sin priskurant på samma sätt som förut, blir han bötfälld, under det att man, som jag sade, givetvis inte kan komma åt en resande.

I fråga om vissa annonsörer torde dessa också vara oåtkomliga. Vi hade ett bevis för detta i Borås i fjol, när vi försökte få tag på en firma, som utbjöd en artikel till ett pris, som vi förstodo absolut måste vara humbug. En person hade hyrt en plats av en liten fastighetsägare för en brevlåda — det var det enda han hade — och den gick han och tömde en gång om dagen på de postanvisnin-

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Forts.)

gar, som han fick mottaga. Men man kunde inte få reda på, var personen hörde hemma, och fastighetsägaren, som hyrt ut platsen i farstun för brevlådan, kände inte alls till honom. Han hade betalat en liten slant för att få ha brevlådan där; det var allt man visste om honom. Och skulle han nu åka fast, om man exempelvis posterade en polis för att gripa honom, har han i alla fall ingenting, som man kan ta. Han bara reser till en annan stad och fortsätter där rörelsen.

Man talar om likhet inför lagen och håller strängt på detta. Vi kunna tänka oss två firmor, som äro fullkomligt likställda. De sälja samma varor, men den ena gör det genom en resande och den andra genom priskurant. Den ene får givetvis sälja genom att han har sin resande, som kan lägga ut texten och tala för varorna. Den, som har priskurant blir, om han strikt skall följa sanningen och akta sig för att bli bötfälld, ovillkorligen handikappad, det kan inte hjälpas.

Herr Örne har anfört exempel på, hur våra större firmor givetvis komma att sitta emellan, och vi ha åtskilliga dylika firmor i Borås, som på de senaste tio å femton åren ha vuxit upp och som använt fullt lojala affärsmetoder, men som nu frukta, att den sortens lagförslag, som här äro ifrågasatta, komma att göra dem åtskillig skada.

Jag kan därför, herr talman, inte gå med på första paragrafen, sådan den är formulerad, utan ber få framställa ett yrkande om, att några ord i densamma måtte utgå, nämligen orden: »cirkulär, prospekt eller priskurant eller genom annat för ett större antal personer avsett meddelande.» Paragrafen skulle således i sin början lyda på följande sätt: »Den, som i utövning av näringsverksamhet genom meddelande å vara, anslag eller skylt eller i annons i uppenbar strid mot god affärssed» o. s. v.

I övrigt torde jag få återkomma i vad det gäller ett par paragrafer i slutet av lagförslaget.

Herr Klefbeck: Herr talman! Endast en liten replik till min vördade vän, förre justitieministern Bismarck, som riktigt tog till storsläggan mot mig. Han frågade, var min etik blivit av och ville framställa mitt anförande så, som ville jag försvara en skojare och bedragare, medan han återigen, liksom lagförslaget, ville skydda den hederlige näringsidkaren.

Om det vore fråga om att gå fram efter rena linjer, sanning å ena sidan och lögn å den andra, då vore problemet mycket, mycket enkelt, och då skulle säkerligen herr Bismarck och jag gå på precis samma linje. Men han är inte den konsekventa ängel, om jag får säga så, som han förefaller att vara. Ty enligt utskottets framställning och lagens mening och innehåll är det alldeles tydligt, att *meningen alls inte är att förbjuda varje oriktig uppgift*. Och utskottet anför självt en mängd oriktiga uppgifter »prima varor», »oöverträfflig», »outsitlig» o. s. v., vilka skulle vara tillåtna, fastän de äro oriktiga. Gränsen går sålunda icke mellan hederlighet och ohederlighet, utan somliga oriktiga uppgifter få opåtalat fortsätta, och det skall anses lojalt och så, som det bör vara. Andra oriktiga uppgifter få inte fortsätta, utan drabbas av ett fruktansvärt straff. Det är just detta, att man icke vill dra upp linjen mellan sanning och lögn, utan låter lögnen obehindrat passera den ena gången men däremot bestraffas den andra gången, som gör, att jag icke kan vara med om saken. Och när lagförslaget just öppnar möjlighet för ett sådant olika förfarande, så kan jag, herr talman, icke ge min anslutning till detsamma.

Herr statsrådet Hansén: Herr förste vice talman, mina herrar! Då kravet på lagstiftning på nu föreliggande område framställts, är det ju närmast från köpmännens sammanslutningar och i viss mån industriens sammanslutningar, från vilka dessa krav från början framkommit.

*Lagförelä-
ning med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Det tycks förefalla, som om en hel del gott folk ansåge, att lagstiftning till skydd för näringslivets utövare skall man vara mycket betänksam emot. Dessa saker skola de sköta själva. Jag vill gent emot detta erinra, att näringslivets olika grenar dock äro de krafter, på vilka hela samhällsbyggnaden vilar, och där en lagstiftning till stöd för näringslivets utövare kan ges, som på samma gång fyller ett allmänt intresse, där är det ett statens intresse och en statens plikt att också ge en sådan lagstiftning. Det är sålunda väl befogat, att till stöd för de näringslivets och köpenskapens utövare, som vilja hålla sig till sanning och i sin handel uppträda ärligt och redbart, ge den lagstiftning, varom nu är fråga. Ty det är ju den köpande allmänheten, som är offret för de köpmän, som icke ålägga sig de principer jag nyss förordat.

Om man tror, som här har framgått, att det hela inte är så farligt, måste jag påstå, att då har man bestämt inte heller ägnat någon uppmärksamhet åt dessa frågor. Det är ju en mycket allmänt känd sak i detta land, att det pågår en reklam med sådant resultat, att den stora allmänheten lockas att göra affärer, som äro synnerligen oförmånliga och om vilka man, med fog kan säga, att allmänheten i stort sett blir lurad.

Jag skall här inte gå in på herr Åkermans anförande, vars anmärkningar huvudsakligen voro av juridisk innebörd. Men så var det herr Klefbeck, som företräder lekmannaförståndet, liksom jag. Han förklarade, att han gått till behandlingen av propositionen med en viss tillfredsställelse över att någonting här skulle kunna göras till stöd för sanningen och rätten. Men detta som jag hoppas frejdiga mod, efterföljdes snart av eftertankens kränka blekhet. Tydligen har herr Klefbeck låtit sig påverka av vissa firmors uppvaktning i första lagutskottet. Han pekade bl. a. på Boråsfirmor, som inte skulle få i kataloger och annonser kalla tyg, som var uppblandat med bomull och schoddy för ylletyg. Jag är köpman sedan min första ungdom, och jag svarar: det har man inte rättighet att göra. Man skall säga sanningen i sin reklam om vad varan innehåller och ingenting annat.

Även jag har blivit uppvaktad av dessa firmor, och av en hel del andra också, och det har verkat på mig på ett diametralt motsatt sätt, än vad det tycks ha gjort på herr Klefbeck. Här har man beklagat sig inför mig över, att man inte får kalla schweiziskt silke, som är 20 procent billigare, för Lyonsilke. Då kunde man ju nämligen bjuda ut en vara som »Lyonsilke» till 20 procent billigare pris än en köpman, som verkligen vill tillhandahålla sina kunder det gamla, välkända Lyonsilket. Det är väl typisk illojal reklam och illojal handel! Här har man vidare beklagat sig över, att man exempelvis inte får kalla filter, i vilka till stor del ingår bomull, för yllefilter, och likaledes att man inte får kalla för yllestrumpor, sådana strumpor, som till viss del bestå av bomull. Man har vidare beklagat sig över, att man inte får kalla för silke sådant som är konstsilke, och så vidare i oändlighet.

Då jag hörde hela denna klagovisa, kände jag mig övertygad om, herr Klefbeck, att här behövs det verkligen en lagstiftning mot illojal reklam. Det svenska folket är inte betjänt av att få uppgifter, vare sig i kataloger eller i annonser, som utge en vara för någonting helt annat än vad den i verkligheten är.

Vidare var det den specielle talaren för Boråsbekymren, herr Björck, som spann på samma tråd. Jag vill säga honom, att jag vill befrämja handeln under vilka former som helst, bara den sker efter redbara, öppna och sanningsenliga grunder. Om det är en efterkravsaffär eller en öppen butik eller en, som säljer genom ombud, sak samma! Men jag kan inte erkänna vare sig den muntliga osanningen eller den skrivna som grund för handeln.

Dess bättre, vill jag tillägga, har man aldrig med en köpenskap, byggd på osanning, lagt den grund, på vilken man med framgång kan bygga vidare.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Det kan väl ges tillfälliga vinster, som den godtrogna allmänheten får betala, men dess bättre hämnar det sig i regel i längden. Att skona allmänheten från att falla offer för den ena före och den andra efter, som driver illojal handel och lämnar osanningsenliga uppgifter om sina varor, den uppgiften är tillräckligt stor, för att man bör se till, att vad man här kan göra på lagstiftningens väg också blir gjort.

Det har sagts, att en resande kan fara med osanning hur mycket han vill utan att drabbas av lagen, medan en tryckt priskurant blir fälld. Jag vill då erinra, att denna jämförelse är rätt vilseledande. Resande direkt till den stora allmänheten äro rätt sällsynta. Resanden går till köpmännen och framhåller varans förtjänster på det sätt han kan. Men han mötes ju då redan från början av en publik, på vilken man har rätt att ställa det anspråket, att den inte godtar vilka osanningar som helst, vare sig de äro muntliga eller skriftliga. Men priskuranterna gå ut till den stora breda publiken i landet, och av den publik, som läser dessa priskuranter, kan man inte begära, att den skall ha den varukännedom eller den utbildning i detta avseende, att den skall kunna bedöma värdet av uppgiften och handla därefter.

Herr Örne har gjort en hel del invändningar. Han har emellertid anfört ett argument, som vi vid samtal redan förut behandlat med varandra, och eftersom han nu upprepade det i debatten, kan jag ju också få upprepa mitt bemötande. Herr Örne sade, då vi talade om detta privat, att om en viss stor firma i Stockholm blir åtalad, väcker det ett oerhört uppseende, och det blir för den firman ett mycket större straff, än om exempelvis en liten lanthandlare någonstans i lappmarken blir åtalad och får böta 25 kronor. Det är ingen människa, som talar om den senare fjorton dagar efteråt, men den stora firmans böter vet man om, dem tänker man på och skriver man om i årtal. Ja, jag svarade då, och jag upprepar den argumenteringen nu, eftersom herr Örne dragit exemplet här: det är nu en gång så här i världen, att vare sig det gäller en enskild eller en organisation, så ställer man anspråken efter personen och efter företaget, och om den enskilde i framskjuten ställning faller under lagarna på något område, så väcker det givetvis större uppseende, än om en person, på vilken man icke kan ställa samma anspråk, faller för samma lag, och så är det även beträffande de stora företagen. Och jag vill också tillägga: de stora företagen ha i många avseenden större möjligheter och framför allt intet behov — och jag hoppas, att de icke heller vilja det — att i sin reklam använda illojala metoder.

Vidare sade herr Örne: det är bara dumt folk, som låter lura sig, och sådana människor äro nu som predestinerade därtill, det kan man aldrig förebygga. Ja, min högt ärade vän herr Örne, jag vill säga, att det nog är att generalisera litet för mycket att sätta stämpeln »dumt folk» på hela den stora svenska allmänhet, som dag ut och dag in gör okloka affärer på grund av illojal reklam.

Summan av vad jag här velat anföra är, att jag ehuru köpman till professionen icke hade i vad på mig ankommer gett mig in på en lagstiftning, som jag vet är omdiskuterad och möter motstånd, om det bara gällt att ge köpenskapen ett handtag, men jag har kommit till den bestämda övertygelsen, detta måhända just därför att jag har levat mitt liv i periferien i detta land och sett dessa affärer i verkligheten, att det i ännu högre grad är ett allmänt intresse att skydda den köpande allmänheten från följderna av illojal reklam. Därför har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att detta är ett lagförslag, som i mycket måttfull form likväl innebär ett försök att höja ett varnande finger mot denna illojalitet. Ingen skall fatta det så, att jag icke uppskattar reklamens betydelse för vårt näringsliv. Jag är fullt på det klara med, att den moderna reklamen gjort vårt näringsliv mycket stora tjänster och kommer att göra det

även framgent. Vi ha lärt oss reklamens konst från utlandet, och det är bara gott och väl. Men denna reklam har också sina avigsidor, och jag tror, att det är i allmänt och enskilt intresse att höja en varnande röst emot att anamma även de dåliga sidorna av denna reklam.

Jag vill slutligen tillägga, att då man nu fått bevittna, att inom köpenskapen sedan tjugufem, trettio år och ännu längre tillbaka de goda krafterna, som velat upprätthålla hederlighet och ärlighet i handel och köpenskap, av statsmakterna begärt ett stöd för sina strävanden, så tycker jag, att tiden kan vara inne att ge dem det stödet, och därför hoppas jag, att kammaren måtte bifalla det nu föreliggande förslaget.

Herr Åkerman: Herr talman! Blott ett par ord! Det var ett uttalande av herr Bissmark, som föranledde mig att anteckna mig på nytt bland talarna på talarlistan.

Herr Bissmark sade någonting i den här stilen: låt bli att bryta mot lagen, så slippa ni straff! Jag må säga, att jag tycker, att det yttrandet är oerhört av en gammal domare och en man, som dessutom har varit justitieminister. Låt bli att bryta emot lagen, så slippa ni straff! Med den sentensen kan man ju egentligen stifta vilka strafflagar man behagar, hur som helst, man bara säger: låt bli att bryta mot lagen, så slippa ni straff! Vartill tjäna då alla forskningar och alla undersökningar, om en lag håller måttet eller inte och om det går an att stifta en sådan lag? Det tjänar ingenting till att företaga dylika. Låt bli att bryta mot lagen, gott folk, så slippa ni straff! Så enkelt var det rådet.

Nej, herr Bissmark, det går inte att i strafflagstiftningen komma med dylika sentenser. Jag måste på det bestämdaste reagera emot detta. Här är det dock fråga om att med fängelsestraff belägga vissa handlingar, som beskrivas på ett till den grad tänjbart och svävande sätt, att jag trotsar någon att kunna våga det påståendet, att domstolarna här komma att kunna göra en enhetlig lagtillämpning. Det är inte tänkbart.

Herr handelsministern säger: jag vill att i handeln endast sanningen skall råda. Detta stämmer bra illa samman med den motivering, han själv anför i propositionen, där det uttryckligen betonas: ni får lov att ljuga; ljuger ni mycket, riktigt ordenligt, bli ni fria från straff, därför att då är det ingen, som tror er; och ljuga ni så litet, att det inte är ägnat att vilseleda någon, gå ni också fria. Men det är farligare för dem, som ljuga lagom, såsom jag redan sagt: de bli fast.

Nå, nu skola domstolarna pröva detta. Tro ni verkligen, att domstolarna äro i stånd att här göra en lagtillämpning, som kan hålla måttet och inge förtroende? Jag tror det icke, och därför varnar jag för att beträda denna väg. Det gäller dock strafflagen, det gäller att utlämna människor till fängelsestraff, och jag har sett på nära håll, vad det betyder. Jag har nu under de sista åren såsom fängenvårdsfullmäktig och såsom ledamot av interneringsnämnden fått se åtskilligt i den vägen. Jag vill här säga, att det icke är småsaker att utlämna en människa åt fängelse. Det fordras betydligt klarare linjer för den saken än dem, som äro uppdragna här, och jag varnar för att beträda den väg, som här är föreslagen. Det kan bli farligt.

Herr Bissmark gjorde sig mycken möda att förklara bestämmelserna i 11 §. Ja, för all del, det gjorde han alldeles riktigt, men vad som står fast är, att såsom lagen är skriven, kan den, som skickar omkring annonser över hela riket, bli åtalad vid rikets samtliga domstolar på en gång. Den frågan har varit uppe i lagrådet, och det föreslogs, att man skulle välja ett enda forum för den saken, men justitieministern slog sig till ro med, att han ville försöka lagen en tid och se, hur den verkade. Ja, det går ju an att försöka, men jag tror ändå, att

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Forts.)

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

det är bäst, att herrarna låta bli detta, ty det kan bli ledsamheter av. Tro mig, mina herrar, sådana här missförhållanden kunna så småningom bortarbetas genom allmänhetens egen påpasslighet och vakenhet och framför allt genom den lojala affärsvärldens inverkan på de filurer, som äro ute och operera, men akta eder för strafflagar, som komma att minska aktningen för lagen överhuvud taget. Det är mitt råd.

Herr Löfgren: Herr vice talman! Endast några ord! Jag ber om tillgift för att min heshet kanske gör det svårt för mig att göra mig hörd.

Jag uppkallades närmast av ett anförande av herr Örne. Men jag kan inte låta bli att först erinra den föregående ärade talaren, första lagutskottets ordförande, om en sak. När han anmärker emot propositionen, att man där givit på hand, att man skulle få ljuga åtminstone till en viss grad, om man gjorde det med måtta — ett yttrande, till vilket han återkom nu sist — så vill jag erinra om, att i den reservation, som herr Åkerman har underskrivit, förekommer en sats, som jag snarare tycker är litet betänklig. Där står nämligen: »Dylika handlingar» — d. v. s. handlingar sådana som illojal reklam — »framgå i ett flertal fall icke ur ett bedrägligt uppsåt utan bottna fastmera i en naturlig mänsklig strävan att åt den egna lovliga näringsverksamheten giva vidgat omfång och ökad vinst.» Det är en ren hymn åt företagareandan i alla dess former. Propositionen har sökt åtkomma osunda företagetelser på näringslivets område. Om den inte lyckats fullständigt, så beror det på att allting är ofullkomligt. Jag tror emellertid inte, att man med fog kan säga, att lagstiftningen är så oklart fattad och uttryckt, att den inte skulle kunna tillämpas just i de fall, där ett ingripande behöves.

Herr Örne — för att nu komma till hans anförande — ville göra gällande, dels att det här förslaget egentligen var någon sorts juristpåfund, för vilket de två sista justitieministrarna gjort sig till tolkar, dels ock att de initiativtagare, som stodo bakom det, voro en del köpmannaorganisationer, som av ren sysslöshet och i ovisshet om vad de skulle taga sig till hade funnit ut, att det fanns vissa lagstiftningsbestämmelser i främmande länder, som det kanske kunde vara så gott att få antagna även här i landet, och följaktligen föranletts till framställningar till olika regeringar, vilka framställningar till sist måste få ett svar.

Vad nu juristeriet beträffar, så vill jag anmäla mig som en av de tilltalade. Jag har nämligen år 1919 lagt fram den lagstiftning, som endast är en första del av detta lagstiftningsprojekt i dess helhet och som är grundad på ett utlåtande av patentlagstiftningskommittén. Detta rörde, som man vet, bestickning och obehörigt användande och yppande av yrkeshemligheter. Jag har fått beröm i reservationen, där man förmenat, att det var en riktig begränsning av ämnet, när man nöjde sig med att komma fram med vad som då förelades riksdagen. Nu vill jag emellertid, för att inte ställa mig i bättre dager än mina efterföljare, erkänna, att när jag inte gick vidare utan föredrog ärendet i regeringen så, att man skulle begränsa sig till de år 1919 framlagda delarna av lagstiftningen, så berodde det verkligen inte på, att jag inte ansåg, att vad som nu föreslås skulle vara nödigt och nyttigt. Nej, jag hade då verkligen samma betänkligheter, som nu ha uttryckts av herr Reuterskiöld. Jag var nämligen en smula rädd för att komma i konflikt med tryckfrihetsförordningen. På den tiden var man nämligen alldeles oerhört förskräckt för att komma i strid med grundlagarna och inte minst med tryckfrihetsförordningen. Man kunde inte ens använda vad som stod i en tryckt skrift såsom bevisning i ett mål mot enskild person, som fällt ett yttrande till en tidningsman, utan att bli avvisad från rådsturätten. Det skulle alltihop gå i ansvarsväg gent emot tidningsutgivaren ensam.

Emellertid är det uppenbart, att denna rigorösa praxis — som jag för resten måtte ha tolkat alltför strängt, eftersom 1912 års kommittébetänkande rörande tryckfriheten tillkom före min tid — inte fortfarit, utan att tryckfrihetsförordningen numera inte tolkas på det stränga och restriktiva sätt, som jag nyss antydde. För det första känna vi ju till den nya preventivlagen, som justitieministern också framdrog, där själva utbudandet är straffbart. Där kan som anklagelsematerial och bevismedel användas en annons, som innebär utbud av preventivmedel. Denna bevisning är i och för sig tillräcklig för att få en person fälld. Där är det själva annonsen, det gäller, och personen i fråga behöver inte i verkligheten ens ha någonting av den olämpliga varan till salu. Själva utbudandet genom annons är i och för sig straffbart.

Vidare säges i 1912 års betänkande, att om man använder en annons, ett meddelande i tryckt skrift för att locka folk genom svikligt förfarande till att avhända sig egendom, så är det givetvis fullbordat brott, först sedan allmänheten låtit lura sig, men jag kan använda annonsen som bevismedel, som ett moment i den kedja, som utgör det fullbordade brottet, bedrägeriet. Men, säger 1912 års tryckfrihetskommitté, om vi hade straff för bara försök till bedrägeri, så skulle detta försök anses vara konstaterat i och med ett dylikt meddelande, och följaktligen skulle annonsen i och för sig anses vara brottslig handling, som kunde föranleda åtal och fällande av den, som gjort sig skyldig till förseelsen. Men alldeles avgörande för, huru praxis därvidlag numera är, tycks mig vara just den i propositionen och även av herr justitieministern i hans anförande här i dag anförda omständigheten, att riksdagen antagit ett förslag till ändring i lagen om skydd för varumärken, där det står så, att den, som i utövning av näringsverksamhet o. s. v. »för kännetecknande av sina varor obehörigen brukar annans varubeteckning i annons, cirkulär» o. s. v., skall straffas. Där måste man väl säga att liksom i detta fall hela förfarandet framträder genom själva annonsen och blir straffbart, utan att det behöver gå tryckfrihetsvägen. Beträffande den saken tror jag alltså inte, att vi behöva bekymra oss för att komma i strid med grundlagen genom att godtaga detta förslag. Det behöva vi så mycket mindre, som ju lagrådet även i detta ärende har övervägt förhållandet och tillbakavisat varje tvivel därom, att en dylik lagstiftning kan ske utan hinder av tryckfrihetsförordningen.

Det var den saken. Men så komma vi till de här sysslolösa organisationerna av privata köpmän, vilka framställts som ganska okunniga och beskäftiga »busy-bodies», som tagit sig till med att lämna in den ena framställningen efter den andra, och därmed fått den ene justitieministern efter den andre att handla efter deras intentioner. Jag undrar, om denna framställning kan vara alldeles riktig. Det säges i herr Örnes motion, att under den tid av mer än 16 år, som förflutit, sedan patentlagstiftningskommittén utarbetat sitt förslag, förhållandena förändrats till den grad, att om det också funnits ett behov av en dylik lagstiftning tidigare, så skulle det numera inte finnas det minsta behov av en sådan. Då får jag säga, att det är litet underligt, att i alla fall Stockholms handelskammare, som inte består bara av en skara minuthandlare utan av stadens och nejdens främsta köpmän, och inte bara Stockholms handelskammare utan även andra handelskamrar med iver år efter år ha trängt på med förslag och hemställanden om en lagstiftning sådan som den nu ifrågasatta. Och jag tycker, att de ha lämnat ganska goda bevis för att de ha rätt i sina försök att få till stånd en ändring i det oeffterrättlighetstillstånd, som på detta område föreligger. Jag kan försäkra herr Örne, att ehuru jag inte kan anförä de av mig kända exemplen här i kammaren, så är jag villig att enskilt visa det material, som jag själv innehar. Det upptager fall, som under min verksamhet som affärsjurist kom-

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Forts.)

mit till min kännedom och som ha varit högst beklagliga. Det gäller saker, som måste betraktas som fula uttryck för en illojal reklam, men som man inte kunnat göra någonting åt på grund av lagstiftningens brister.

Herr Örne sade, att lagen är inte farlig för skojarfirmorna, de där, som byta skinn ideligen. Nej, den är inte farlig för dessa *firmer*. men för firma-innehavarna kan den ha sina risker, ifall de inte alldeles försvinna i luften på samma gång, som deras firmer försvinna. Det är ju dock personerna, som bära ansvaret, vare sig deras firma haft den ena eller andra skepnaden.

Men nu säger herr Örne, att det är inte de, utan de stora firmorna, som drabbas, de som ha reklamavdelningar med särskilt fina reklamchefer och ännu finare chefer högst upp i toppen. Det är alldeles förfärligt, att de högsta cheferna skola få stå till svars för vad reklamcheferna tagit sig till i sin iver att överträffa varandra i fråga om reklam.

Ja, vad det påståendet beträffar, ber jag att få hänvisa till vad Stockholms handelskammare säger i en skrivelse till utskottet, vilken inte är intagen i handlingarna, men som herr vice ordföranden välvilligt tillhandahållit mig. Där upptages just den nyss berörda anmärkningen, som också framkommer i herr Örnes motion, och i anledning därav säges på följande sätt: »Just den snabba utveckling, som för närvarande pågår inom reklamteknikens område synes även starkt motivera ett ingripande i tid för att genom lagstiftning hämma dagligen förekommande missbruk. Tvärtemot vad motionären och den konsulterande juristen tyckas anse finner handelskammaren, att reklamväsendets utveckling under ledning av speciella reklamchefer och reklamavdelningar är ägnad att innebära åtgärder för utkrävande av den högsta affärsledningens ansvar för vad som sker i dess namn.»

Det är en alldeles motsatt synpunkt, och den tycker jag är mera värdig handelskåren än den, att denna kår skulle ha intresse av att draga sig undan ansvaret på grund av att det är andra, som handla i chefernas ställe.

Jag vill sålunda påstå, att det finns ett ganska stort behov av lagstiftning på detta område, och jag vill upprepa mitt påstående, att jag tror, att detta förslag, så långt man kan begära, också är effektivt. Jag skall inte taga upp kammarens tid med att i det avseendet bemöta ett par anmärkningar, som göras i herr Örnes motion. Bland annat går man där, när det gäller påståendet om ineffektivitet, ut ifrån, att man inte får narras om sina egna varor — är det inte så? — men om man håller sig till andras varor och talar felaktigt om dem, så skulle det inte vara straffbart. Om en handlande sålunda säger, att han säljer en vara för en krona, och det är sant, så skulle det inte vara straffbart. om han tillika säger, att grannen, konkurrenten, för samma vara tar 1:25 eller kanske för en dålig vara av samma sort tar 1:25, och detta *inte* är sant. Då har man bara talat om den andres vara i förhållande till sin egen, och det skulle inte vara straffbart. Detta resonemang förstår jag inte, och jag är säker på, att justitieministern har menat, att sådant skulle vara straffbart. Detta är naturligtvis en uppgift om den egna varan i förhållande till konkurrentens vara, och det är just det, som är åtkomligt och även bör åtkommas enligt denna lagstiftning.

Ja, även om det nu skulle vara så, att det finns luckor i lagförslaget eller att lagen, som det heter, stannar vid att inte tillämpas — det kallas för död bokstav — så vill jag inte fränkänna den ett betydande värde. Det är ett vanligt men alldeles felaktigt betraktelsesätt, att om en lag inte kommer i tillämpning, om det inte sker åtal efter den, så är den död bokstav. Nej, det är inte alls säkert; det kan tvärtom vara så, att lagens uppfostrande betydelse varit sådan, att det inte syndas emot lagen, och då gör lagen nytta på det bästa sätt, som över huvud taget en lag kan göra.

Vad jag för min del skulle vilja anmärka på är likväl åtalsbestämmelserna. Vad forumbestämmelserna beträffar tror jag inte, att de äro så farliga. Där omnämnde herr Örne vissa tekniska svårigheter, nämligen att det kan bli åtal på en massa ställen. Vad är rätt forum? frågar han. Den saken var också uppe i lagrådet, och ett av lagråden yrkade på, att just på grund av denna svårighet skulle forum bestämmas till den felandes personliga forum som gäldenär i civilmål. Men de andra lagråden tyckte, att det var onödigt med en särskild regel, och att det här kanske ändå rör sig om uppkonstruerade svårigheter. Det torde väl också i allmänhet vara så. Det kan finnas undantag, t. ex ett sådant fall som Ählén & Holm, som nyss anfördes. Jag vet för övrigt inte, om den firman nödvändigt skall betraktas som den första syndabocken. I allmänhet torde det ändå förhålla sig så, att det personliga forum är samma forum som det, där förseelsen begås.

Vad återigen åtalsrätten beträffar, medger jag, att de, som gjort anmärkning härutinnan, ha visst fog i det avseendet, att var och en, som hör till samma bransch som den felande, enligt lagen skulle ha åtalsrätt. Jag tycker, att det kunde vara nog med, att var och en, som hör till branschen eller till en förening inom branschen, skulle kunna ha rätt att angiva till åtal. Men det kan man ha olika meningar om. Lagrådet har i varje fall inte anmärkt på den bestämmelsen, och någon lagteknisk svårighet att använda den torde därför knappast föreligga.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Örne: Herr talman! Min högt ärade vän herr Löfgren citerade reservationen något ofullständigt. Efter de ord, som han anförde, står det nämligen: »Helt visst har denna strävan mången gång under den fria konkurrensen tagit klandervärda och mot god affärssed stridande former. Dylika motbjudande företeelser utrensas emellertid bäst genom den hederliga affärsvärlden själv och genom allmänhetens egen påpasslighet och urskiljning.» Och det är det, som jag också för min del påstår vara förhållandet.

Det var också ett mycket trevligt referat, som herr Löfgren lämnade av början på mitt anförande. Men det var inte riktigt, i varje fall icke sett från synpunkten av vad jag tänkte säga. Likväl är det ju möjligt, att herr Löfgren hängt upp sig på några formella bristfälligheter i anförandet. Min avsikt var inte att säga, att organisationerna voro sysslolösa, men att de sökte efter programpunkter, som kunde vinna allmän anklång — utom programpunkten att gräla på kooperationen — och det är någonting helt annat än herr Löfgren påstod att jag sade.

Jag sade inte eller, att förslaget bara var ett juristpåfund, utan jag sade, att jag förstod herrar justitieministrars glädje över, att de hade lyckats skriva en lag så, att de undgingo att stöta emot tryckfrihetslagen, och det är någonting ganska annorlunda.

Nu vill jag framhålla, att den del av patentlagstiftningskommitténs förslag, som herr Löfgren genomförde, är så pass vitt skilt ifrån de återstående, att dessa delar inte kunna jämföras. I fråga om den förra delen stöter man inte på de svårigheter, som herr Löfgren själv medgav finnas.

Herr Löfgren säger nu, att brott mot lagen i allmänhet skola höras under vederbörande persons forum. Ja, vet man det verkligen?

Att jag valde firman Ählén & Holm som exempel skedde just därför, att den konkurrerar över hela norra Sverige och även på många ställen i södra Sverige med den lokala handeln. Denna senare är mycket förargad över denna konkurrens, och det är inte alls svårt att åstadkomma några hundra åtal emot denna firma, vare sig de nu skola handläggas hos häradsrätterna i olika delar av lan-

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Forts.)

det eller de skola handläggas av Stockholms rådhusrätt. Om en firma råkar skicka ut en felaktig katalog, så är det väl ändå *ett* brott, som begås därigenom — det skulle jag tro — och inte skall ett enda genomgående fel kunna utmyn-
tas till flera hundra eller flera tusen brott, såsom kan ske enligt den nya lag-
stiftningen.

Beträffande sedan juridiken i min motion anser jag mig i anledning av herr Löfgrens kritik därav böra meddela, att den, som har medarbetat i min motion är en mycket framstående partivän till herr Löfgren, som haft plats i denna kammare, är professor i juridik och åtnjuter riksdagens höga förtroende på en viktig post, så att jag tror, att han får anses sitta inne med en tillfredsstäl-
lande sakkunskap på hithörande område.

Slutligen vill jag säga några ord till herr statsrådet och chefen för handels-
departementet. Hans anförande var synnerligen karakteristiskt för den upp-
fattning, som man i allmänhet inom handelskretsar hyser beträffande denna
sak. Jag kan fullkomligt instämma med handelsministern, när han uppstäl-
ler kravet på, att man skall säga sanningen om varor och ingenting annat.
För min del har jag alltid, när jag haft något att sälja för andras räkning —
ty själv har jag ej haft något att sälja — bemödat mig om att noggrant hålla
mig till sanningen. Jag kan inom parentes nämna, att det en gång medförde,
att köparen ansåg sig vara grymt lurad, ty han kunde aldrig tro, att det fanns
någon säljare, som sade honom sanningen, men den missuppfattningen berodde
ej på mig. I punkten angående sanningsplikten äro vi således fullt ense, men
det är icke, såsom redan lagutskottets ärade ordförande påpekat, enligt den här
lagen förbjudet att ljuga. Det är ej förbjudet att ljuga i butikerna för kunder,
som komma in där, och det är där, som oriktiga uppgifter oftast lämnas.

När sedan herr justitieministern säger, att det är synd om de människor, som
bli lurade, vill jag påpeka, att om det är en normalt begåvad människa, blir
hon kanske lurad en gång på ett relativt litet belopp, men hon blir ej lurad
flera gånger och kommer ej in i några stora farligheter.

Men hur är det med avbetalningshandeln, som florerar så storartat som den
gör för närvarande? Där råka många människor i ekonomiskt fördärv. De sätta
sig på grund av ett kanske icke alls osant men lockande tal från agenternas
sida i ekonomiska svårigheter, som till slut kommer dem att stanna på Lång-
holmen. Det är en mycket, mycket farligare sak, än om man förlorar 6 å 7
kronor på att kontant köpa ett par skor, som befinnas icke vara fullgoda.

Men när nu herr handelsministern säger, att allmänheten har full rätt att
fordra, att oriktiga uppgifter åtalas, så är det väl på det viset nu, att om en
säljare uppger, att en klädespersedel är av linne, men den är av bomull, är han
skyldig att taga den persedeln tillbaka eller att betala det skadestånd, som kan
vara lämpligt. Så föreställer jag mig, att det är nu för tiden, och är det icke
så, böra herr handelsministern och herr justitieministern med all kraft rikta in
sig på att få den rättigheten för allmänheten att åtala bedrägliga köpmän.
Herr handelsministern säger också, att det är så på andra områden, att om
någon, som står i ansvarig och framskjuten ställning, blir åtalad och fälld, är
det alltid ett svårare straff, än om någon i mindre framskjuten ställning blir
dömd, och det är alldeles riktigt, men det finns väl ingen anledning att styra
så till, att en stor firma kan bli åtalad av flera hundra personer och stämd
med begäran om skadestånd, som kan komma att dömas ut måhända till full-
ständigt orimliga belopp. Det finns icke heller någon anledning att ställa
firmor, som på detta område säkert icke medvetet gjort sig skyldiga till illojal
reklam, i sådant läge, att de råka ut för den opinion, som kan bildas på grund
av lagen, utan man får nog lägga saken på annat sätt, om man skall ha en sådan
lagstiftning.

Jag finner, herr talman, att ingenting har anförts, som talar emot det yrkan-

de, som jag förut framställt, nämligen om bifall till herr Åkermans reservation, och jag ber därför att få upprepa och understryka detta mitt yrkande.

Greve Spens: Herr talman! Nu har det så mycket talats om den illojala reklamen, att jag ej vidare skall yttra mig om den. Då emellertid herr Bissmark under denna principdebatt har yrkat bifall till herr Larsons i Lerdala m. fl. reservation, skall jag be att få yttra några ord därom och även säga några ord i forumfrågan, vilken särskilt blivit omnämnd av herrar Örne och Löfgren.

Beträffande 2 § har herr Larson i Lerdala och hans medreservanter yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, enligt vilken orden »där förfarandet innebär utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet» skulle vara insatta. Däremot har utskottet ansett, att dessa ord borde utgå. Utskottet har därvid anslutit sig till den uppfattning, som uttalats av patentlagstiftningskommittén och lagrådet samt även av motionärerna i denna kammare herrar Bjurström och Gustav Hansson.

Patentlagstiftningskommittén har framhållit, att det för effektivitetens skull vore nödvändigt, att varje presentgivning, som äger rum under förutsättning, att köp av annat slags vara sker, blir förbjuden. Även om i en del fall, säger kommittén, presenten lämnades fullt gratis, och utan att förhöjning av priset å de sålda varorna ägde rum, motsatsen dock ofta eller kanske oftast vore fallet. Med hänsyn till de faror, som ifrågavarande metoder medföra för näringslivet och vilka vanligen ytterst ginge ut över allmänheten, framför allt köpare bland de mindre bemedlade samhällsklasserna, ansåg kommittén, att presentsystemet borde förbjudas även i det mindre antal fall, då det för köparen kunde anses förmånligt.

Lagrådet har framhållit, att presenten oftast är av mycket enkel, kanske underhållig beskaffenhet och att värdet av presenten ofta uppväges av ett högre pris på de andra varor, som presentgivaren får sälja. Då härtill kommer, att presenten ofta består av ett föremål, varav köparen icke har behov, ansåg lagrådet, att i stort sett ingen verklig fördel bereddes allmänheten genom presentsystemet och att med hänsyn till allmänhetens intresse skäl syntes saknas att införa i lagen den föreslagna begränsningen. Vidare anförde lagrådet bland annat, dels att affärsmännen helt naturligt önskade ett ingripande mot presentsystemet, enär detta i sig självt är onaturligt och stridande mot sunda affärsprinciper, dels och att säkerligen betydande svårigheter skulle uppstå vid tillämpningen av lagrummet, sådant det är i förslaget avfattat.

I motionerna har framhållits, att presentgivning i samband med varuförsäljning på sista tiden tilltagit i så oroväckande grad, att ett oavvisligt behov föreligger att få denna utveckling stäckt. Vidare ha motionärerna anført, att all presentgivning i samband med varuförsäljning är ett sätt att vilseleda allmänheten, ty det är uppenbart, att presentgivning eller icke presentgivning helt och hållet är en kalkylfråga och att i alla de fall, där presenter tillgripas för att stimulera köplusten, det är den köpande allmänheten, som själv i sista hand får betala kostnaderna.

Jag anser, att dessa skäl väga tungt för utskottets förslag, och för min del vill jag tillägga det ytterligare skälet för detsamma, att presentsystemet i de fall, då man ej direkt uppskörtar allmänheten, genom den lockelse, presenten innebär, ofta föranleder fullkomligt onödiga inköp och således motarbetar den sparsamhetsanda, som i vår tid är så behövlig.

Stockholms handelskammare har också i sin omnämnda skrivelse till utskottet förordat motionen.

Vad från reservanternas sida anförts torde vara vederlagt av vad jag nu anført, och jag hemställer således om bifall till utskottets förslag i den delen. Jag skall framställa detta yrkande vid propositionen rörande 2 paragrafen.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)

Sedan har det talats om forumfrågan. I avseende på den skall jag meddela, att inom lagrådet var det ett lagråd, som gjorde hemställan om upptagande beträffande illojal reklam av en särskild forumregel, men statsrådet och chefen för justitiedepartementet ville icke för närvarande biträda detta. Han säger, att även om vissa skäl otvivelaktigt tala för en dylik regel, läser dock anledning föreligga att avvakta någon tids erfarenhet, innan en från de allmänna reglerna om forum i brottmål avvikande bestämmelse införes i denna lagstiftning. För mig har det stått ganska klart, att i allmänhet är det en större organisation som väcker åtal, och då blir det icke så många mål, som det här befarats, utan det kommer nog endast att bli ett åtal i varje särskilt fall.

Jag yrkar bifall till 1 §.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu föredragna paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o), av herr *Björck, John*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att de i första stycket förekommande orden »cirkulär, prospekt eller priskurant eller genom annat för ett större antal personer avsett meddelande» utelämnades; samt 3:o) att paragrafen skulle avslås.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 31 punkten A framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

2 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

Den, som vid utövning av detaljhandel utan ersättning eller för särskilt lågt beräknat pris lämnar eller erbjuder viss vara eller i varor inlösbart rabattmärke under förutsättning att köper av annat slags vara, straffes, *där förfarandet innebär utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet*, med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor; ersatte ock uppkommen skada.

(i *utskottets förslag*:)

Den, som vid utövning av detaljhandel utan ersättning eller för särskilt lågt beräknat pris lämnar eller erbjuder viss vara eller i varor inlösbart rabattmärke under förutsättning att köper av annat slags vara, straffes med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor; ersatte ock uppkommen skada.

I de likalydande motionerna I: 246 och II: 408 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta den ändring i lagförslaget, att ur 2 § uteslötes orden: »där förfarandet innebär utnyttjande av allmänhetens godtrogenhet».

Herrar *Larson* i Lerdala, *Anderson* i Hägelåkra och *Olsson* i Rimforsa hade reservationsvis hemställt, att riksdagen måtte antaga den lydelse av 2 §, som Kungl. Maj:ts förslag upptog.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)*

Herr **Anderson, Erik**: Herr talman! Jag har yrkat bifall till 1 §, emedan jag anser, att lagen kommer att bli till skydd för den alltför godtrogna allmänhet, som alltid blir offer för osunda affärsprinciper. Emellertid kan jag icke, då det gäller 2 §, vara med om den väsentliga skärpning i den kungl. propositionen, som utskottet företagit. Den kan nämligen medföra, att även en lojal affärsman kan bli utsatt för trakasserier och stämningar av konkurrenter, och jag anser dessutom, att man när det gäller en ny lagstiftning, bör gå fram med mildare former.

Jag ber fördenskull, herr talman, att beträffande den nu föredragna paragrafen få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen.

Greve **Spens**: Under återopande av vad jag nyss anført vid behandlingen av 1 §, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag till denna paragraf. Jag vill därvid särskilt stryka under, att patentlagstiftningskommittén och lagrådet ansett det för effektivitetens skull nödvändigt, att de i propositionen föreslagna ord, som utskottet uteslutit, utgå, då de nämligen skulle göra det ytterst svårt att kunna få något åtal till stånd.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu förvarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderson, Erik* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 2 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 31 punkten A framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

Kammaren beslöt, att de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 243 och 246 samt II: 408 skulle anses besvarade genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten C.

I motionen II: 400 av herr *Winkler* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta den ändring i lagförslaget, att i 6 och 7 §§ orden: »i näringsverksamhet eller eljest vid företag av ekonomisk art eller vid verk, inrättning eller stiftelse anställd person» ersattes med orden: »hos annan anställd person».

Såsom förut angivits hade utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att den i anledning av propositionen väckta motionen II: 400 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade greve *Spens* samt herrar *Julin*, *Nordborg*, *Björkman*, *Johansson* i Brånalt och *Rudén* ansett, att utskottets utlåtande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade. Under punkten C i det av reservanterna framlagda förslaget hade hemställts, att riksdagen i anledning av motionen II: 400 av herr *Winkler* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och i vilken omfattning gällande straffbestämmelser mot bestickning kunde göras tillämpliga å andra anställda än sådana som avsåges med gällande lag, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Greve **Spens**: I en inom andra kammaren väckt motion har herr *Winkler* hemställt, att i 6 och 7 §§ av lagförslaget, vilka äro lika lydande med 4 och 5 §§ i den nu gällande lagen av år 1919 om illojal konkurrens och handla om bestickning, orden »i näringsverksamhet eller eljest vid företag av ekonomisk art eller vid verk, inrättning eller stiftelse anställd person» skola utbytas mot orden »hos annan anställd person».

6 § skulle således enligt herr *Winklers* förslag få följande lydelse: »Den som lämnar, utlovar eller erbjuder gåva eller annan förmån till någon hos annan anställd person för att därigenom muta denne — — — straffes med böter» etc.

Motsvarande ändring skulle enligt motionärens förslag göras i 7 §.

Samma lydelse, varom herr *Winkler* hemställer i sin motion, hade patentlagstiftningskommittén föreslagit i sitt betänkande.

Enligt herr *Winklers* motion och kommitténs förslag skulle således lagen bli tillämplig även på rent privata tjänare. Så är fallet enligt engelsk lag men icke enligt tysk lag. Den tyska lagen omfattar således icke personer i privat tjänst.

Kommittén anförde, att då det »fordras, att ersättningen i fråga skall hava karaktären av muta och vara avsedd att förmå den anställda att framdeles företaga en handling av i lagen angivet innehåll, synes icke vara att befara, att genom den vidsträckta betydelse, som enligt kommitténs förslag givits åt begreppet 'anställd', lagen skulle bliva för omfattande.» Kommittén ansåg, att vanliga drickspenningar samt brukliga julpresenter och liknande gåvor ej annat än undantagsvis falla under lagens bestämmelser, nämligen då verkligen be-

stickning föreligger. Kommittén yttrade vidare: »Genom sådan bestickning av en rent privat tjänare torde nämligen ej blott dennes principal utan ock konkurrenter till den mutande kunna avsevärt skadas. Någon giltig anledning synes ej föreligga, varför exempelvis bestickning av chauffören för en i allmän trafik nyttjad automobil, maskinisten vid värmeledningen i ett affärsetablissemang eller föreståndarinnan för en restaurang skulle medföra ansvar, men icke bestickning av chauffören för en privat automobil, maskinisten vid värmeledningen i ett privat hus, kanske ett stort hyreskomplex, eller hushållerskan i ett enskilt hem. Att i förevarande hänseende bedöma de inom industrien, handeln etc. anställda och deras tillskyndare strängare, att giva dem en ogynnsam särställning, kan näppeligen anses riktigt. I bådadera fallen är fråga om bestickning inom näringslivet, låt vara att den ena kontrahenten kan vara en person i rent privat tjänst. Faran, att sådana personer skola trakasseras med obefogade rätttegångar, torde av naturliga skäl icke vara stor. Också har t. ex. i det av maskinaffärernas förening avgivna yttrande över riksdagens skrivelse i ämnet en så vidsträckt lagstiftning förordats». Och så yttrar kommittén vidare, att »i Tyskland hava ej heller uttryck för missnöje saknats med därvarande lags begränsning».

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.*

(Forts.)

En minoritet inom kommittén föreslog emellertid den lydelse, som lagen sedan erhöll, och motiverade sitt förslag därmed, att det vore en ömtålig sak att under lagen indraga det stora antalet tjänare i våra privata hushåll.

I motionen anfördes emellertid, att i motsättningen mellan dessa båda meningar ligger en betydande svårighet vid bekämpandet av mutsystemet. Respekten för lagen riskeras, om t. ex. en besinförsäljare blir straffad, därest han mutar en chaufför i ett aktiebolag, för att denne skall skaffa honom bolaget såsom kund, men blir strafffri, om chauffören hos en enskild person mutas för enahanda ändamål eller om styrelsen för ett aktiebolag blir bötfälld, därför att styrelsen mutar en hushållerska hos en stiftelse med exempelvis en guld-klocka, men blir strafffri, om styrelsen på enahanda sätt mutar nämnda hushållerskas syster, vilken är anställd såsom hushållerska hos en enskild person.

Motionären har vidare framhållit, att det är endast mera i undantagsfall, som det förekommer, »att hembiträden i bestickningssyfte mottaga eller erhålla gåvor från handlande, där resp. familj gör sina inköp, varför olägenheten av att denna kategori anställda komme att omfattas av lagens bestämmelser icke längre kan tillmätas någon avgörande betydelse».

Motionären yttrar vidare: »för att de unga, som årligen träda ut i livet, skola kunna övertygas om att rättrådighet och obesticklighet äro nödvändiga förutsättningar för all pliktuppfyllelse, får icke i själva lagen vara inskrivet ett medgivande, att bestickning under vissa omständigheter är tillåten eller åtminstone strafffri».

Slutligen har motionären omnämnt, att »den institution, institutet för bekämpande av mutor och bestickning, som år 1923 bildades med uppgift att söka motarbeta mutor och hemliga provisioner, lär också hava erfarenhet av att lagen genom sin begränsning till 'i näringsverksamhet anställda' haft alltför inskränkt räckvidd».

Vi, åtskilliga ledamöter av utskottet, som reserverat oss till förmån för motionen, anse att motionen är mycket beaktansvärd, men helt naturligt hava vi icke kunnat förorda en omedelbar lagändring i enlighet med motionärens yrkande utan endast begärt en utredning genom Kungl. Maj:ts försorg. Vi ha också framställt vårt förslag om en skrivelse i den milda formen, att vi hemställa, att riksdagen i anledning av herr Winklers motion »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och i vilken omfattning gällande straffbestämmelser mot bestickning kunna göras tillämpliga å andra anställda än sådana som avses med gällande lag.

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
mot illojal
konkurrens.
(Forts.)

ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning».

Skulle denna vår hemställan av kammaren bifallas, hemställa vi även om den ändring i utskottets motivering, som vi i reservationen föreslå.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den av mig m. fl. vid detta utlåtande fogade reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten endast yrkats, av greve *Spens*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först därpå att kammaren skulle besluta, att motionen II:400 skulle anses besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget, samt vidare enligt greve *Spens* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 oktober 1914 angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbeteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att minister *D. Bergström* på grund av svalg- och strupkatarr med feber tills vidare är oförmögen infinna sig till arbetet, intygas härmed.

Djursholm den 17 maj 1931.

Märta Fahlborg,
leg. läkare.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till 54 § lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § första stycket lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 23 angående försäljningen av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 511, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, med anledning av väckt motion om utredning angående de ekonomiska förutsättningarna för en reglering av Fyrisån och dess tillflöden m. m., beslöt första kammaren att hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 135 och 144—149.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 150, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och jordbruksutskottets utlåtande nr 7, bevillningsutskottets betänkanden nr 38 och 39 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 80.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista bevillningsutskottets betänkanden nr 38 och 39 sättas närmast före statsutskottets utlåtande nr 148.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 75 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal;

nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119 angående anslag till försöksverksamhet beträffande för- och eftervård vid barnsbörd; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner om höjning av pensionstilläggen enligt lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av väckt motion om avskrivning av vissa statens fordringar hos Kilaåns regleringsföretag;

nr 82, i anledning av väckt motion om anvisande av vissa belopp till Sotbrobäckens regleringsföretag;

nr 83, i anledning av väckt motion om anvisande av vissa belopp till Storaängsbäckens vattenavledningsföretag;

nr 84, i anledning av väckt motion om ytterligare anslag till utredning angående vattenavdikning från Emåns vattenområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hjärtåns regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 86, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en mejerier-nas prisregleringsfond;

nr 87, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande inrättande av en fond för räntefria jordbrukslån för Norrland;

nr 88, i anledning av väckta motioner om befrielse från eller nedsättning i arrendavgifter för vissa innehavare av odlingslägenheter och skogstorp å kronomark i de sex nordligaste länen;

nr 89, i anledning av väckta motioner om kontrollåtgärder i samband med export av smör och ägg; samt

nr 90, i anledning av väckta motioner angående framställning till Kungl. Maj:t om igångsättande av skogsvårdsarbeten å kronans skogar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.39 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.